

www.stiltij.nl

Huang Po
IN EENHEID ZIJN

Scholing in Zen-bewustzijn

Dit is de volledige vertaling van de Huang Po Ch'uan Hsin Fa Yao, een Chinese Boeddhistische tekst uit de negende eeuw, waarvan het merendeel nog niet eerder in het Westen is verschenen, en betreft een verslag van het sublieme onderricht van een groot meester uit de Dhyana-school, een stroming die nu bekend is onder de Japanse benaming Zen.

De onderhavige tekst is een van de waardevolste Zen-documenten en is nauw verwant met de leer die wordt uiteengezet in De Diamant Soetra.

Tezamen met De Soetra van Wei Lang (Hui Neng) en het Tibetaanse Boek van de Grote Bevrijding, alle teksten die de Hoogste Wijsheid uiteenzetten, zijn dit de allerbeste boeken die beschikbaar zijn.

Daarvan zijn Het Tibetaans boek van de Grote Bevrijding en Huang Po's In Eenheid Zijn het meest toegankelijk voor de westerse lezers.

altamira

ISBN 90-6963-392-2

9 789069 633923

Huang Po

IN EENHEID ZIJN

Huang Po

IN
EENHEID
ZIJN

Tijdloze Klassiekers

HUANG PO

IN EENHEID ZIJN

Scholing in Zen-bewustzijn

Vertaald door Ad van Dun

COLOFON

Uit het Engels vertaald door Ad van Dun
Oorspronkelijke uitgave 'The Zen Teaching of Huang Po',
verschenen bij Shambhala Publ. Inc., Boston.

Naar het Engels gebracht door John Blofeld
Omslagontwerp en opmaak door Ivar Hamelink
Gedrukt door Drukkerij Wormgoor te Almelo
Bindwerk door Boekbinderij Abbringh te Groningen

Copyright © 1958 John Blofeld
Copyright © 1996 Altamira, Heemstede, nederlandse
vertaling

ISBN 90-6963-392-2
NUGI 613

ALTAMIRA
HEEMSTEDE
1996

HUANG PO

IN EENHEID ZIJN
Scholing in Zen-bewustzijn

Nederlandse vertaling: Ad van Dun, 1996

INHOUD

INLEIDING DOOR JOHN BLOFELD (CHU CH'AN)	3
1. De Tekst	3
2. De Plaats van deze Tekst in het Boeddhisme	4
3. Ontstaan, Groei en Verspreiding van het Zen (Dhyana) Boeddhisme	5
4. Huang Po's Houding tegenover Andere Scholen en Groeperingen van het Boeddhisme	10
5. De Verdeling in Toespraken, Dialogen en Anekdoten	12
6. De Auteur van de Chinese Versie	13
7. De Vertaling.....	14
VOORWOORD DOOR P'EI HSIU	15
DEEL EEN	16
Het Chün Chou Document: Toespraken en Dialogen	
DEEL TWEE	31
Het Wan Ling Document: Dialogen, Toespraken en Anekdoten	
NOTEN	56

INLEIDING DOOR JOHN BLOFELD (CHU CH'AN)

1. De Tekst

Dit is een volledige vertaling van de *Huang Po Ch'uan Hsin Fa Yao*, een Chinese Boeddhistische tekst uit de negende eeuw; het merendeel hiervan is nog niet eerder in het Engels verschenen. Het betreft een beknopt verslag van het sublieme onderricht van een groot meester uit de Dhyana-school, een stroming die bij de hedendaagse westerse beoefenaars beter bekend is onder de Japanse benaming Zen (deze term zal ik dan ook blijven gebruiken). Zen wordt vaak gezien als een specifiek Chinees-Japans-Koreaanse ontwikkeling van het Boeddhisme maar Zen-volgelingen beweren dat hun leer rechtstreeks van Gautama Boeddha afstamt. De onderhavige tekst - een van de waardevolste Zen-documenten - is nauw verwant met de leer zoals die wordt uiteengezet in *De Diamant Soetra*, oftewel *Het Juweel van Transcendente Wijsheid*. Ook zijn er veel overeenkomsten met de *De Soetra van Wei Lang (Hui Neng)*. Maar wat mij diep heeft getroffen is de verbazingwekkende overeenkomst in geest en expressie tussen onze tekst en het minder Aziatische, achtste eeuwse *Tibetaans Boek van de Grote Bevrijding*. Van de tot nu toe verschenen vertalingen die de hoogste Wijsheid uiteenzetten, behoren naar mijn mening deze vier boeken tot de allerbeste; en van al die werken presenteren de onderhavige tekst en *Het Tibetaanse Boek van de Grote Bevrijding* de Leer in een vorm die het beste aansluit bij de behoeften van de westerse lezer.

2. De Plaats van deze Tekst in het Boeddhisme

Zen is een tak van de grote Mahayana-school, de belangrijkste Boeddhistische stroming in China en de noordelijk gelegen landen van het Verre Oosten; de volgelingen van de Hinayana- of Zuidelijke School beschouwen Zen dan ook niet als orthodox Boeddhistisch. Maar westerse geleerden zijn niet meer unaniem de mening toegedaan dat het Hinayana, ondanks de vroege datum van haar belangrijkste tekstbronnen, als enige zeggenschap heeft over de waarheden die de illustere Grondlegger van het Boeddhisme verkondigde. De deling in twee scholen vond zo'n tweeduizend jaar geleden plaats in Noord-India. Sinds die tijd aanvaardden de Mahayana-volgelingen het onderricht van hun zusterschool als *een deel* van de ware Leer, al is deze van haar kant minder tolerant en verwerpt zij elke specifieke Mahayana-leerstelling. Zen is veel later aan het licht getreden en gaat ervan uit dat alle Boeddhistische scholen in meerdere of mindere mate de waarheid belichamen, maar dat Zen de allerhoogste principes bewaart - principes die zijn gebaseerd op een mysterieuze overdracht van Bewustzijn die plaatsvond tussen Gautama Boeddha en Mahakashyapa [ook wel: Kashyapa], de enige van zijn leerlingen die kundig genoeg was om deze overdracht te ontvangen. Er bestaan natuurlijk verschillende meningen omtrent de waarheid van dit verhaal, maar meesters als Huang Po spreken klaarblijkelijk op grond van een diepe innerlijke beleving. Hem en zijn volgelingen ging het enkel en alleen om een direkt gewaarzijn van de waarheid; zij zullen zich niet in het geringste bekommerd hebben om redetwisten over de historische geloofwaardigheid van hun bevindingen. 's Werelds grote mystici, als Plotinus en Eckhard, die de diepste lagen van het bewustzijn gepeild hebben en verbinding hebben gemaakt met het Innerlijk Licht, de alomvattende Stilte, hebben zoveel overeenkomstigs in hun weergave van de Werkelijkheidservaring, dat ik persoonlijk geen enkele twijfel heb over de waarheid van hun bevindingen. Huang Po, met zijn haast alledaagse taalgebruik, geeft duidelijk eenzelfde ervaring weer, en ik neem aan dat ook Gautama Boeddha's mystieke verlichting onder de Bo-boom hiervan niet verschilde, tenzij *wellicht* in intensiteit en in volledigheid. Elke andere veronderstelling zou immers betekenen dat we verschillende vormen van absolute waarheid moeten aanvaarden; tenzij we bereid zijn het andere uiterste aan te nemen, namelijk dat sommige of zelfs al deze meesters verdwaald zijn in zelfbedrog. Hoe karig dus ook het bewijs mag zijn voor de bewering dat Zen gegrondvest is door Gautama Boeddha zelf, ik twijfel er geen moment aan dat Huang Po op zijn manier uiting gaf aan dezelfde ervaring van Tijdloze Waarheid die door Gautama Boeddha en anderen, Boeddhist of geen Boeddhist, op hun manier tot uitdrukking is gebracht. Bovendien, nadat ik begonnen was met de vertaling van deze tekst heb ik met verbazing geconstateerd hoezeer deze verwant is met het onderricht in *Het Tibetaans Boek van de Grote Bevrijding* dat wordt toegeschreven aan de Lotus-telg Padmasambhava. Aangezien beiden ongeveer uit dezelfde tijd stammen is het niet ondenkbaar dat zij materiaal ontleend *zouden kunnen* hebben aan dezelfde schriftelijke of mondelinge bronnen, maar het is waarschijnlijker dat hier twee verschillende individuen middels hun teksten blijken te geven van het menselijk vermogen om de eeuwige waarheid in zijn kern te zien. Maar goed, er zijn nogal wat mensen die hier anders over denken; het lijkt me in elk geval gepast om iets te vertellen over de traditionele oorsprong van Zen en de hedendaagse theorieën daaromtrent.

3. Ontstaan, Groei en Verspreiding van het Zen (Dhyana) Boeddhisme

a. *Het traditionele begin*

Men gaat ervan uit dat Gautama Boeddha de uiteenzettingen van zijn Leer steeds heeft aangepast aan het bevattingsvermogen van de verschillende leerlingen en van de overige toehoorders. Op een keer plukte hij ter afsluiting van een toespraak een bloem en hield deze omhoog ten overstaan van de verzamelde monnikenschare. Mahakashyapa was de enige die de diepe betekenis van dit gebaar begreep, en hij reageerde met een glimlach. Na afloop had de Boeddha een persoonlijk onderhoud met deze leerling en daarin droeg hij op mystieke wijze de woordloze leer aan hem over: "Hij droeg de Geest over via de Geest". Mahakashyapa droeg de Leer weer op mystieke wijze over aan Ananda, die daarmee de tweede werd in een stamboom van achtentwintig Indische Patriarchen. De laatste van dezen was Bodhidharma, die in de zesde eeuw naar China reisde. Hij werd daar de eerste der Chinese Patriarchen die deze overdracht voortzetten tot aan Hui Neng (Wei Lang), de zesde en - ten gevolge van splitsingen binnen de school - de laatste Patriarch.

b. *Theorieën omtrent herkomst en ontwikkeling van de school*

Het Boeddhisme werd weliswaar officieel in het jaar 61 geïntroduceerd in China, maar het heeft waarschijnlijk al in de eerste of tweede eeuw voor Christus de kust van Shantung bereikt. Hinayana hield niet lang stand, maar Mahayana bloeide op grote schaal; diverse scholen van Indische oorsprong kwamen er tot ontwikkeling, en nieuwe scholen werden geschapen. Zen was een van de laatste scholen die ontstonden, en het verwierf in korte tijd grote invloed. Al beriep het zich op een Indische herkomst, velen hebben daaraan getwijfeld; en sommigen gingen zelfs zo ver dat zij het bestaan van Bodhidharma zelf hebben aangevochten. Als er, zoals ik zelf inderdaad aanneem, werkelijk zo iemand heeft bestaan, kwam hij waarschijnlijk uit Zuid-India via Kanton naar China, en bezocht hij ook de heersers over beide Chinese staten - want China was op dat moment verdeeld, zoals zo vaak in haar lange geschiedenis.

Professor Daisetz Suzuki aanvaardt het historisch bestaan van Bodhidharma, maar hij gaat ervan uit dat diens onderricht is afgeleid van de Lankavatara Soetra, die waarschijnlijk de kiem van de woordloze leer bevat. Voor dr. Hu Shih is noch de historiciteit van Bodhidharma noch de authenticiteit van de vroege Zen-werken aanvaardbaar; hij beschouwt zelfs de beroemde Soetra van Hui Neng (Wei Lang), de Zesde Patriarch, als een latere vervalsing. Om zijn beweringen te staven voert hij verschillende manuscripten uit de achtste eeuw aan die vrij recentelijk zijn ontdekt in de Tun Huang grotten; deze verschillen qua benaming en inhoud van de traditioneel aanvaarde werken der Zen-meesters. Dr. Hu Shih beschrijft Zen zelfs als een Chinese verzetsbeweging tegen het Boeddhisme dat dan beschouwd zou moeten worden als een uitheemse leer, afkomstig uit Indiaⁱⁱ.

Ik zie geen aanleiding te veronderstellen dat Zen zich afzet tegen andere vormen van het Boeddhisme, ook niet in die gevallen waar de Indische oorsprong vrij duidelijk is. Want alle stromingen beschouwen dhyana-beoefening (meditatie) als een belangrijk instrument van Verlichting, d.w.z. het oefenen in het richten van de geest en het pogen de sluiers van zintuiglijke waarneming en begripsmatig denken weg te nemen teneinde te komen tot een intuïtief besef van de werkelijkheid. Het specifieke van Zen echter is dat het hierop zó'n nadruk legt, dat vele andere dingen nagenoeg of geheel overbodig worden; ook verschilt het van de meeste andere stromingen doordat het Verlichting beschouwt als een proces dat uiteindelijk in een oogwenk plaatsvindt. Vandaar dat het als vorm van Boeddhisme zeer geschikt is voor wie de voorkeur geeft aan innerlijke contemplatie boven het bestuderen van geschriften of het verrichten van goede werken. Toch staat Zen niet alleen in het benadrukken van een specifiek aspect van de gehele leer: als dat verschijnsel niet vaker voorkwam, zouden er immers geen scholen bestaan. Bovendien vormt Juiste Meditatie (Sammasamadhi) de laatste stap van het Edel Achtvoudig Pad dat zowel door Mahayana- als door Hinayana-aanhangers algemeen aanvaard wordt als de fundamentele grondslag van het Boeddhisme - en dhyana-beoefening is er juist op gericht om dat te bereiken.

Al is er dus heel weinig materiaal om de Indische oorsprong van Zen aan te tonen of te weerleggen, toch lijkt het me niet te ver gezocht om te veronderstellen dat Bodhidharma werkelijk naar China is gekomen met een zeer oude wijsheidsleer, overgenomen van zijn eigen leraren, die ervan

uitgaat dat de zeven eerste stappen van het Edel Achtvoudig Pad beschouwd dienen te worden als voorbereiding op de achtste. Trouwens, als de achtste niet gezien wordt als het resultaat van de andere zeven, vraagt men zich af waarom termen als *Pad* en *stappen* werden gebezigd.

Wijlen eerwaarde T'ai Hsü legde een juiste Boeddhistische houding van grote verdraagzaamheid aan de dag toen hij de diverse scholen omschreef als evenzovele kralen, geregen aan één enkele krans. Binnen het Mahayana-boeddhisme wordt zelfstandig denken aangemoedigd en is men vrij om de vorm te kiezen die het beste overeenkomt met de individuele behoeften; de verbitterde belangenstrijd van het Westen is in China onbekend. De Chinezen zijn zelden puriteins, maar in het algemeen hebben zij blij gegeven van een gematigde instelling; vandaar dat scholen die de nadruk leggen op een strikte navolging van gedragsregels - zoals het Hinayana doet - weinig of geen aantrekkingskracht uitoefenden op hen. Dat is misschien een van de hoofdoorzaken waarom de Zuidelijke School van het Boeddhisme nooit vaste voet heeft gekregen in China. Bovendien neigden de Chinese intellectuelen van oudsher tot een enigszins sceptische houding; de strenge 'eenvoud' van Zen en het nagenoeg ontbreken van rituelen moet deze mensen sterk hebben aangesproken. Ook in andere opzichten was er in China een vruchtbare bodem ontstaan voor Zen. Van de ene kant had het Confucianisme door de eeuwen heen een zekere behoedzaamheid gekweekt bij geleerden tegenover de breed uitgesponnen metafysische bespiegelingen waaraan Indische Boeddhisten zich zo enthousiast overgaven. En anderzijds had het onderricht van Lao Tzu, Chuang Tzu en andere Taoïstische wijzen grotendeels de weg bereid voor de verstillings van Zen, en zodoende was de Chinese geest ontvankelijk gemaakt voor een leer die opvallend veel overeenkomsten vertoonde met wat uit eigen ervaring al bekend was. (Om enigszins vergelijkbare redenen begint Zen steeds meer mensen in het Westen aan te spreken die heen en weer getrokken worden tussen het moderne scepticisme en de behoefte aan een structureel zicht op de betekenis van hun bestaan.)

Misschien is dus de historische authenticiteit van Zen een betrekkelijk onbelangrijke kwestie, behalve voor een aantal wetenschappers. In elk geval zal het van weinig gewicht lijken voor degenen die in het onderricht van de Zen-meesters een schitterende weerspiegeling zien van een levende innerlijke verwezenlijking van de Waarheid. Zen heeft lange tijd gebloeid in China en in Japan; nu begint het zich in het Westen te ontwikkelen, omdat degenen die dit onderricht langdurig aan de praktijk hebben getoetst tot de ontdekking zijn gekomen dat daarmee bepaalde diepe spirituele verlangens worden vervuld.

c. Zen-meester Huang Po

Toen Hui Neng (Wei Lang), de Zesde Patriarch, de overdracht van Geest op Geest ontving, had de Zen-school zich al in twee takken gesplitst. De noordelijke lijn, waarin werd onderwezen dat Verlichting een geleidelijk proces is, bloeide een tijd onder overheidsbescherming, maar hield niet lang stand. Intussen bleef de zuidelijke lijn met zijn leer van Direkte Verlichting zich uitbreiden en verder splitsen. De belangrijkste opvolger van de Zesde Patriarch was Ma Tsu (Tao I), die overleed in 788. Huang Po, een of twee generaties jonger, schijnt na 850 gestorven te zijn, na de Woordloze Leer te hebben overgedragen aan I Hsüan, de stichter van de grote Lin Chi (Rinzai) School; deze school is nog steeds actief in China en bloeit in Japan. Huang Po wordt dan ook in zekere zin beschouwd als de grondlegger van deze belangrijke Lijn. Zoals alle Chinese monniken had hij verschillende namen. Tijdens zijn leven stond hij bekend als Meester Hsi Yün en als Meester T'uan Chi; zijn postume naam is afgeleid van de Huang Po berg waar hij vele jaren verbleef. In Japan kent men hem onder de naam Obaku, de Japanse uitspraak van de Chinese ideogrammen 'Huang Po'.

d. De leer van Zen

De Zen-leer is de meeste mensen in het Westen al bekend dankzij de uitgebreide en verhelderende werken van dr. Daisetz Teitaro Suzuki en boeken van westerse wetenschappers, zoals het uitstekende *Zen Buddhism* van Christmas Humphreys. In eerste instantie zullen werken over Zen wel verbijsterend paradoxaal overkomen bij de lezer. Op de ene pagina vernemen we dat alles één ondeelbare Geest is, en op de andere dat de maan wel degelijk een maan is en een boom alleszins een boom. Maar het is duidelijk dat het paradoxale hier niet bedoeld is als tijdverdrijf, want miljoenen mensen beschouwen Zen als de belangrijkste zaak in hun leven.

Voor alle Boeddhisten is Gautama Boeddha's Verlichting het uitgangspunt; zij trachten het

transcendente inzicht te bereiken dat hen oog in oog met de Werkelijkheid zal brengen, waardoor zij voorgoed verlost worden van wedergeboorte in het wereld van ruimte-tijd. Zen-volgelingen gaan nog verder. Zij stellen zich niet tevreden met een eeuwenlang streven naar Verlichting via allerlei bestaansvormen die onvermijdelijk gepaard gaan met pijn en onbegrip om in een onafzienbaar traag proces nader te komen tot de Hoogste Ervaring, door Christelijke mystici omschreven als 'eenheid met het Goddelijke'. Zij geloven namelijk in de mogelijkheid om hier en nu Volmaakte Verlichting te verwezenlijken via een vastberaden inspanning om boven het verstandelijk denken uit te stijgen en het Intuïtieve Weten te vatten welke het wezen vormt van de Verlichtingservaring. Bovendien beweren zij met klem dat deze ervaring onverwachts komt en alomvattend is. Al mag het jaren van inspanning vergen, de beloning openbaart zich in een flits. Maar om deze beloning te ontvangen is er meer nodig dan het betrachten van deugdzaamheid en onthechting. Men dient zich los te maken van alle voorwaardelijke concepten: goed en kwaad, zoeken en vinden, verlichting en verwarring, enzovoort.

Om dit punt iets meer te verhelderen kunnen we wellicht enkele Christelijke ideeën omtrent God nader bekijken. God wordt beschouwd als het Eerste Beginsel, niet veroorzaakt en niet verwekt, hetgeen logischerwijze volmaaktheid inhoudt; een dergelijk wezen kan men niet definiëren met behulp van relatieve instrumenten als tijd en ruimte. Vervolgens is er het denkbeeld "God is goed"; Christelijke mystici hebben erop gewezen dat hiermee afbreuk wordt gedaan aan Zijn volmaaktheid. Goed betekent immers niet-slecht - een beperking die de eenheid en heelheid van volmaaktheid per definitie ondermijnt. Hiermee wil natuurlijk niet gezegd zijn dat "God slecht is", of dat "God zowel goed is als slecht". Voor een mysticus is Hij niets van dit alles, omdat Hij alles overstijgt. Ook het begrip van God als schepper van het universum veronderstelt een tweeledigheid, een onderscheid tussen schepper en geschapene. Indien dat zo zou zijn, wordt God hiermee op een lager plan geplaatst dan het volmaakte; er kan immers geen eenheid of heelheid zijn wanneer A door B wordt uitgesloten, of B door A.

Zen-volgelingen (die veel gemeenschappelijk hebben met mystici van andere religieuze tradities) maken geen gebruik van de term *God*; zij schuwen de dualistische en anthropomorfe conclusies die daarmee samengaan. Zij spreken liever van 'het Absolute' of 'de Ene Geest', en zij gebruiken veel synoniemen hiervoor, al naar gelang het aspect dat benadrukt dient te worden met betrekking tot de situatie van het moment. Zo wordt het woord *Boeddha* enerzijds gebruikt als synoniem voor het Absolute en anderzijds als benaming voor Gautama, de Verlichte; men beschouwt beide als identiek. De Verlichting van een Boeddha duidt op een intuïtieve verwezenlijking van diens eenheid met het Absolute, zodat na het sterven van zijn lichaam zelfs geen verschijningsvorm meer overblijft om deze eenheid te scheiden. Aangaande het Absolute kan men geen enkele stelling formuleren: door te zeggen dat het bestaat wordt niet-bestaan uitgesloten; door te zeggen dat het niet bestaat wordt bestaan uitgesloten. Bovendien zijn Zen-volgelingen van mening dat het Absolute, of eenheid met het Absolute, niet iets is dat men kan verwerven; men *bereikt* Nirvana niet, want hoe kan men een plaats bereiken die men nooit verlaten heeft? De ervaring die men gewoonlijk het 'bereiken van Nirvana' noemt, is feitelijk een intuïtief verwezenlijken van de Zelf-aard die de ware Natuur is van alle dingen.

Men kan zeggen dat het Absolute, of de Werkelijkheid, voor levende wezens twee aspecten heeft. Het aspect waarin individuele verschijningsvormen een afzonderlijk maar puur tijdelijk bestaan leiden binnen de grenzen van ruimte-tijd is het enige aspect dat voor niet-ontwaakten waarneembaar is. Het andere aspect is vormloos en tijdloos: alle tegenstellingen, alle onderscheid en alle mogelijke 'identiteiten' worden hier als Een gezien. Maar met dit tweede aspect alleen is de hoogste vrucht van Verlichting nog niet verworven, al verkeren vele beoefenaars in die veronderstelling. Slechts wanneer de waarnemer beide aspecten gewaar is en laat versmelten, kan men hem als waarlijk Verlicht beschouwen. Maar vanaf datzelfde moment houdt hij op waarnemer te zijn, want dan kent zijn bewustzijn geen scheiding meer tussen ziener en het geziene. Dit leidt weer tot verdere paradoxen, tenzij men er volledig van afziet om nog langer woorden te gebruiken. Het is onjuist om een mystieke terminologie te hanteren als "Ik leef in het Absolute", "Het Absolute leeft in mij", of "Ik word doordrongen door het Absolute", etc.; want wanneer het relatieve is overschreden verliezen concepten als 'geheel' en 'deel' hun geldigheid: het deel *is* het geheel - ik *ben* het Absolute, met dien verstande dat ik niet langer 'ik' ben. Wat ik dan gewaar ben, is mijn werkelijke Zelf, de ware aard van alle dingen; waarnemer en waargenomene zijn een en hetzelfde, maar er vindt geen waarneming plaats: het oog kan zichzelf niet zien.

Het enige doel van de ware Zen-beoefenaar is zijn geest dusdanig te trainen, dat alle denkprocessen welke voortkomen uit de gespletenheid van het 'normale' leven worden opgelost en vervangen worden door het Intuïtieve Weten, waardoor een mens nu voor het eerst ontdekt wat hij werkelijk is. Als Alles Een is, dan betekent dit dat het kennen van je ware zelf-aard - je oorspronkelijke Zelf - tegelijkertijd het kenen van de al-aard is, de aard van alle bestaan in het universum. Christenen,

Boeddhisten of leden van andere religieuze tradities die deze buitengewone beleving aan den lijve hebben ervaren, zijn het erover eens dat dit onmogelijk via woorden kan worden overgedragen. Via woorden kan men weliswaar anderen de weg wijzen, maar deze laatsten zullen de ervaring toch zelf moeten ondergaan, willen zij over iets meer beschikken dan een vage notie van de waarheid - een gebrekkig verstandelijk idee omtrent iets dat oneindig veel verder ligt dan het hoogste waartoe het menselijk verstand ooit in staat is geweest.

Het zal nu duidelijk zijn dat Zen-meesters niet zomaar gebruik maken van paradoxen uit een voorliefde voor goedkope mystificatie, al aarzelen zij niet om er bij gelegenheid de draak mee te steken, wanneer humor van pas komt. In de regel komt hun paradoxale manier van spreken voort uit de volslagen onmogelijkheid om de Hoogste Ervaring te beschrijven. Bevestigen of ontkennen is beperken, en beperken is het licht van de waarheid doven; maar aangezien er woorden moeten worden gebruikt om leerlingen op het juiste pad te brengen, ontstaan er natuurlijk heel wat paradoxen - soms een paradox binnen een paradox binnen een paradox.

Wellicht moeten we hier nog aan toevoegen dat Huang Po met zijn veelvuldige kritiek op Boeddhisten die een conventioneel pad volgen - het ontwikkelen van kennis, deugdzaamheid en een mededogend hart gedurende opeenvolgende stadia van bestaan - geen afbreuk wil doen aan de waarde die zo'n uitstekende oefeningen voor de mensheid hebben. Huang Po moet als Boeddhist zeker van mening zijn geweest dat dergelijke dingen noodzakelijk zijn voor onze juiste houding in het dagelijks leven; en via P'ei Hsiu weten we dat hij een edelmoedig leven leidde. Maar hij wilde ervoor waken dat concepten als deugdzaamheid bijvoorbeeld de mensen tot dualisme zouden brengen en dat zij zouden denken dat Verlichting een geleidelijk proces is en op een andere manier bereikt kan worden dan door intuïtief inzicht.

e. Huang Po's gebruik van de term 'De Ene Geest'

De tekst geeft aan dat Huang Po niet helemaal tevreden was met zijn keuze voor het woord *Geest* als aanduiding voor de onverklaarbare Werkelijkheid die buiten het bereik ligt van verstandelijk denken, want hij verklaart meermaals dat de Ene Geest eigenlijk helemaal geen *geest* is. Maar hij moest wel een of andere term gebruiken, en *Geest* was vaak gehanteerd door zijn voorgangers. Aangezien *Geest* (Bewustzijn) ongrijpbaarheid uitdrukt, leek het hem ongetwijfeld een goede keuze, vooral omdat het gebruik van deze term het inzicht bevordert dat wat gewoonlijk beschouwd wordt als een afzonderlijke grootheid die in het lichaam van de mens zetelt, in feite helemaal niet zijn eigendom is, maar een eigenschap waaraan hij en alles en iedereen voldoet. (Men moet weten dat het Chinese *hsin* niet alleen 'geest' in de zin van 'verstand' betekent, maar ook 'hart', en in bepaalde opzichten althans, 'geest' in de zin van 'geesteswezen', 'ziel' - de zogenaamde *ware* mens dus, de bewoner van deze lichaamsbehuizing.) Als we liever het begrip 'het Absolute' gebruiken (een term die Huang Po zelf af en toe gebruikt) moeten we oppassen geen veronderstellingen aangaande de aard van het Absolute in onze interpretatie van de tekst te laten sluipen. En 'de Ene Geest' is natuurlijk net zo misleidend, tenzij we alle vooropgezette ideeën laten varen, zoals Huang Po ook bedoelde.

In een eerdere vertaling van het eerste deel van dit boek was ik zo vrij om 'de Ene Geest' te vervangen door 'Universele Geest', in de hoop dat dit de betekenis zou verhelderen. Maar verschillende critici opperden bezwaren hiertegen, en ik ben tot de conclusie gekomen dat mijn term aanleiding kan geven tot andere misverstanden; het bleek dan ook geen verbetering van de term 'Ene Geest', die in elk geval kan bogen op de status van letterlijke vertaling.

f. Zen-beoefening

Het boek vertelt ons heel weinig over de beoefening van wat bij gebrek aan een betere vertaling vaak meditatie wordt genoemd, of contemplatie. Helaas zijn beide woorden misleidend, omdat zij verwijzen naar een of ander onderwerp van meditatie of contemplatie; en wanneer duidelijk is dat geen enkel onderwerp wordt bestudeerd, denkt men al vlug dat zij leiden tot een staat van wezenloze of slaperige trance, hetgeen juist helemaal niet de bedoeling is van Zen. Huang Po lijkt ervan te zijn uitgegaan dat zijn gehoor enigszins op de hoogte was van deze oefenvorm - hetgeen voor de meeste serieuze Boeddhisten ook het geval is natuurlijk. Hij geeft weinig aanwijzingen over de techniek van het 'mediteren', maar hij vertelt ons wel wat we moeten vermijden. Wanneer we, vanwege het inzicht dat de zintuiglijke wereld een begoocheling is, deze proberen buiten te sluiten, maken we een verkeerd

onderscheid tussen het 'echte' en het 'onechte'. We moeten dus niets uitsluiten, maar het punt trachten te vinden waar alle onderscheid nutteloos blijkt, waar zich niets meer aandient als wenselijk of verwerpelijk, bestaand of niet-bestaand. Maar dit houdt niet in dat we onze geest levenloos moeten maken; dan zouden we immers niets anders zijn dan een blok hout of een stuk steen. Bovendien zouden wij, als we in een dergelijk staat zouden blijven, niet kunnen omgaan met de omstandigheden van alledag, noch voldoen aan het Zen-voorschrift: "Als je honger hebt, moet je eten." Het is beter om onthechting te betrachten, vanuit het besef dat geen van de vele aantrekkelijke of afstotende eigenschappen der dingen enig absoluut bestaansrecht heeft.

Wanneer Verlichting zich aandient, is het in een flits gebeurd. Er bestaat niet zoiets als geleidelijke of gedeeltelijke Verlichting. Men kan wellicht zeggen dat de doorgewinterde en toegewijde beoefenaar zich heeft voorbereid op Verlichting, maar hij kan in geen geval beschouwd worden als gedeeltelijk Verlicht - zoals een druppel water steeds heter kan worden en plotseling gaat koken; maar er is nooit een stadium waarin hij gedeeltelijk kookt: er is geen verandering van kwaliteit opgetreden tot op het moment dat hij werkelijk gaat koken. In de praktijk echter kunnen we misschien drie stadia onderscheiden - twee van niet-Verlichting, en een van Verlichting. Voor de overgrote meerderheid der mensen is de maan de maan en zijn bomen bomen. Het volgend stadium (niet wezenlijk anders dan het eerste) is beseffen dat maan en bomen helemaal niet zijn wat ze lijken, want "alles is de Ene Geest". Wanneer dit stadium is bereikt, daagt het begrip van een groot, uniform geheel waarin alle onderscheid zinledig is; en aan sommige beoefenaars doet dit begrip zich voor als een werkelijke gewaarwording, even 'echt' in hun ogen als voorheen de maan en de bomen. Men zegt dat wanneer Verlichting werkelijk komt, de maan weer geheel en al de maan is en de bomen alleen maar bomen; maar anders nu, want de Ontwaakte mens is in staat om zowel eenheid als veelvoud gewaar te zijn zonder de geringste tegenstelling tussen beide!

4. Huang Po's Houding tegenover Andere Scholen en Groeperingen van het Boeddhisme

Omdat het aannemelijk is dat dit boek gelezen wordt door veel Boeddhisten die behoren tot de Theravadin (Hinayana-school) of tot andere Mahayana-scholen dan Zen, is hier enige uitleg vereist om mogelijke misverstanden te voorkomen. Een snelle blik op onze tekst of op andere Zen-werken zou de indruk kunnen wekken dat andere vormen van Boeddhisme lichtvaardig worden behandeld. Men moet niet vergeten dat Huang Po voornamelijk sprak tot mensen die het Boeddhisme al langdurig en serieus beoefenden. Hijzelf wijst ons erop dat geschreven teksten steeds binnen hun context begrepen moeten worden en met begrip voor de omstandigheden waaronder de opgetekende toespraak werd gehouden. Zou hij gesproken hebben voor niet-Boeddhisten, dan denk ik dat hij zijn verwijzingen naar de 'Drie Voertuigen'ⁱⁱⁱⁱ op een ander manier zou hebben ingekleed. Een zorgvuldig onderzoek van dit werk heeft me tot de conclusie gebracht dat Huang Po geen afbreuk wilde doen aan de goede eigenschappen van Boeddhisten die zich niet konden vinden in zijn methoden; hij was enkel van mening dat de Zen-aanpak het snelst tot resultaat leidt. Er was hem veel aan gelegen om duidelijk te maken dat studie van geschriften en het volbrengen van goede daden niet tot Verlichting kunnen leiden, wanneer niet de conceptuele processen van het begrensde verstand op een juiste manier worden beheerst.

Wat goede werken en een juiste levenshouding betreft, weten we via P'ei Hsui en anderen dat Huang Po's eigen manier van leven van de hoogste rechtschapenheid getuigde; maar hij moest constant strijd leveren tegen het idee dat goede werken als zodanig ons dichter bij Verlichting kunnen brengen. Bovendien, wanneer een Boeddhist aan het punt is gekomen waarop hij zijn geest moet leren boven het tweeledige uit te stijgen, komt hij in een fase waarin elk idee van goed of kwaad en elke andere vorm van dualisme overschreden moet worden. De Meester was zich ervan bewust dat veel van de Boeddhisten tot wie hij het woord richtte waarschijnlijk de voor de hand liggende vergissing begingen goede werken te verrichten vanuit een bewust verlangen daarmee voor zichzelf verdiensten te vergaren - een verlangen dat als vorm van gehechtheid even strijdig is met Verlichting als elke andere vorm van gehechtheid. (Ondergetekende kent verschillende 'oprechte' Boeddhisten wier leven verre van edelmoedig is en wier handelingen soms het geluk van anderen teniet doen, maar die vast geloven dat hun geregelde giften aan de Sangha [gemeenschap van beoefenaars] en hun periodieke aanwezigheid bij officiële diensten zullen resulteren in voldoende positief karma om de gevolgen van hun dwaasheid en zelfzucht te neutraliseren!)

Wat de studie van soetra's en allerlei geschriften over het Boeddhisme betreft, moet Huang Po vast en zeker hebben aangenomen dat de meeste mensen die de moeite namen om naar zijn verblijf in de bergen te komen voor onderricht al volledig op de hoogte waren van de Boeddhistische leer, en dat het hun slechts ontbrak aan inzicht omtrent geestesbeheersing. Uit zijn eigen woorden wordt duidelijk dat hij beseftte dat boeken en andere oefenvormen nodig waren voor minder vergevorderde mensen. Het is zeer onwaarschijnlijk dat iemand het kernthema van Huang Po's onderricht kan onderkennen - de noodzaak tot geestesbeheersing - als hij zich niet eerst aangetrokken heeft gevoeld tot Spiritualiteit via opgetekende leerstellingen van Boedddha of andere grote leraren. Het is derhalve onvermijdelijk dat de Gesproken Leer vooraf gaat aan de Stille Leer, behalve in bepaalde uitzonderlijke gevallen. Huang Po had stellig niet de bedoeling om geringschattend te doen over de 'Drie Voertuigen'. Aangezien hij sprak tot een gehoor dat doorkneed was in deze materie, wilde hij benadrukken dat geestesbeheersing (Sammāsamadhi) het meest verheven onderricht is; zonder deze oefening verliezen alle andere oefeningen hun zin voor degenen die zich de mystieke intuïtie willen eigen maken welke leidt tot de onuitsprekelijke ervaring die Nirvana wordt genoemd.

Boeddhisten van andere scholen zijn vaak heel wat minder welwillend geweest dan Huang Po tegenover scholen waarmee zij het, gewoonlijk uit onwetendheid, niet eens waren. De Reine Land School bijvoorbeeld, ook wel Amidisme genaamd, is vaak het voorwerp van verachting en wordt dan geclassificeerd als 'on-Boeddhistisch' of 'tegenpool van het Boeddhisme', enzovoort. Dit komt ten dele vanwege het feit dat de meeste Amidisten het onderricht van hun eigen school verkeerd begrijpen; maar welke religie of stroming zou onze achting verdienen, als de populaire devotievormen van de gewone schare volgelingen een maatstaf zouden moeten vormen voor zijn waarde? In feite is het Amidisme in zijn zuivere uiting een voortreffelijke vorm van Boeddhisme, want Amida Boedddha symboliseert de Dharmakaya (de Boedddha in zijn aspekt van eenheid met het Absolute), en ingaan tot het Reine Land symboliseert het intuïtief inzicht in onze eigen eenheid met de werkelijkheid. Trouwens, professor Suzuki heeft ergens opgemerkt dat meer Amidisten satori bereiken (een plotse flits van Verlichting) dan

Zen-beoefenaars, omdat hun enkelvoudige concentratie tijdens het reciteren van de mantra NAMO AMIDA BUDDHA een uitstekende vorm van geestesbeheersing is, waartoe zelfs eenvoudige mensen die geen idee hebben van de ware betekenis van 'Amida' en 'Rein Land' kunnen komen.

Een andere school die de nodige laster ondervindt, met name van de kant van westerse schrijvers over het Boeddhisme, is die welke in onze taal gewoonlijk het Lamaïsme wordt genoemd. Voor degenen die veronderstellen dat het Lamaïsme niets anders te bieden heeft dan concessies aan het bijgeloof van onontwikkelde Tibetanen (overigens dubbel en dwars geëvenaard door de waanideeën die men er in meer 'geciviliseerde landen' op na houdt), levert de Oxford Tibetan Series, kundig verzorgd door dr. Evans-Wentz, ontegenzeggelijk het bewijs van het tegendeel. De ogenschijnlijk weinig respectvolle verwijzingen van Huang Po naar andere scholen vinden hun rechtvaardiging in de toewijding en waarachtigheid waarmee hij onophoudelijk de noodzaak tot geestesbeheersing tracht te benadrukken. Heel wat sectarische schrijvers lijken hun gebrek aan respect minder goed te kunnen rechtvaardigen.

5. De Verdeling in Toespraken, Dialogen en Anekdoten

In de toespraken wordt de hele leer al uiteengezet; de dialogen en anekdotes bieden in inhoudelijk opzicht weliswaar weinig nieuws, maar zij vormen een belangrijke verdieping van ons begrip omtrent het voorgaande. Dit is een vrij gebruikelijke indeling bij Zen-documenten. Zen-meesters gaan ervan uit dat iemands volledig begrip van Zen vaak wordt versneld door het horen van een enkele uitspraak die er zorgvuldig op gericht is diens specifieke kwelgeest of blindheid teniet te doen. Vandaar dat zij ter instructie altijd graag het middel hebben aangegrepen van de korte paradoxale dialoog; het bleek een zeer waardevol instrument om de geest van de leerling een plotse schok te bezorgen, die hem zou kunnen brengen tot aan of over de rand van Verlichting.

Veel van de hier verzamelde dialogen vonden tijdens openbare bijeenkomsten plaats. Het zou verkeerd zijn te veronderstellen dat de deskundige en begaafde P'ei Hsui zelf alle vragen stelde; want soms geven zij blijk van een matig begrip dat geen recht zou doen aan deze grote geleerde.

6. De Auteur van de Chinese Versie

P'ei Hsiu was een ambtenaar-geleerde van hoog niveau, wiens calligrafie nog steeds hoog wordt aangeslagen en studenten zelfs tot voorbeeld dient. Hij had een onlesbare dorst naar kennis. Het is bekend dat hij zich soms, in periodes waarin hij geen officiële verplichtingen had, voor een jaar of langer opsloot met zijn boeken. Zijn toewijding aan Huang Po was zo groot dat hij zijn eigen zoon als nieuwe leerling bij hem aanmeldde, en we weten dat deze jongeman later een gerenommeerd Zen-meester is geworden.

7. De Vertaling

De hier aangeboden vertaling van deel een verschilt enigszins van die welke ik enkele jaren geleden heb gemaakt, uitgegeven onder de titel *De Leer van Huang Po over De Universele Geest*, deel twee wordt nu voor het eerst gepubliceerd. Woorden die in het origineel stilzwijgend werden aangenomen of die zijn toegevoegd vanwege een juist taalgebruik, heb ik niet tussen haakjes geplaatst; in zeker opzicht is deze vertaling derhalve een interpretatie, maar de strekking dekt die van de originele tekst nauwgezet, tenzij ik me heb vergist in de betekenis ervan. Deze vermoedelijke vergissingen, waarvoor ik me hierbij verontschuldigd, hebben te maken met de extreme beknoptheid van de Chinese tekst en met de meervoudige betekenissen van bepaalde Chinese tekens. Zo kan *hsin* 'Geest' betekenen, of 'geest' of 'gedachte'; en volgens Huang Po vormt de laatste betekenis een van de belangrijkste hindernissen in ons streven naar inzicht omtrent de eerste betekenis. Een ander voorbeeld is *fa* (dharma), dat de Leer kan betekenen, maar ook een bepaald aspect van de Leer, een principe, een wetmatigheid, een methode, een idee, een ding, of iets bestaands van welke aard dan ook. Bovendien tendeert de tekst soms regelrecht naar spreektaal en wordt er af en toe een soort T'ang dynastie-jargon gehanteerd; uit de context moet dan worden opgemaakt wat er bedoeld wordt. Telkens wanneer ik duistere passages voorlegde aan Chinese geleerden kreeg ik zo'n verscheidenheid aan mogelijke verklaringen dat ik niet wist welke ik moest kiezen. Ondanks al deze problemen geloof ik dat mijn weergave over het geheel genomen betrouwbaar is en dat ik op zijn minst nergens ben afgeweken van de geest van het onderricht. De indeling in genummerde paragrafen is van mijn hand.

Ik ben veel dank verschuldigd aan Ting Fu Pao's Chinese *Boeddhistisch Woordenboek*, aan het *Woordenboek van Boeddhistische Termen*, verzameld door Soothill en Hodous, aan diverse Chinese monniken en leken, en vooral aan mijn vrouw die een grote hulp was bij de voorbereiding van het typewerk. Het is een gewoonte in China om de verdiensten die voortvloeien uit de publikatie van een Boeddhistisch boek te schenken aan iemand anders, en ik bied deze graag aan aan mijn vrouw, Meifang. Al vrees ik dat Huang Po mij in mijn gezicht zou hebben uitgelachen en me misschien een van zijn befaamde meppen zou hebben verkocht, wanneer ik tegenover hem zou reppen over 'verdienste verwerven' op deze manier!

*De Bamboe-ruimte, Bangkok
Oktober, 1957*

VOORWOORD DOOR P'EI HSIU

De grote Zen-meester Hsi Yün leefde aan de voet van de Gier-spits van de Huang Po berg^{iv} in het distrikt Kao An, een onderdeel van prefectuur Hung Chou^v Hij stamde uit de derde generatie in een rechte lijn van Hui Neng^{vi} de Zesde Patriarch, en volgeling van een vooraanstaand leerling van Hui Hai. Hij hechtte enkel waarde aan de intuïtieve methode van het Hoogste Voertuig dat niet overgedragen kan worden via woorden. Hij onderrichtte niets anders dan de leer van de Ene Geest, iets anders viel er niet te onderrichten: het wezenlijke en de geest zijn leeg, en de keten van oorzaak en gevolg is roerloos. De Geest is als de zon die door het hemelruim trekt en een schitterend licht uitstraalt, waarop zelfs het kleinste stofdeeltje geen smet werpt. Voor degenen die de natuur der Werkelijkheid hebben verwezenlijkt, bestaat er geen oud of nieuw; begrippen als oppervlakkig of diepgaand hebben voor hen geen betekenis. Wie erover spreekt, creëert geen verheldering, sticht geen scholen en opent geen deuren of ramen. Datgene, wat zich voor je bevindt, is het. Zodra je erover gaat oordelen, bega je al een vergissing. Alleen wanneer je dit hebt begrepen, zul je je eenheid met de oorspronkelijke Boeddha-Natuur gewaar zijn. Daarom waren zijn woorden eenvoudig, zijn uitleg onomwonden, zijn levenswijze hoogstaand, en zijn gedragingen niet als de gedragingen van andere mensen. Leerlingen spoedden zich naar hem uit alle windstreken; zij keken naar hem op als naar een hoge berg, en via hun contact met hem kregen zij oog voor de Werkelijkheid. Er waren er zovelen die samenstroonden om hem te bezoeken, dat er altijd wel meer dan duizend tegelijkertijd aanwezig waren.

In het tweede jaar van Hui Ch'ang (843) had ik de leiding over het distrikt Chung Lin, en zo kon ik hem begroeten toen hij van de berg waar hij woonde naar de hoofdstad kwam. Samen verbleven wij in het Lung Hsing klooster, waar ik hem dag en nacht ondervroeg over de Weg. Bovendien had ik in het tweede jaar van T'ai Chung (849) als gouverneur van het distrikt Wan Ling de gelegenheid hem officieel te verwelkomen in mijn residentie. Dit maal trokken we ons terug in het K'ai Yuan klooster, alwaar ik ook dag en nacht onder zijn begeleiding oefende. Nadat ik afscheid van hem had genomen heb ik opgetekend wat ik geleerd had, en hoewel ik slechts ongeveer een vijfde daarvan heb kunnen vastleggen, beschouw ik het als een directe weergave van de Leer. In eerste instantie was ik terughoudend ten aanzien van publikatie van het geschrevene; maar nu heb ik er toch toe besloten, omdat ik bang was dat dit belangrijk en diepgaand onderricht verloren zou gaan voor toekomstige generaties. Bovendien heb ik het manuscript aan de monniken T'ai Chou en Fa Chien gegeven met het verzoek ermee terug te gaan naar het Kuang T'ang klooster op de oude berg^{vii} en de verantwoordelijke monniken daar te vragen in hoeverre het overeenstemt met wat zijzelf in het verleden zo vaak te horen hebben gekregen.

Geschreven op de achtste dag van de tiende maand van het elfde jaar van T'ai Chung (858) tijdens de T'ang Dynastie.

DEEL EEN

Het Chün Chou Document van Zen-meester Huang Po [Tuan Chi].

Een verzameling toespraken en dialogen, opgetekend door P'ei Hsiu in de stad Chün Chou.

§ 1

De Meester zei tegen mij: Alle Boeddha's en alle levende wezens zijn slechts de Ene Geest; er bestaat niets anders. Deze Geest, die geen begin heeft, is ongeboren en onvergankelijk. Hij is niet groen of geel en heeft geen vorm of uiterlijk. Hij behoort niet tot de categorieën van dingen die bestaan of niet bestaan, en termen als oud of nieuw zijn er niet op van toepassing. Hij is niet kort of lang, groot of klein, want hij overstijgt elke grens, maatstaf, naam, eigenschap en vergelijking. Hij is datgene wat je voor je ziet - begin erover te oordelen, en je zit meteen al verkeerd. Hij is als de onbegrensde ruimte die men niet kan peilen of bevatten. Enkel dit Ene Bewustzijn is de Boeddha, en er is geen onderscheid tussen de Boeddha en levensvormen, behalve het gegeven dat levende wezens zich binden aan uiterlijke verschijningsvormen en daarom Boeddhachap zoeken buiten zichzelf. Juist door dit zoeken gaat het verloren, want dat is als het zoeken van de Boeddha via de Boeddha en het vatten van de geest via de geest. Al doen ze eeuwig hun uiterste best, zij zullen niet in staat zijn dat te bereiken. Zij beseffen niet dat als zij stoppen met rationele overwegingen en zich niet langer druk maken, de Boeddha voor hun ogen zal verschijnen, want de geest is de Boeddha en de Boeddha is elk levend wezen.

§ 2

Wat betreft het beoefenen van de zes paramita's^{viii} en ontelbare soortgelijke oefenvormen, of het vergaren van eindeloze aantallen verdiensten: jij bent in elk opzicht wezenlijk volmaakt, dus hoef je niet te proberen die volmaaktheid aan te vullen met zo'n zinloze oefeningen. Wanneer zich de gelegenheid aandient ze uit te voeren, doe dat dan; is die gelegenheid voorbij, bewaar dan je gemak. Als je er niet absoluut van overtuigd bent dat de Geest de Boeddha is en wanneer jij je bindt aan vormen, oefeningen en verdienstelijke handelingen, dan houd je er een verkeerde denkwijze op na die op geen enkele manier te verenigen is met de Weg. De Geest *is* de Boeddha, en er zijn geen andere Boeddha's of andere bewustzijnsvormen. Hij is helder en vlekkeloos als de ruimte, en heeft geen enkele vorm of uiterlijk. Je bewustzijn gebruiken om begrippen te scheppen, is buiten het wezenlijke treden en je hechten aan vormen. De Eeuwig Levende Boeddha is geen Boeddha van vorm of gebondenheid. Het beoefenen van de zes paramita's en de duizenden andere technieken om een Boeddha te worden, is vooruitgang in stadia, maar de Eeuwig Levende Boeddha kent geen stadia. Ontwaak alleen maar in de Ene Geest, dan valt er helemaal niets meer te bereiken. Dit is de *echte* Boeddha. De Boeddha en alle levende wezens zijn Een Bewustzijn, en verder niets.

§ 3

Bewustzijn is als de ruimte, waarin geen plaats is voor verwarring of negativiteit; de zon beweegt er doorheen en schijnt in elke richting. Als de zon opkomt en de hele aarde verlicht, wint de ruimte niet aan helderheid; en als de zon ondergaat, verduistert dat de ruimte niet. De verschijnselen van licht en donker wisselen elkaar af, maar de aard der ruimte blijft ongewijzigd. Zo is het ook met de Geest van de Boeddha en van levende wezens. Wanneer je denkt dat de Boeddha een pure, heldere of Verlichte verschijningsvorm vertegenwoordigt of dat levende wezens een aangetaste, duistere of vergankelijke verschijningsvorm vertegenwoordigen, dan zullen deze ideeën die voortkomen uit gebondenheid aan vorm jou afhouden van het hoogste inzicht - en zo zullen er evenveel eeuwen verstrijken als er zandkorrels zijn langs de Ganges. Er is slechts Eén Bewustzijn, en verder is er niet het geringste waar je vat op kunt krijgen; dit Bewustzijn is de Boeddha. Als jullie, leerlingen van de Weg, geen oog krijgen voor het wezen van jullie Geest, zul je de Geest inkapselen met verstandelijk denken; dan zul je de Boeddha buiten jezelf zoeken en gebonden blijven aan vormen, devote praktijken, enzovoort, en dat is alleen maar nadelig en niet bepaald de weg naar het hoogste inzicht.

§ 4

Respekt betuigen aan alle Boeddha's van het universum is niet hetzelfde als respect betuigen aan een volgeling van de Weg die het verstandelijk denken heeft opgelost. Waarom? Omdat zo iemand op geen enkele wijze meer oordelen vormt. Het wezen van het Absolute is innerlijk als hout of steen:

onbeweeglijk; en uiterlijk als de ruimte: zonder grenzen of obstakels. Het is subjectief noch objectief, heeft geen bepaalde plaats, is vormloos, en kan niet verdwijnen. Degenen die zich erheen haasten, durven het niet te betreden, uit angst naar beneden te storten in de lege ruimte zonder enige steun of mogelijkheid om hun val te breken. Dus deinzen ze terug als ze de rand zien. Dit geldt voor al diegenen die door middel van verstandelijk bewustzijn dat doel nastreven. Daarom zijn degenen die het doel nastreven via verstandelijk bewustzijn als de vacht (*velen*), terwijl degenen die een intuïtief bewustzijn van de Weg verwerven als de hoorns (*weinig*) zijn.

§ 5

Bodhisattva Manjushri vertegenwoordigt de universele wet, en Samantabhadra staat voor activiteit. De eerste verwijst naar de wet van de ware onbegrensde leegte, en de laatste naar de onuitputtelijke scheppingsactiviteiten die niet in vorm te vangen zijn. Bodhisattva Avalokiteshvara vertegenwoordigt grenzeloos mededogen, Mahasthama grote wijsheid, en Vimalakirti vlekkeloze benaming; vlekkeloos verwijst naar de ware aard der dingen terwijl benaming verwijst naar de vorm, maar vorm is in feite hetzelfde als ware aard, vandaar de samengestelde term *vlekkeloze benaming*. Al de kwaliteiten die deze grote Bodhisattva's karakteriseren liggen in de mens verankerd en kunnen niet losgekoppeld worden van de Ene Geest. Word je ervan bewust, en ze zijn er. Jullie, leerlingen van de Weg, laten dit inzicht niet toe en binden je aan verschijningsvormen of zoeken naar iets objectiefs buiten je eigen geest; jullie staan allemaal ruggelings naar de Weg. Denk aan het zand van de Ganges! De Boeddha zei over dit zand: "Wanneer alle Boeddha's en Bodhisattva's met Indra en alle andere goden het zand betreden, verheugt het zich niet; en wanneer ossen, schapen, slangen en insecten erover lopen, ergert het zand zich niet. Het hunkert niet naar juwelen en parfum, en het walgt niet van smerige mest en stinkende pis."

§ 6

De Geest is niet de geest van het verstandelijk denken en heeft in geen enkel opzicht iets met vorm te maken. Boeddha's en levende wezens verschillen dus helemaal niet van elkaar. Je hoeft je alleen maar los te maken van oordeelsvorming, dan heb je alles verwezenlijkt. Maar als jullie, leerlingen van de Weg, je niet in een oogwenk vrijmaken van het verstandelijk denken, dan zul je het nooit bereiken, al blijf je eeuwen na eeuwen ernaar streven. Verstrikt in allerlei deugdzaamheids-oefeningen van de Drie Voertuigen^{ix} zul je niet in staat zijn Verlichting te verwerven. Het verwerkelijken van de Ene Geest kan zich voordoen na lange of korte tijd. Er zijn er die zich meteen bij het horen van dit onderricht ontdoen van oordeelsvorming. Anderen doen dit na het doorlopen van de Tien Geloofsartikelen, de Tien Stadia, de Tien Handelingen en de Tien Geschenken van Verdienste. Weer anderen bevrijden zich na de Tien Stadia van Bodhisattva-ontwikkeling te hebben meegemaakt^x. Maar of ze nu het verstandelijk denken overschrijden via een langere of kortere weg, het resultaat is een staat van *zijn*; er is geen devoot oefenen en geen proces van verwezenlijking. Dat er niets bereikt kan worden is niet zo maar een loze kreet; het is de waarheid. En bovendien: of je nu je streven vervult in een enkele gedachteflits of na eerst door de Tien Stadia van Bodhisattva-ontwikkeling te zijn gegaan, de verwerkelijking zal hetzelfde zijn; want deze staat van Zijn verdraagt geen gradaties. De laatste methode heeft dus alleen maar langdurig lijden en zwoegen tot gevolg.

§ 7

Het aanleren van goed en kwaad brengt gehechtheid aan vorm met zich mee. Zij die dan in hun gehechtheid aan vorm kwaad doen, moeten nodeloos verschillende wedergeboortes ondergaan; terwijl degenen die in hun gehechtheid aan vorm goed doen, zich even doelloos onderwerpen aan geploeter en ontbering. In beide gevallen kun je beter rechtstreeks jezelf verwerkelijken en de fundamentele Dharma [Werkelijkheid] vatten. Deze Dharma is de Geest; zonder deze Geest is er geen Dharma. En deze Geest is de Dharma; zonder deze Dharma is er geen Geest. Bewustzijn als zodanig is niet het denken, maar het is ook niet gedachtenloos. Als je zegt dat Bewustzijn gedachtenloos is, dan houdt dat een bestaansvorm in. Laat een stilzwijgend inzicht heersen, meer niet. Weg met alle denken en

verklaren. Dan zou je kunnen zeggen dat de Woorden-Weg is beëindigd en bewegingen van de geest zijn opgeheven. Dit Bewustzijn is de zuivere Boeddha-Bron die alle mensen eigen is. Elk kronkelend wezentje met gevoel in zijn lijf en elke Boeddha en Bodhisattva bestaat uit dit ene wezen, en ze verschillen niet van elkaar. Verschillen komen enkel voort uit een verkeerde manier van denken en zij brengen uiteenlopende vormen van karma teweeg.

§ 8

Onze oorspronkelijke Boeddha-Natuur bezit in diepste zin nog geen atoompje objectiviteit. Hij is leeg, alomvattend, stil, zuiver; het is een schitterende en geheimzinnige innerlijke vreugde - dat is alles. Maak het je grondig eigen door er zelf in te ontwaken. Wat zich hier voor jou bevindt, in al zijn echtheid, vertoont geen enkel tekort. Er bestaat niets anders. Zelfs al ga je stap voor stap door alle stadia van Bodhisattva-ontwikkeling richting Boedddhaschap, wanneer je uiteindelijk in een flits volledige verwerkelijking bereikt, zul je slechts de Boeddha-Natuur hebben verwerkelijkt die jou gedurende al die tijd al eigen was; en met al die voorgaande stadia zul je er helemaal niets aan hebben toegevoegd. Je zult dan terugkijken op al dat werk en al die inspanningen, en weten dat ze niet verschillen van de onwerkelijke handelingen die je in een droom verricht. Daarom zei de Tathagata [de Boeddha]: "Waarlijk, ik heb niets verworven met Weergaloos-Volmaakte-Verlichting. Zou ik ook maar iets hebben verworven, dan had Dipamkara Boeddha zijn voorspelling over mij niet gedaan."^{xi} Hij zei ook: "Deze Dharma kent absoluut geen onderscheid, geen hoog of laag, en zijn naam is Bodhi [Verlichting]." Het is puur Bewustzijn, de bron van alles, en omdat het immers niet zoiets als 'zelf' of 'ander' kent, kent het ook geen onderscheid, of het nu verschijnt als levende wezens of als Boeddha's, als rivieren en bergen van de wereld die vormen kent, of als iets vormloos, of als iets dat het hele universum doordringt.

§ 9

Deze pure Geest, de bron van alles, straalt voor eeuwig en in iedereen met de gloed van zijn eigen volmaaktheid. Maar de mensen in de wereld merken het niet op, omdat zij slechts iets als bewustzijn aanmerken dat ziet, hoort, voelt en kent. Verblind door hun eigen zien, horen, voelen en kennen, zijn zij zich niet bewust van de spirituele gloed van deze bronsubstantie. Als zij slechts alle oordeelsvorming in één keer zouden loslaten, dan zou de bronsubstantie zich manifesteren als de zon die opkomt in de ruimte en het hele universum verlicht, zonder belemmering of grenzen. Als jullie, leerlingen van de Weg, dus proberen te groeien door middel van zien, horen, voelen en kennen, dan zal op het moment dat zintuiglijke waarneming wordt verbroken ook de verbondenheid met de Geest wegvallen en dan zullen jullie nergens een ingang vinden. Wees je er slechts van bewust dat die zintuiglijke waarnemingsvormen weliswaar een uiting zijn van de ware Geest, maar dat deze er geen deel van uitmaakt en tegelijkertijd ook geen afzonderlijk bestaan leidt. Je zou niet moeten beginnen te *oordelen* over deze waarnemingen, en je zou je door hen niet moeten laten verleiden tot begripsvorming; maar je moet de Ene Geest ook niet buiten hen zoeken of hen ontkennen in je beoefening van de Dharma. Zoek ze niet en wijs ze niet af, hang er niet aan en zoek geen verbinding ermee. Boven je, beneden je en rondom je vindt spontane schepping plaats, want er is niets te bekennen buiten de Boeddha-Geest.

§ 10

Wanneer wereldse mensen horen dat de Boeddha's de Leer van de Geest overdragen, gaan zij ervan uit dat er iets bereikt of verwezenlijkt moet worden dat losstaat van hun Geest, en daarop gaan zij de Geest gebruiken om die Leer [de Dharma] te zoeken, niet wetend dat de Geest en het voorwerp van hun onderzoek een en hetzelfde zijn. Men kan Bewustzijn niet gebruiken om iets van Bewustzijn te ontvangen; dan zal in eeuwigheid het licht niet dagen. Zo'n aanpak valt in het niet, vergeleken met een direkt uitschakelen van het verstandelijk denken; dat is de wezenlijke Dharma. Veronderstel dat een edelman vergeten is dat hij zijn sieraad op het voorhoofd draagt, en hij gaat er overal naar op zoek; dan zou hij de hele wereld rond kunnen reizen zonder hem te vinden. Maar als iemand die in de gaten heeft wat er aan de hand is hem erop zou wijzen, zou de edelman meteen beseffen dat het juweel daar aldoor is geweest. Dus als jullie, leerlingen van de Weg, je vergissen in je eigen ware Geest en niet inzien dat

dát de Boeddha is, zullen jullie er natuurlijk overal naar op zoek gaan en je inlaten met allerlei vaardigheden en oefenvormen, in de veronderstelling dat je door middel van zulke fragmentarische oefeningen jezelf kunt verwerklijken. Maar al blijf je eeuwen nauwgezet zoeken, zó zul je de Weg niet bereiken. Je kunt deze methoden niet vergelijken met het rechtstreeks uitschakelen van oordeelsvorming; dan weet je zeker dat er helemaal niets is dat absoluut bestaat, niets waar je vat op kunt krijgen, niets waaraan je houvast kunt ontlennen, niets om in te toeven, niets subjectiefs of objectiefs. Alleen wanneer je vermijdt dat het begripsmatig denken de overhand krijgt, zul je Bodhi verwezenlijken; en wanneer je dat doet, zul je alleen maar de Boeddha verwezenlijken die altijd al heeft bestaan in je eigen Geest! Je eeuwenlange strijd zal een evenlange verspilde moeite blijken te zijn. Zoals de edelman, toen hij zijn juweel vond, alleen maar ontdekte wat al die tijd al op zijn voorhoofd hing; en zoals zijn feitelijke vondst niet te danken was aan zijn pogingen om het elders te vinden. Daarom zei de Boeddha: "Waarlijk, ik heb niets verworven met Weergaloos-Volmaakte-Verlichting." Maar omdat hij vreesde dat mensen dit niet konden geloven, maakte hij gebruik van hetgeen zichtbaar is via de vijf soorten visie en van hetgeen gezegd kan worden via de vijf soorten spraak. Zijn uitspraak is dus absoluut geen loze kreet, maar geeft de hoogste waarheid weer.

§ 11

Het dient leerlingen van de Weg duidelijk te zijn dat de vier elementen waaruit het lichaam is samengesteld geen `zelf' vormen, dat het `zelf' geen vastomlijnd bestaan leidt; en dat hieruit kan worden afgeleid dat het lichaam geen `zelf' en geen bestaansvorm is. Verder vormen de vijf bestanddelen [skandha's: vorm, gevoel, denken, wens, besef] waaruit de persoonlijkheid is samengesteld geen `zelf' en geen bestaansvorm; daaruit kunnen we afleiden dat de (zogenaamde individuele) geest niet het `zelf' en geen bestaansvorm is. De zes zintuigen [oog, oor, neus, tong, lijf en brein] die samen met de zes soorten waarneming en zes soorten voorwerpen van waarneming de zintuiglijke wereld vormen, dienen op eenzelfde manier begrepen te worden. Deze achttien zintuiglijke functies zijn afzonderlijk en gezamenlijk leeg. Er is enkel Bronbewustzijn, onbeperkt van omvang en van onvoorwaardelijke zuiverheid.

§ 12

Zo is er een zinnelijk eten en een wijs eten. Wanneer het uit de vier elementen opgebouwde lichaam pijnsignalen van honger ervaart en je het dus van voedsel voorziet, maar zonder begerigheid, dan heet dat wijs eten. Anderzijds, wanneer je je gretig tegoed doet aan schoonheid en aroma, dan geef je ruimte aan allerlei onderscheid dat voortvloeit uit verkeerd denken. Een louter bevredigen van de smaakzinnen zonder te beseffen wanneer je genoeg hebt gehad, heet zinnelijk eten.

§ 13

Shravaka's^{xii} bereiken Verlichting wanneer ze de Dharma horen; daarom worden ze Shravaka's [Luisteraars] genoemd. Shravaka's begrijpen hun eigen geest niet, maar ze laten concepten toe via het luisteren naar de leer. Of ze nu het bestaan van Bodhi of Nirvana vernemen via bovennatuurlijke krachten of via een gunstig lot of via onderricht, ze zullen Boeddhaschap pas na drie eindeloos durende tijdperken bereiken. Dat behoort allemaal tot de weg van de Shravaka's, daarom worden ze Shravaka-Boeddha's genoemd. Maar je rechtstreeks bewust te worden van het feit dat je eigen Geest de Boeddha is, dat er helemaal niets bereikt hoeft te worden, geen gebaartje gemaakt - dat is de Hoogste Weg; dat is werkelijk een Boeddha zijn. Het enige waar je voor moet oppassen is dat jullie, leerlingen van de Weg, een barrière opwerpen tussen jezelf en de Weg door ruimte te geven aan het ontstaan van één enkele gedachte. Van bewustzijnsmoment naar bewustzijnsmoment: *vormloos*; van bewustzijnsmoment naar bewustzijnsmoment: *gebaarloos* - dat is een Boeddha zijn! Als jullie, leerlingen van de Weg, Boeddha's willen worden, hoeft je geen enkel principe te bestuderen; je hoeft alleen maar te leren hoe je voorkomt dat je ergens naar gaat zoeken of je ergens aan gaat hechten. Wordt er niets gezocht, dan ontstaat Bewustzijn niet; bestaat er geen gehechtheid, dan vergaat Bewustzijn niet; en wat niet ontstaat of vergaat, is de Boeddha. De vierentachtigduizend methoden om de vierentachtigduizend waanideeën te bestrijden zijn slechts manieren om de mensen naar de Poort te

nodigen. In feite bestaat geen ervan werkelijk. Alles loslaten is de Dharma, en wie dat begrijpt is een Boeddha; maar het loslaten van *alle* waanideeën laat geen Dharma na om je aan vast te houden.

§ 14

Als jullie, leerlingen van de Weg, inzicht wensen in het grote geheim, hoef je alleen maar te vermijden dat je belang hecht aan iets anders dan Bewustzijn. Wanneer men zegt dat de ware Dharmakaya^{xiii} van de Boeddha op de Leegte lijkt, dan wordt daarmee bedoeld dat de Dharmakaya de Leegte is en dat de Leegte de Dharmakaya is. Vaak stelt men dat de Dharmakaya zich in de Leegte bevindt en dat de Leegte de Dharmakaya bevat, niet wetend dat zij een en hetzelfde zijn. Maar als je van de Leegte iets bestaands maakt, dan is het niet langer de Dharmakaya; en als je van de Dharmakaya iets bestaands maakt, dan is het niet langer de Leegte. Zie er alleen maar van af om de Leegte objectief te willen beoordelen, dan is er de Dharmakaya; en als je er maar van afziet om de Dharmakaya objectief te willen beoordelen, dan heerst vanzelf Leegte. Er is geen verschil tussen deze beide, zoals er ook geen verschil is tussen levende wezens en Boeddha's, of tussen samsara en Nirvana, of tussen blindheid en Bodhi.

Wanneer al die vormen achterwege blijven, is er de Boeddha. Normale mensen kijken naar hun omgeving, terwijl volgelingen van de Weg naar de Geest kijken, maar de ware Dharma is beide te vergeten. Het eerste is vrij eenvoudig, maar het laatste is heel moeilijk. De mensen zijn bang om hun verstand te verliezen, zij denken dat ze in de Leegte zullen vallen en dat niets hun val zou kunnen stoppen. Zij weten niet dat de Leegte niet werkelijk leeg is maar in feite het rijk is van de ware Dharma. De Verlichting schenkende werking van deze Geestesstaat kent geen begin, is zo oud als de ruimte, is niet onderhevig aan geboorte en dood, kent geen bestaan en geen afwezigheid van bestaan, is vuil noch schoon, luidruchtig noch geruisloos, oud noch jong, neemt geen ruimte in, heeft geen innerlijk of uiterlijk, maat noch vorm, kleur noch klank. Je kunt hem niet zoeken of nastreven, niet bevatten door middel van wijsheid of kennis, niet verklaren via woorden, niet lijflijk eigen maken en niet verwerven via goede werken. Alle Boeddha's en Bodhisattva's en alle kronkelende levensvormen maken samen deel uit van deze grote Nirvana-aard. Deze aard is Bewustzijn; Bewustzijn is de Boeddha, en de Boeddha is de Dharma. Elke gedachte die niet overeenstemt met deze waarheid, is een volkomen foute gedachte. Je kunt Bewustzijn niet gebruiken om Bewustzijn te zoeken, noch de Boeddha om de Boeddha te zoeken, of de Dharma om de Dharma te zoeken. Daarom moeten jullie, leerlingen van de Weg, ogenblikkelijk afzien van oordeelsvorming. Laat slechts een stilzwijgend erkennen heersen! Al dat denken leidt alleen maar tot vergissingen. De juiste visie is: er vindt Bewustzijnswerking plaats. Zorg ervoor dat je niets verwacht van buiten, van materiële voorzieningen. Wanneer je uiterlijke omstandigheden verwacht met Bewustzijn, houd je een dief voor je eigen zoon^{xiv}

§ 15

Tevredenheid, kalmte en wijsheid bestaan slechts bij gratie van hebzucht, kwaadheid en verwarring. Hoe zou er Verlichting kunnen zijn zonder illusie? Daarom zei Bodhidharma: "De Boeddha verkondigde alle dharma's teneinde elk spoortje verstandelijk denken te elimineren. Als ik me volledig zou onthouden van verstandelijk denken, wat is dan nog het nut van alle dharma's?" Hecht je aan niets anders dan de zuivere Boeddha-Natuur, de oorspronkelijke bron van alle dingen. Veronderstel, je wilt de ruimte decoreren met talloze sieraden, hoe zou je die kunnen bevestigen? De Boeddha-Natuur is als de Leegte; al zou je die willen tooien met onschatbare vormen van deugdzaamheid en wijsheid, hoe zouden zij zich daarin kunnen handhaven? Zij zouden slechts de zuivere Natuur maskeren, hem onherkenbaar maken.

De zogeheten Leer der Geestelijke Oorsprong [aangehangen door bepaalde andere scholen] stelt dat alle dingen worden geconstrueerd in de Geest; zij zouden zichtbaar worden zodra er contact ontstaat met uiterlijke omstandigheden en verdwijnen zodra dat contact niet meer aanwezig is. Maar het is onjuist te spreken over omstandigheden los van de zuivere, onveranderlijke natuur van alle dingen.

De zogeheten Spiegel van Concentratie en Wijsheid [een andere verwijzing naar een niet-Zen Mahayana-leer] vereist het gebruik van zicht, gehoor, gevoel en bewustzijn, hetgeen dan leidt tot elkaar afwisselende toestanden van kalmte en opwinding. Maar hiermee zijn voorstellingen gemoeid die afhankelijk zijn van omgevingsfactoren: het zijn tijdelijke middelen die behoren tot een van de lagere

categorieën 'kwaliteitskernen'^{xv}. En deze categorie 'kwaliteitskernen' doet niets anders dan mensen in staat stellen te begrijpen wat er tegen hen gezegd wordt.

Wil je zelf Verlichting ervaren, laat je dan niet in met zulke voorstellingen; het zijn slechts situatie-gebonden dharma's: dingen die er wel zijn en dingen die er niet zijn, op basis van bestaan en niet-bestaan. Je hoeft slechts af te zien van ideeën omtrent bestaan en niet-bestaan met betrekking tot alles en iedereen, dan zul je *de Dharma* gewaar zijn.

§ 16

Op de eerste dag van de negende maand zei de Meester tegen mij: Vanaf het moment waarop de Grote Meester Bodhidharma aankwam in China heeft hij alleen maar over de Ene Geest gesproken en slechts één Dharma overgedragen. Hij gebruikte de Boeddha om de Boeddha over te dragen, zonder ooit over een andere Boeddha te spreken. Hij gebruikte de Dharma om de Dharma over te dragen, zonder ooit over een andere Dharma te spreken. Die Dharma was de woordloze Dharma en die Boeddha was de ongrijpbare Boeddha, want zij zijn in feite Puur Bewustzijn, de bron van alle dingen. Dit is de enige waarheid; al het andere is onjuist. Prajna is wijsheid; wijsheid is de vormloze oorspronkelijke Bewustzijnsbron. Wereldse mensen verlangen niet naar de Weg, zij koesteren alleen maar hun zes zintuigen en dat doet hen belanden in de zes bestaanswerelden. Zodra een leerling van de Weg zichzelf ook maar één samsarische gedachte vergunt, valt hij demonen ten prooi. Als hij zichzelf één gedachte veroorlooft die leidt tot uiteenlopend waarnemen, raakt hij verdwaald. Mene dat er iets ontstaat en proberen dat op te lossen, is je verlagen tot de Shravaka's^{xvi}. Mene dat de dingen niet ontstaan maar wel vernietigd kunnen worden, is je verlagen tot de Pratyeka's^{xvii}. Niets ontstaat en niets wordt vernietigd. Weg met jullie tweeslachtigheid, met jullie 'wel' of 'niet'. Elk ding is gewoon de Ene Geest. Wanneer je dat ziet, zul je de Praalwagen der Boeddha's hebben bestegen.

§ 17

Normale mensen gaan helemaal op in verstandelijk denken naar aanleiding van omgevingsfactoren; daarom voelen zij voorkeur en afkeer. Om omgevingsfactoren uit te schakelen hoef je alleen maar te stoppen met oordeelsvorming. Wanneer je dat doet, verliezen omgevingsfactoren hun betekenis; en wanneer die hun betekenis verliezen, houdt het denken op. Maar wanneer je probeert de omgeving uit te schakelen voordat je het verstandelijk denken tot rust hebt gebracht, zal je dat niet lukken; dan zal de omgeving je slechts des te krachtiger van de wijs brengen. Daarom: alle dingen zijn niets dan Bewustzijn - ongrijpbare Geest; wat valt er dus te bereiken? Ware leerlingen van Prajna^{xviii} weten dat er geen enkel houvast is, dus stoppen zij met nadenken over de Drie Voertuigen^{xix}. Er is slechts deze ene werkelijkheid, hij hoeft niet nóg eens verwerkelijkt of bereikt te worden. Zeg je: "Ik ben in staat om iets te verwezenlijken" of "Ik kan iets bereiken", dan schaar je je onder de hoogmoedigen. Degenen die, zoals de Lotus Soetra vermeldt, opzichtig hun gewaad in orde maakten en de samenkomst verlieten, waren zo'n soort mensen. Daarom sprak de Boeddha: "Waarlijk, ik heb niets verworven met Verlichting." Er is alleen maar een ondoorgrondelijk stilzwijgend weten, en verder niets.

§ 18

Kon de mens op het moment van sterven maar inzien dat de vijf elementen van waarneming leeg zijn, dat de vier fysieke elementen niet het 'ik' uitmaken, dat de ware Geest vormloos is en komt noch gaat, dat zijn ware aard niet bij de geboorte begint of ophoudt bij de dood maar een onbegrensde en onveranderlijke eenheid vormt, dat zijn Geest en uiterlijke verschijnselen één zijn - als hij dat werkelijk deed, dan zou hij in een oogwenk Verlichting ervaren. Dan zou hij niet langer verstrikt raken in de Drievoudige Wereld; hij zou een Wereld-Overschrijder zijn. Hij zou zelfs niet de geringste drang voelen om wedergeboren te worden. Zou hem het zalig visioen ten deel vallen waarin hij wordt verwelkomd door alle Boeddha's, omgeven door alle mogelijke oogverblindende verschijningen, dan zou hij zich niet aangetrokken voelen. Zou hij allerlei afschuwelijke gedachten om zich zien dringen, dan zou hij niet in paniek raken. Hij zou gewoon zichzelf zijn, zonder oordeelsvorming, één met het Absolute. Dan zou hij de staat van onvoorwaardelijkheid verwerven. Welnu, dit is de kern van het

bestaan.

§ 19

Op de achtste dag van de tiende maand zei de Meester tegen mij: De zogeheten Stad van Dwaling herbergt de Twee Voertuigen, de Tien Stadia van Bodhisattva-ontwikkeling en de twee vormen van Volmaakte Verlichting^{xx}. Dat zijn allemaal krachtige onderrichtsmethoden om belangstelling te wekken bij de mensen, maar zij behoren nog steeds tot de Stad van Dwaling^{xxi}. De zogeheten Plek van Kostbaarheden is de ware Geest, de oorspronkelijke Boeddha-Essentie, de rijkdom van onze ware Natuur. Deze juwelen kan men niet wegen of verzamelen. Maar als er geen Boeddha of levende wezens zijn, geen subject of object, hoe kan er dan een Plek van Kostbaarheden bestaan? Wanneer je vraagt: "Goed, de Stad van Dwaling is duidelijk, maar waar is de Plek van Kostbaarheden?", zeg ik: "Het is een plek waar niet naar verwezen kan worden." Want als hij kon worden aangeduid, dan zou het een bestaande plaats in de ruimte zijn; en dat kan nooit de ware Plek van Kostbaarheden zijn. Al wat men kan zeggen is dat hij zich dichtbij bevindt. Je kunt hem niet exact definiëren, maar wanneer je stilzwijgend zijn wezen erkent, dan is hij er.

§ 20

Ichchantika's [Ongelovigen] houden er gebrekkige visies op na. Daarom heten alle wezens in de zes bestaanswerelden - ook de volgelingen van Mahayana en Hinayana, voor zover zij niet geloven in hun potentiële Boeddhaschap - Ichchantika's wier kwaliteitskern ondermijnd is. Bodhisattva's^{xxii} met een diep geloof in de Boeddha-Dharma, die de verdeling tussen Mahayana en Hinayana niet accepteren maar die de ene Natuur van Boeddha's en levende wezens niet zien, heten derhalve Ichchantika's met een kwaliteitskern. Degenen die Verlichting vooral verwerven via het luisteren naar uiteenzettingen van de leer, worden Shravaka's [Luisteraars] genoemd. Degenen die Verlicht zijn via inzicht in de wet van karma, worden Pratyeka-Boeddha's genoemd^{xxiii}. Degenen die Boeddhaschap verwerven zonder dat Verlichting in hun eigen geest heeft plaatsgevonden, worden Waarnemer-Boeddha's genoemd.

De meeste leerlingen van de Weg worden Verlicht door de Dharma die in woorden wordt onderwezen, en niet door de Dharma van de Geest. Zelfs na eeuwenlange inspanning zullen zij zich niet vestigen in de oorspronkelijke Boeddha-Essentie. Want degenen die niet Verlicht zijn vanuit hun eigen Geest maar via het horen van de Dharma die in woorden wordt onderwezen, bagatelliseren de Geest en hechten belang aan het leerproces, en daarom vorderen zij slechts stap voor stap en verwaarlozen hun oorspronkelijke Geest. Werkelijk, als je maar stilzwijgend Bewust bent, dan hoef je geen enkele Dharma te zoeken, want dan *is* de Geest de Dharma.

§ 21

Uiterlijke factoren houden mensen vaak af van inzicht in de Geest, en incidentele gebeurtenissen nemen hen het zicht op de structurele principes. Daarom proberen zij vaak te ontkomen aan uiterlijke omstandigheden om hun geest tot rust te brengen, of ze proberen gebeurtenissen te verdoezelen om principes staande te houden. Zij zien niet in dat je op die manier de Geest gebruikt om verschijnselen te verdonkeremanen en principes hanteert om gebeurtenissen te manipuleren. Laat je geest gewoon leeg worden, dan zullen uiterlijke verschijnselen zichzelf ledigen; sleutel niet langer aan principes, dan zullen gebeurtenissen vanzelf op hun plaats vallen. Gebruik je Bewustzijn op de juiste manier.

Veel mensen durven hun geest niet te ledigen uit angst in Leegte te verdwijnen. Zij weten niet dat hun eigen Geest die leegte *is*. Onwetenden schuwen verschijnselen, maar niet het denken; wijzen schuwen het denken, maar niet verschijnselen.

§ 22

De geest van de Bodhisattva is als de lege ruimte, want hij laat alles los en wenst zelfs geen

verdienste te vergaren. Er zijn drie soorten loslaten. Wanneer alles - binnen en buiten, lichamelijk en geestelijk - is losgelaten, als er, net als in de Leegte, geen gehechtheden bestaan, als alle handelen enkel en alleen door plaats en omstandigheid wordt bepaald, als subjectiviteit en objectiviteit vergeten zijn - dat is de hoogste vorm van loslaten. Wanneer enerzijds in het verlengde van de Weg goede daden volgen, maar als anderzijds de hieraan verbonden verdiensten worden losgelaten en er geen hoop op beloning wordt gekoesterd - dat is de middelste vorm van loslaten. Wanneer iemand allerlei deugdzaam handelingen verricht in de hoop op beloning, terwijl hij niettemin weet heeft van de Leegte omdat hij de Dharma heeft vernomen en daarom belangeloos is - dat is de laagste vorm van loslaten. De eerste is als een vlamme fakkelt die je voor je houdt, zodat het onmogelijk is de weg kwijt te raken; de tweede is als een vlamme fakkelt die je naast je houdt, zodat het soms licht en soms donker is; de derde is als een vlamme fakkelt die je achter je houdt, zodat je de valkuilen voor je niet kunt zien.

§ 23

Zoals gezegd: de geest van de Bodhisattva is als de Leegte, en alles wordt daarin opgelost. Wanneer er geen gedachten aan het verleden kunnen worden vastgesteld, dan heerst er loslaten van het verleden. Wanneer er geen gedachten aan het heden kunnen worden vastgesteld, dan heerst er loslaten van het heden. Wanneer er geen gedachten aan de toekomst kunnen worden vastgesteld, dan heerst er loslaten van de toekomst. Dit noemt men het volkomen afstand doen van de Drievoudige Tijd. Vanaf het moment dat de Tathagata de Dharma heeft toevertrouwd aan Kashyapa tot nu, is Bewustzijn overgedragen via Bewustzijn, en dat Bewustzijn is altijd gelijk geweest. Overdracht van Leegte kan niet plaatsvinden via woorden. Een overdracht via concrete begrippen kan niet de Dharma zijn. Daarom wordt Bewustzijn via Bewustzijn overgedragen en is dat altijd hetzelfde. Overdragen en ontvangen van overdracht zijn beide een heel verfijnd soort raadselachtig besef; vandaar dat er slechts weinigen zijn die dat hebben kunnen ontvangen. Want in werkelijkheid luidt de waarheid: Bewustzijn is geen Bewustzijn, en overdracht is eigenlijk geen overdracht.

§ 24

Een Boeddha heeft drie lichamen [kaya]. De Dharmakaya belichaamt de Dharma van de alomtegenwoordige ruimte die de ware, uit zichzelf bestaande Natuur van alles is. De Sambhogakaya belichaamt de Dharma van de onderliggende universele zuivere werking der dingen. De Nirmanakaya belichaamt de Dharma's van de zes oefenvormen die tot Nirvana leiden en alle overige soortgelijke methoden. Men kan de Dharma der Dharmakaya niet blootleggen via spraak of geleerdheid of geschriften. Er valt niets te zeggen, niets duidelijk te maken. Er is enkel de alomtegenwoordige ruimte van de ware, uit zichzelf bestaande Natuur van alles, en verder niets. Als ik dus zeg dat er geen Dharma is die via woorden verklaard kan worden, heet dat het verkondigen van de Dharma. De Sambhogakaya en de Nirmanakaya reageren beide met specifieke verschijningsvormen die betekenis hebben in de gegeven omstandigheden. Woordgebonden dharma's die op gebeurtenissen reageren via de zintuigen en in allerlei vermommingen, zijn geen van alle de ware Dharma. Daarom wordt er gezegd dat Sambhogakaya of Nirmanakaya niet de ware Boeddha zijn, niet de verkondiger van de Dharma^{xxiv}.

§ 25

De term *eenheid* verwijst naar de homogene spirituele straling die zich splitst in zes harmonisch verenigde `eigenschappen'. Die homogene spirituele straling is de Ene Geest, en de zes harmonisch verenigde `eigenschappen' zijn de zes zintuiglijke vermogens. Deze zes zintuigen gaan afzonderlijk verbindingen aan met objecten en worden daardoor vertekend - de ogen door vorm, de oren door geluid, de neus door geur, de tong door smaak, het lijf door contact en het verstand door begrippen. Tussen deze vermogens en hun objecten werken de zes zintuiglijke gewaarwordingen; in totaal zijn er dus achttien zinnerijken. Als je begrijpt dat deze achttien gebieden geen objectief bestaan kennen, zul je de zes harmonisch verenigde `eigenschappen' weten te herleiden tot één enkele spirituele straling: de Ene Geest. Alle leerlingen van de Weg weten dit, maar zij kunnen niet nalaten concepten te vormen van `een enkele spirituele straling' en `de zes harmonisch verenigde eigenschappen'. Daardoor binden zij zich aan beelden en ontgaat hen het stilzwijgend inzicht in hun oorspronkelijke Geest.

§ 26

Toen de Tathagata zich in deze wereld kenbaar maakte, wilde hij één Voertuig van de Waarheid verkondigen. Maar de mensen zouden hem niet geloofd hebben en de spot hebben gedreven met hem, waardoor zij in de oceaan van lijden [samsara] gedompeld zouden worden. En wanneer hij helemaal niets gezegd zou hebben, dan zou dat zelfzuchtig zijn geweest en dan zou hij de levende wezens niet in contact hebben kunnen brengen met de ondoorgrondelijke Weg. Dus koos hij een passend hulpmiddel: de verkondiging dat er Drie Voertuigen [zie noot 1] zijn. Maar omdat deze Voertuigen onderling verschillen, is het onvermijdelijk dat er oppervlakkige en diepzinnige soorten leerstellingen zijn - geen van alle de oorspronkelijke Dharma. Daarom zegt men dat alleen de Weg van het Ene Voertuig bestaat; als er meerdere wegen bestonden, konden zij nooit de ware Weg zijn. Bovendien, het is absoluut onmogelijk om de Dharma van de Ene Geest te beschrijven. Daarom liet de Tathagata Kashyapa bij zich komen zitten op de Zetel ter Openbaring van de Wet, om hem in afzondering de Woordloze Dharma van de Ene Geest toe te vertrouwen. De ongesplitste Dharma dient in afzondering te worden overgedragen; degenen die zo stilzwijgend tot Verlichting zijn gekomen, hebben de staat van Boeddhachap verwezenlijkt.

§ 27

V. Wat is de Weg, en hoe moeten wij die volgen?

A. Wat voor *ding* zou de Weg moeten zijn volgens jou, als je die zou willen *volgen*?

V. Welke aanwijzingen hebben alle Meesters gegeven over dhyana-beoefening [meditatie] en bestudering van de Dharma?

A. Je moet niet afgaan op woorden die bedoeld zijn om onnozelen te paaien.

V. Wanneer die leringen bedoeld waren voor onnozelen, vraag ik me af welke Dharma aan hoogbegaafden wordt onderwezen.

A. Als zij werkelijk zo hoogbegaafd zijn, zou het hun moeilijk vallen iemand te vinden om van te leren. Wanneer zij bij zichzelf te rade gaan zullen zij niets concreets vinden; des te minder kans hebben zij om bij anderen een Dharma te vinden die de moeite waard is! Schenk geen aandacht aan de zogenaamde Dharma van predikers, want wat voor Dharma kan dat zijn?

V. Als dat zo is, moeten we dan helemaal niets zoeken?

A. Door dit te erkennen, zou je je een hoop geestelijke inspanning besparen.

V. Maar dan houdt alles op. Er kan toch niet helemaal niets zijn?

A. Wie sprak daar over niets? Wie is die vent? Jij was toch degene die zonodig wilde *zoeken* naar iets?

V. Maar als het niet nodig is om iets te zoeken, waarom zegt u dan nog dat niet alles verdwijnt?

A. Niets zoeken is je gemak bewaren. Wie zei jou alles te laten verdwijnen? Kijk naar de ruimte voor je: hoe kun je die scheppen of wegnemen?

V. Als ik de Dharma zou bereiken, zou die dan lijken op de ruimte?

A. Dag en nacht heb ik jullie uitgelegd dat de Leegte zowel Eenheid als Veelheid is. Mijn woorden hadden een tijdelijke functie, maar jullie maken er allerlei concepten van.

V. Wilt u zeggen dat wij geen begrippen moeten vormen, zoals mensen dat gewoonlijk doen?

A. Ik heb dat niet kunnen voorkomen. Maar concepten hebben te maken met de zintuigen; en wanneer gevoelens een rol gaan spelen, wordt wijsheid buitengesloten.

V. Moeten we dan elk gevoel vermijden, als het om de Dharma gaat?

A. Wanneer zich geen voeling aandient, wie kan er dan zeggen of je gelijk hebt?

V. Waarom spreekt u op zo'n manier, meester, dat het lijkt alsof ik met al mijn vragen helemaal verkeerd bezig ben?

A. Jij bent iemand die niet begrijpt wat er tegen hem gezegd wordt. Vanwaar die drukte over 'verkeerd bezig zijn'?

§ 28

V. Tot nu toe hebt u alles ontkracht wat gezegd werd. Maar u hebt niets gedaan om ons de ware

Dharma duidelijk te maken.

A. In de ware Dharma bestaat er geen onduidelijkheid, maar dit soort vragen schept onduidelijkheid. Naar welke `ware Dharma' kun je op zoek gaan?

V. Aangezien uit mijn vragen alleen maar onbegrip voortkomt, verzoek ik u, meester, om een antwoord.

A. Zie de dingen zoals ze zijn, en schenk geen aandacht aan andere mensen. Er zijn mensen die als jonge honden blaffen naar alles wat beweegt; zij blaffen zelfs wanneer de wind strijkt door het gras en het gebladerte.

§ 29

Wat deze Zen-leer van ons betreft: vanaf het eerste moment van overdracht werd nooit geleerd dat mensen kennis zouden moeten zoeken of concepten zouden moeten vormen. `De Weg bestuderen' is alleen maar een manier van spreken. Het is een methode om de belangstelling van mensen te wekken tijdens de eerste stadia van hun ontwikkeling. In werkelijkheid is de Weg niet iets dat je kunt bestuderen. Studie leidt tot vaste concepten; zo wordt de Weg volkomen verkeerd begrepen. Bovendien is de Weg niet een of andere bijzondere bestaansvorm; hij wordt de Mahayana-Geest genoemd - de Geest die noch aan de binnenzijde, noch aan de buitenzijde, noch in het midden te vinden is. Hij kan werkelijk op geen enkele manier bepaald worden. De eerste stap is afzien van door kennis geconditioneerd begrip. Kijk: wanneer je je consequent op ervaringskennis zou baseren en die methode tot aan zijn laatste grens zou hanteren, dan zou je bij het bereiken van die grens nog steeds niet in staat zijn om de Geest te bepalen. De Weg is geestelijke Waarheid, en had van oorsprong geen naam of aanduiding. Slechts omdat mensen er in hun onwetendheid via ervaringen naar gingen zoeken, verschenen de Boeddha's om hen te leren deze benadering voor eens en voor altijd achterwege te laten. Uit zorg dat niemand hen zou begrijpen, kozen zij de naam `Weg'. Je mag je door deze naam niet ertoe laten brengen een begripsmatig idee van een weg te vormen. Daarom zegt men: "Is de prooi eenmaal gevangen, dan is de val niet meer belangrijk." Laat lichaam en geest vanzelf spreken, dan is de Weg bereikt en de Geest begrepen. Een shramana^{xxv} heet zo, omdat hij is doorgedrongen tot de oorspronkelijke bron van alle dingen. Alleen door een eind te maken aan alle drukte kan men de vruchten plukken van de shramana-staat; dat lukt niet via boekenwijsheid^{xxvi}.

§ 30

Als je op dit moment je bewustzijn gaat aktiveren om Bewustzijn te vinden door te luisteren naar andermans onderricht in de hoop het doel te bereiken louter door informatie te verzamelen - wanneer denk je dat doel ooit te bereiken? Sommige oude wijzen hadden een heldere geest; zij hoefden de Leer maar te horen, of zij haasten zich al om alle kennis af te danken. Daarom noemde men hen "de Wijzen die door het opgeven van geleerdheid hun gemak hebben gevonden in spontaniteit"^{xxvii}. Tegenwoordig proberen de mensen zich alleen maar vol te stoppen met kennis en oordelen; ze zijn overal op zoek naar intellectuele vaardigheden en noemen dat dan `Dharma-beoefening'. Zij zien niet in dat zoveel geleerdheid en oordeelsvorming juist het tegendeel tot gevolg hebben: een opeenstapeling van hinderpalen. Wanneer je alleen maar een hoop informatie verzamelt, word je als een kind dat zich een indigestie bezorgt door teveel melk te schrokken. Dat geldt ook voor al diegenen die de Weg zoeken via de Drie Voertuigen. Het zijn gewoon mensen die lijden aan indigestie. Als al die weetjes en conclusies niet verteerd worden gaan ze je vergifigen, want zij behoren slechts tot het rijk van samsara. In het Absolute bestaan dergelijke dingen helemaal niet. Daarom zegt men: "In de wapenzaal van mijn vorst bevindt zich geen Zwaard van Zodanigheid". Alle begrippen die jij in het verleden hebt gevormd moet je loslaten en vervangen door leegte. Waar dualisme verdwijnt, verschijnt de Leegte van de Tathagata-Schoot. De term *Tathagata-Schoot* maakt duidelijk dat er absoluut niets is, hoe klein ook, dat daar kan bestaan. Daarom heeft de Dharma-koning [de Boeddha] die het idee van objectief bestaan ontmanteld heeft, zich kenbaar gemaakt in de wereld, en daarom ook zei hij: "Toen ik bij Dipamkara Boeddha was, hoefde ik niet het geringste te bereiken". De bedoeling van deze uitspraak is jouw Geest te ledigen van zintuiglijk bepaalde kennis en ervaring. Alleen degene die elke behoefte aan ervaringsfeiten heeft losgelaten en nergens op rekt, kan een volmaakt tevreden mens worden. De traditionele leer van de Drie Voertuigen is slechts leniging van tijdelijke nood: hun onderricht is bedoeld

voor tijdelijke behoeften en is dus ook van tijdelijke waarde, en onderling verschillend. Als jou dat echt duidelijk zou zijn, dan zou je daar niet meer over twijfelen. Het allerbelangrijkste is dat je niet een of ander speciaal onderricht uitkiest ten behoeve van een bepaalde situatie, en deze dan als een onveranderlijk concept gaat beschouwen uit eerbied voor het feit dat dit onderricht deel uitmaakt van de traditionele geschriften. Weet je waarom? Omdat er in werkelijkheid geen onveranderlijke Dharma bestaat die de Tathagata verkondigd zou kunnen hebben; volgelingen van onze school zouden nooit beweren dat zoiets mogelijk is. We weten enkel hoe we alle mentale activiteit tot rust kunnen brengen en hoe we gemoedsrust kunnen vinden. We gaan toch zeker geen bedenksels in het leven roepen om dan uiteindelijk in verwarring te stranden?

§ 31

V. Uit alles wat u zojuist hebt gezegd, leid ik af: de Geest is de Boeddha; maar het is me niet duidelijk welk soort geest bedoeld wordt met "de Geest is de Boeddha".

A. Hoeveel geesten heb jij eigenlijk?

V. Maar is de Boeddha de gewone geest of de Verlichte geest?

A. Waar zitten in vredesnaam die 'gewone geest' en 'Verlichte geest' van jou?

V. In het onderricht van de Drie Voertuigen wordt gesteld dat beide bestaan. Waarom ontkent u dat dan, meester?

A. In het onderricht van de Drie Voertuigen wordt duidelijk uitgelegd dat de gewone en de Verlichte geest illusies zijn. Je begrijpt het niet. Al dat vasthouden aan een idee dat dingen zouden bestaan is het zinloze tot waarheid verheffen. Hoe kunnen zo'n ideeën nou werkelijkheidswaarde hebben? Juist hun denkbeeldige aard houdt de Geest voor jou verborgen. Kon je je maar losmaken van elk idee van normaal en Verlicht, dan zou je ontdekken dat er geen andere Boeddha is dan de Boeddha in je eigen Geest. Toen Bodhidharma uit het Westen hierheen kwam, verkondigde hij enkel en alleen dat het wezen waaruit alle mensen zijn samengesteld de Boeddha is. Jullie koesteren je verwarring; jullie houden vast aan concepten als 'normaal' en 'Verlicht', en jullie richten je gedachten naar buiten waar ze een eigen leven gaan leiden! Dat levert niets anders op dan vertroebeling van jullie geest! Daarom zeg ik jullie dat Bewustzijn de Boeddha is. Zodra gedachten of gewaarwordingen optreden, verval je in dualisme. Eeuwigheid en het huidig ogenblik zijn hetzelfde. Er is geen dit en dat. Inzicht in deze waarheid heet Weergaloos-Volmaakte-Verlichting.

V. Op welke Leer [Dharma-principes] zijn uw woorden gebaseerd, meester?

A. Waarom zoeken naar een Leer? Zodra je een Leer hebt, verval je in dualistisch denken.

V. Zojuist zei u dat de eeuwigheid en het huidig moment hetzelfde zijn. Wat bedoelt u daarmee?

A. Dat er geen verschil zou zijn als jij niets zou zoeken. Wanneer je zou ophouden met zoeken, hoe zou er dan nog verschil tussen beide kunnen bestaan?

V. Als ze niet verschillend zijn, waarom gebruikt u er dan afzonderlijke termen voor?

A. Wanneer jullie niet hadden gerept over normaal en Verlicht, welke aanleiding zou er dan zijn om het over iets dergelijks te hebben? Net zoals die indelingen niet echt bestaan, zo is de Geest ook niet echt 'de Geest'. En als zowel de Geest als indelingen in normaal en Verlicht feitelijk illusies zijn, welke hoop bestaat er dan nog voor jullie om ook maar iets te vinden?

§ 32

V. Onwetendheid kan ons blind maken voor ons eigen geest, maar tot nu toe hebt u ons niet geleerd hoe we ons van die waan moeten ontdoen.

A. Het verschijnen en verdwijnen van illusies zijn beide denkbeeldig. Een illusie is niet geworteld in de Werkelijkheid; het bestaat dankzij jouw dualistisch denken. Zodra je ophoudt belang te hechten aan tegengestelde begrippen als 'normaal' en 'Verlicht' zal de waan vanzelf verdwijnen. En als je dan daarna nog de geringste blijf ervan teniet wil doen, zul je er achter komen dat er helemaal niets meer over is waar je vat op kunt krijgen. Dat is wat er bedoeld wordt met de uitspraak: "Ik zal beide handen loslaten, dan zal ik vast en zeker de Boeddha ontdekken in mijn Geest".

V. Als je nergens vat op kunt krijgen, hoe moet de Dharma dan overgedragen worden?

A. Het is een overdracht van de Geest via de Geest.

V. Wanneer de Geest wordt gebruikt voor overdracht, waarom zegt u dan dat ook de Geest niet bestaat?

A. Geen enkele Dharma verwerven, dat is overdracht van de Geest. Wil je deze Geest begrijpen, dan mag je geen Geest en geen Dharma bezitten.

V. Als er geen Geest en geen Dharma zijn, wat betekent overdracht dan nog?

A. Jullie horen iemand spreken over overdracht van de Geest en dan denken jullie dat het iets is dat je zou kunnen ontvangen. Daarom heeft Bodhidharma gezegd:

*Geen menselijke tong kan duiden of onthullen
inzicht in de Geest-Natuur.*

*Licht verwerft men niet; valt het ten deel,
dan zegt men niet: "ik weet iets".*

Als ik jullie kon duidelijk maken wat dit betekent, betwijfel ik of jullie het zouden kunnen verdragen.

§ 33

V. Het is toch duidelijk dat de ruimte die zich voor onze ogen ontvouwt, objectief is. Maakt ook u niet gebruik van iets objectiefs om daar dan de Geest in te projecteren?

A. Welk soort geest zou ik je kunnen helpen zien in een objectieve omgeving? Zelfs al zou je die herkennen, het zou slechts de Geest zijn zoals die weerspiegeld wordt aan de hand van uiterlijke verschijnselen. Je zou dan lijken op iemand die in een spiegel naar zijn gezicht kijkt; al zou je de trekken duidelijk kunnen onderscheiden, toch zou je naar niets anders kijken dan een spiegeling. Zou zo iets op een of andere manier het probleem helpen oplossen dat jou hierheen heeft gebracht?

V. Als we niet door middel van spiegelingen zien, welke manier blijft er dan over om te zien?

A. Zolang `door middel van' nog een rol speelt, zul je van oneigenlijke processen afhankelijk blijven. Wanneer zal het jullie ooit gaan dagen? In plaats van te luisteren naar degenen die jullie aanraden je beide handen volledig te openen als iemand die niets te verliezen heeft, verspillen jullie je energie met allerlei muggezifterij.

V. Betekenen dan zelfs weerspiegelingen niets voor degene die inzicht heeft?

A. Als vaste vormen al niet bestaan, hoeveel nuttelozer zijn dan weerspiegelingen niet? Loop niet rond te ijlen als een slaapwandelaar.

De Meester betrad de openbare zaal, en sprak: Het beschikken over allerlei soorten kennis weegt niet op tegen het opgeven van elk *zoeken*; dat is het allerbeste. De Geest bestaat niet uit verschillende soorten, en er is geen Leer die verwoord kan worden. Aangezien er niets meer te zeggen valt, is onze samenkomst nu beëindigd!

§ 34

V. Wat is de bedoeling van de relatieve waarheid?

A. Wat moet je nou met zo'n gedrocht als `relatieve waarheid'? De werkelijkheid is volmaakte helderheid; waarom zou je een gesprek baseren op onbruikbare termen? Er geen enkel concept op na houden heet de Wijsheid van Gemoedsrust. Of je nu loopt of staat of zit of ligt, houd je elke dag en met elk woord verre van de sfeer van verschijningsvormen. Of je nu spreekt of enkel de ogen opslaat, doe het met volledige gemoedsrust. We naderen nu het einde van de derde periode van vijfhonderd jaar sinds Boeddha leefde, en de meeste Zen-leerlingen hangen aan allerlei soorten geluiden en vormen. Waarom volgen ze mijn voorbeeld niet door elke gedachte te laten gaan alsof het niets is, of alsof het een stuk vermolmd hout is, of een steen, of de koele as van een gedoofd vuur? Of anders, door slechts de geringste reactie te geven die in een gegeven situatie aan de orde is? Als je dat niet doet, zul je aan het einde van je aardse bestaan gekweld worden door Yama^{xxviii}. Je moet afstand nemen van de heersende ideeën over bestaan en niet-bestaan, want de Geest is als de zon, voor eeuwig spontaan stralend in de ruimte, zonder belang of bedoeling. Dit is niet iets dat je zomaar zonder enige inspanning kunt verwezenlijken; maar wanneer je het punt bereikt waarop je aan helemaal niets meer hecht, zul je handelen zoals Boeddha's handelen. Zulk handelen zal dan in volkomen overeenstemming zijn met het gezegde: "Ontwikkel een geest die helemaal nergens op berust"^{xxix}. Want dat is je zuivere Dharmakaya, die de allerhoogste volmaakte Verlichting wordt genoemd. Wanneer je dit niet kunt

begrijpen zul je je eigen geest nooit leren kennen, al verwerf je een grondige kennis in je studies en al getroost je je onbarmhartige inspanningen en beoefen je de strengste disciplines. Al je moeite zal verkeerd besteed zijn en je zult je onvermijdelijk voegen bij de Mara-familie^{xxx}. Wat denk je te zullen winnen met zo'n aanpak? Zoals Chih Kung^{xxxii} ooit zei: "De Boeddha is in werkelijkheid een schepping van je eigen Geest. Hoe kun je hem dan zoeken via geschriften?" Ook al onderzoek je hoe je de Drie Graden van Bodhisattvaschap kunt bereiken, de Vier Graden van Heiligheid en de Tien Stadia van Bodhisattva-ontwikkeling naar Verlichting tot je geest er vol van is, je zult alleen maar blijven zwalken tussen 'normaal' en 'Verlicht'. Niet zien hoe vluchtig alle *methoden* om de Weg te volgen zijn, is samsarische Dharma.

*Is zijn kracht vervlogen, dan valt de pijl ter aarde.
Jouw leven vervult je dromen niet.
Zó ver bevind je je van de Overgangspoort;
één sprong erdoor, en kijk: het Boeddha-rijk!*^{xxxii}

Omdat jullie een dergelijke bezieling missen, houden jullie vast aan een gedegen studie van de van oudsher ontwikkelde methoden om kennis te vergaren op een verstandelijk niveau. Chih Kung heeft ook gezegd: "Wanneer je geen geestelijk leraar ontmoet, zul je het Mahayana-medicijn vergeefs hebben geslikt!"

§ 35

Als je al je tijd - lopend, staand, zittend, liggend - zou steken in het leren hoe je de begrippen vormende werking van je geest kunt beheersen, dan zou je er zeker van kunnen zijn dat je uiteindelijk het doel verwezenlijkt. Omdat jullie kracht nu nog ontoereikend is, zijn jullie misschien niet in staat om samsara met één sprong te overschrijden; maar na vijf of tien jaar zou je zeker een goede basis hebben gelegd en in staat zijn om op een natuurlijke manier verdere vooruitgang te boeken. Maar zo zijn jullie niet; jullie voelen je verplicht om je geest te gebruiken voor 'het onderzoeken van meditatie' en 'het bestuderen van de Weg'. Wat heeft dat allemaal met Boeddhisme te maken? Daarom zegt men dat alle onderricht van de Tathagata alleen maar bedoeld was om mensen een andere kijk te geven; hij deed het voorkomen alsof gele bladeren van echt goud waren, alleen maar om de tranen der mensenkinderen te stoppen; die aanpak mag op geen enkele manier beschouwd worden als de hoogste waarheid. Wanneer je dat voor de waarheid houdt, behoort je niet tot onze school. En trouwens, hoe kan zo'n aanpak van invloed zijn op je oorspronkelijke natuur? Daarom zegt de soetra: "De zogeheten Weergaloos-Volmaakte-Verlichting houdt in, dat er werkelijk helemaal niets bereikt kan worden". Wanneer je ook dit kunt begrijpen, zul je beseffen dat de Weg der Boeddha's en de Weg der duivels beide even ver ernaast zitten. Het oorspronkelijk zuivere, zinderende universum is niet vierkant of rond, niet groot of klein; het kent geen enkel verschil tussen lang en kort, en er is geen plaats voor gehechtheid, activiteit, onwetendheid of Verlichting. Je moet heel duidelijk inzien dat er werkelijk helemaal niets is - geen mensen en geen Boeddha's. De grootste sterrenstelsels, ontelbaar als zandkorrels, zijn slechts luchtballen. Alle wijsheid en alle heiligheid zijn slechts bliksemschichten. Geen ervan bezit de werkelijkheid van het Bewustzijn. Vanaf de oudheid tot op heden vormt de Dharmakaya samen met de Boeddha's en Patriarchen een Eenheid. Hoe kan daaraan ook maar een haartje ontbreken? Maar ook al begrijp je dit, toch zul je je tot het uiterste moeten blijven inspannen. Je hele leven kun je er nooit zeker van zijn of je wel lang genoeg leeft om nogmaals adem te halen.

§ 36

V. De zesde patriarch was analfabeet. Waarom was juist hij degene die het gewaad ontving waarmee hij in zijn ambt werd bekrachtigd? Hoofdmonnik Shen Hsiu [een andere kandidaat] had in zijn positie de leiding over vijfhonderd anderen en was als docent in staat om tekst en uitleg te geven over tweëndertig soetra-boeken. Waarom kreeg hij niet het gewaad?

A. Omdat hij zich nog steeds verloor in verstandelijk denken - in een dharma van handelen dus. Voor hem gold: "Wat je oefent, zul je verwerven". Daarom liet de Vijfde Patriarch de overdracht naar Hui Neng [Wei Lang] gaan. Bij die gelegenheid verwierf de laatste een vanzelfsprekend inzicht en ontving

hij stilzwijgend de diepste gedachte van de Tathagata. Daarom werd de Dharma aan hem overgedragen. Jullie zien niet in dat *de fundamentele leer van de Dharma is dat er geen dharmas zijn, maar dat deze dharma van niet-dharma tegelijkertijd zelf een dharma is; en nu de leer van niet-dharma is overgedragen, hoe kan dan de leer van de Dharma nog een dharma zijn?* Eenieder die de betekenis hiervan begrijpt mag een monnik genoemd worden, iemand die bedreven is in 'Dharma-beoefening'. Als je nog voorbehoud voelt, probeer dan het volgende verhaal te verklaren.

De eerbiedwaardige Wei Ming beklom de Ta Yü berg om de Zesde Patriarch te bezoeken. Deze vroeg hem waarom hij gekomen was; was het voor het gewaad of voor de Dharma? De eerbiedwaardige Wei Ming antwoordde dat hij niet voor het gewaad was gekomen, maar louter voor de Dharma; waarop de Zesde Patriarch zei: "Misschien kun je je even concentreren en nalaten om te denken in termen van goed en slecht". Ming deed wat hem gevraagd werd, en de Zesde Patriarch vervolgde: "Nu je niet denkt aan goed en niet denkt aan slecht, ga dan op hetzelfde moment terug naar wat je was voordat je vader en moeder geboren waren". De woorden waren nog niet uitgesproken of Ming kwam tot een rechtstreeks stilzwijgend inzicht. Daarop boog hij ter aarde en zei: "Ik lijk op iemand die water drinkt terwijl hij zelf al weet hoe verfrissend het is. Dertig jaar lang heb ik bij de Vijfde Patriarch en zijn leerlingen doorgebracht, maar vandaag pas ben ik in staat de fouten te bannen uit mijn oude manier van denken". De Zesde Patriarch antwoordde: "Precies. Nu begrijp je eindelijk waarom de Eerste Patriarch, toen hij aankwam uit India, alleen maar rechtstreeks verwees naar het Bewustzijn van de mensen, waardoor zij hun ware Natuur konden erkennen en Boeddha's konden worden, en waarom hij nooit over iets anders sprak".

We weten toch hoe Kashyapa, toen Ananda hem vroeg wat de Wereldwijd Geëerde hem behoudens het gouden gewaad had overgedragen, deze toeriep: "Ananda!" en hoe hij, na Ananda's respectvolle "Ja?", vervolgde: "Laat toch die vlaggemast vallen bij de kloosterpoort". Dat was het teken dat hij ontving van de Eerste [Indische] Patriarch. Dertig jaar lang was Ananda de persoonlijke begeleider van de Boeddha; maar omdat hij te verzot was op het vergaren van kennis, vermaande de Boeddha hem en zei: "Je hebt meer aan één dag juiste beoefening van de Weg dan aan duizend dagen jagen op kennis. Als je niet oefent, zul je nog geen druppel water kunnen opnemen!"

DEEL TWEE

Het Wan Ling Document van Zen-meester Huang Po [Tuan Chi].

Een verzameling dialogen, toespraken en anekdotes, opgetekend door P'ei Hsiu tijdens zijn ambtsperiode in het distrikt Wan Ling.

§ 1

Op een keer vroeg ik de Meester: Hoeveel van de vier- of vijfhonderd personen hier op deze berg hebben uw onderricht volledig begrepen?

De Meester antwoordde: Dat is onmogelijk te zeggen. Waarom? Omdat mijn Weg het ontwaken van Bewustzijn is. Hoe kan dat in woorden worden meegedeeld? Spreken heeft alleen maar zin wanneer men luistert met het onbevooroordeeld oor van een kind.

§ 2

V. Wat is de Boeddha?

A. Bewustzijn is de Boeddha, en het stillen van verstandelijk denken is de Weg. Als je eenmaal stopt met het scheppen van denkbeelden en met het denken in termen van bestaan en niet-bestaan, lang en kort, ander en zelf, actief en passief, enzovoort, zul je ontdekken dat je Bewustzijn in wezen de Boeddha is, dat de Boeddha in wezen Bewustzijn is, en dat Bewustzijn als de ruimte is. Daarom staat er geschreven: "De ware Dharmakaya lijkt op de lege ruimte". Richt je alleen maar hierop, anders zal jouw zoektocht stranden in verdriet. Ook al verricht je de zes paramita's^{xxxiii} tot aan het einde der tijden en al voeg je er zelfs elke andere soort methode aan toe om Verlichting te bereiken, *dan nóg zal je doel niet in vervulling gaan*. Hoezo? Omdat dit allemaal karma scheppende activiteiten zijn, en wanneer het goede karma dat eruit voortvloeit verbruikt is, zul je weer geboren worden in de vluchtige wereld. Daarom staat er ook geschreven: "De Sambhogakaya is niet de ware Boeddha en niet de ware leraar van de Dharma. Je hoeft slechts de aard van je eigen Geest te leren kennen waarin geen zelf of ander huist, dan zul je waarachtig een Boeddha zijn!"

§ 3

V. Een Verlicht iemand die erin slaagt het verstandelijk denken te stillen mag dan misschien een Boeddha zijn, maar zou een onwetend iemand die ophoudt verstandelijk te denken niet in een staat van lethargie verzinken?

A. Er *zijn* geen Verlichte of onwetende mensen, en er *bestaat* geen lethargie. Maar ook al is er wezenlijk niets dat een objectief bestaan leidt, toch moet je daarom niet gaan denken aan iets dat niet-bestaat; en ofschoon de dingen niet niet-bestaan, moet je geen idee gaan vormen van iets bestaands. Want 'bestaan' en 'niet-bestaan' zijn beide aan de ervaring ontleende concepten en dus niets anders dan illusies. Daarom staat er geschreven: "Al wat de zintuigen waarnemen, van mentale concepten tot levende wezens, is niets meer dan een luchtspiegeling". Onze Grondlegger [Bodhidharma] leerde zijn leerlingen alleen maar volledig bewust zijn, waardoor zintuiglijk gewaarworden werd ontkracht. In volledig bewust zijn gedijt de Weg der Boeddha's, maar uit onderscheid tussen dit en dat breken hele horden duivels los!

§ 4

V. Wanneer Bewustzijn en Boeddhachap wezenlijk één zijn, moeten we dan wel doorgaan met het beoefenen van de zes paramita's en de andere traditionele manieren van werken aan Verlichting?

A. Verlichting ontspruit aan de Geest, ongeacht jullie beoefening van de zes paramita's en dergelijke. Al dat soort oefeningen zijn slechts geschikte middelen om op een juiste manier om te gaan met 'concrete' zaken die samenhangen met de praktijk van alledag. Zelfs Verlichting, het Absolute, de Werkelijkheid, Direct Ontwaken, de Dharmakaya en alle andere, tot en met de Tien Stadia van Vooruitgang, de Vier Beloningen voor deugdzaam en wijs gedrag, en de Staat van Heiligheid en Wijsheid - elk van deze is slechts een concept om ons door samsara heen te helpen; zij hebben niks van doen met werkelijk Boeddha-Bewustzijn. Bewustzijn *is* de Boeddha; de beste manier van verwerkelijking is dan ook Boeddha-Bewustzijn te ontwikkelen. Voorkom slechts begripsmatig denken dat leidt tot ontstaan en vergaan, en tot alle kwellingen van de zintuiglijke wereld en al het andere; dan zul je geen Verlichtingsmethoden en dergelijke meer nodig hebben. Daarom staat er geschreven:

Alle onderricht van Boeddha had slechts dit ene doel:

ons voorbij het stadium van denken te voeren.
Welnu, als ik mijn denken heb gestild,
wat moet ik dan nog met de dharma's die Boeddha leerde?

Van Gautama Boeddha via de hele stamboom van patriarchen tot aan Bodhidharma heeft niemand ooit iets anders verkondigd dan de Ene Geest, ook bekend als het Enige Voertuig van Bevrijding. Dus al doorzoek je het hele universum, een ander voertuig zul je nooit vinden. Deze leer heeft nergens vertakkingen of uiteinden: eeuwige waarheid is zijn enige kwaliteit. Daarom is het een leer die moeilijk te aanvaarden is. Toen Bodhidharma naar China kwam en de koninkrijken Liang en Wei bereikte, verwierf alleen de eerbiedwaardige Meester Ko een stilzwijgend inzicht in de eigen Geest; zodra hem dit duidelijk werd, begreep hij dat de Geest de Boeddha is en dat lichaam en geest van het individu niets zijn. Dit onderricht wordt de Grote Weg genoemd. De aard van deze Grote Weg wordt gekenmerkt door een volledig ontbreken van moeite. Bodhidharma geloofde vast in *Een-zijn met de ware 'substantie' van het universum in dit leven!* Er is geen greintje verschil tussen Bewustzijn en die 'substantie' - die 'substantie' is de Geest; je kunt ze met geen mogelijkheid splitsen. Het was deze openbaring die hem de titel Patriarch van onze school opleverde; vandaar ook dat er geschreven staat: "Waarachtig, het ogenblik waarop de eenheid tussen Geest en de 'substantie' die de werkelijkheid vormt wordt gerealiseerd, tart elke beschrijving."

§ 5

V. Worden levende wezens werkelijk bevrijd door de Boeddha?

A. In werkelijkheid zijn er geen levende wezens om verlost te worden door de Tathagata. Als er zelfs geen objectief zelf bestaat, dan bestaat er zéker niet iets anders-dan-zelf! Weet dus, dat noch Boeddha noch levende wezens objectief bestaan.

§ 6

V. Maar in de geschriften staat dat "Wie de tweeëndertig karakteristieke tekens van een Boeddha bezit, in staat is levende wezens te verlossen." Dat kunt u toch niet ontkennen?

A. Elk ding dat ook maar *enig* teken bezit is onwerkelijk. Juist door je bewust te worden dat alle tekens helemaal geen tekens zijn, word je je bewust van de Tathagata. 'Boeddha' en 'levende wezens' zijn beide jouw eigen foute voorstellingen. Omdat je je ware Geest niet kent, misleid je jezelf met zo'n objectieve concepten. Zolang je je nog een Boeddha *wilt* voorstellen, *zal die Boeddha jou in de weg staan!!* En wanneer je je een voorstelling vormt van levende wezens, zullen die wezens jou in de weg staan. Al die dualistische concepten als 'onwetend' en 'Verlicht', 'zuiver' en 'onzuiver', zijn hindernissen. Juist vanwege het feit dat jullie geest daardoor gehinderd wordt, moet het Rad van de Wet blijven draaien. Jullie doen me met al jullie overwegingen denken aan apen die hun tijd alsmaar doorbrengen met dingen weggooien en ze weer oprapen. Je hoeft alleen maar je 'kennis' op te geven, je 'onwetend' en 'Verlicht', 'zuiver' en 'onzuiver', 'groot' en 'klein', je 'voorkeuren' en je 'gedrag'. Die komen allemaal alleen maar voort uit gemakzucht; het zijn slechts tierlantijntjes binnen de Ene Geest. Ik weet dat jullie de soetra's van de twaalf afdelingen van de Drie Voertuigen hebben bestudeerd. Maar dat zijn allemaal slechts concepten op basis van zintuiglijke waarneming. Je zult ze echt moeten opgeven!

Zet dus alle dingen die je geleerd hebt van je af, alsof ze niet méér voor je betekenen dan een deken uit de tijd dat je nog ziek was. Enkel wanneer je alle waarnemen hebt losgelaten, omdat er niets objectiefs waar te nemen is; enkel wanneer verschijnselen je niet langer hinderen; enkel wanneer je je hebt ontdaan van het hele scala van tweeslachtige concepten als 'onwetend' en 'Verlicht' - alleen dan zul je de titel Overschreden Boeddha verdienen. Daarom staat er geschreven: "Jullie buigingen zijn vergeefs. Hecht geen geloof aan formaliteiten. Houd je verre van zo'n verkeerde ideeën". Aangezien Bewustzijn niet verdeeld is in afzonderlijke bestaansvormen, mogen verschijnselen evenmin opgesplitst worden. Aangezien Bewustzijn boven elk handelen staat, moet het ook losstaan van verschijnselen. Elke bestaande verschijningsvorm is een schepping van het denken; daarom hoef ik mijn geest maar te ledigen om te ontdekken dat al die vormen leeg zijn. Hetzelfde geldt voor alle zintuiglijke waarnemingen, tot welk van de duizenden soorten ze ook mogen behoren. Het hele universum dat zich uitstrekt naar alle richtingen bestaat uit dezelfde substantie als het Bewustzijn; en aangezien Bewustzijn wezenlijk

niet te splitsen is moet dat ook voor alle andere dingen gelden. Verschillende bestaansvormen doen zich enkel aan jou voor omdat jouw waarneming verschilt - zoals de kleuren van de kostelijke delicatessen die de Deva's eten, schijnen te verschillen al naargelang de individuele verdiensten van de Deva's die ze eten!

Anuttara-Samyak-Sambodhi^{xxxiv} is een naam voor het besef dat de Boeddha's van het hele universum feitelijk niet het geringste waarneembare kenmerk bezitten. Er bestaat alleen maar de Ene Geest. Werkelijk, er is geen veelheid van vormen, geen Hemelse Gloed, en geen Schitterende Overwinning [over samsara] of onderwerping aan de Overwinnaar. Aangezien er nooit een Schitterende Overwinning werd behaald kan er ook niet zo'n vormelijk wezen als een Boeddha bestaan; en aangezien er nooit een onderwerping heeft plaatsgevonden kan er ook niet zoiets vormelijks als levende wezens bestaan.

§ 7

V. Het Bewustzijn mag dan vormloos zijn, maar hoe kunt u het bestaan ontkennen van de Tweeëndertig Karakteristieke Tekens van een Boeddha of van de Tachtig Voortreffelijke Eigenschappen waardoor mensen de overzijde hebben bereikt?

A. De Tweeëndertig Tekens zijn vormkenmerken, en al wat vorm bezit is denkbeeldig. De Tachtig Eigenschappen behoren tot het stoffelijke gebied; maar degene die in het stoffelijke een 'zelf' ziet, bewandelt het verkeerde pad; dat is niet de manier om de Tathagata te belichamen.

§ 8

V. Verschilt de wezenlijke substantie van de Boeddha eigenlijk van die van levende wezens, of zijn ze aan elkaar gelijk?

A. De wezenlijke substantie heeft geen boodschap aan gelijkheid of verschil. Wanneer je het gangbare onderricht van de Drie Voertuigen van het Boeddhisme omarmt en onderscheid maakt tussen de Boeddha-Natuur en de natuur van levende wezens, dan zul je het karma der Drie Voertuigen op je laden en dientengevolge zul je gelijkheid en verschil creëren. Maar wanneer je het Boeddha-Voertuig aanvaardt, de leer die door Bodhidharma is overgedragen, zul je niet spreken over dergelijke dingen; dan zul je enkel de aandacht vestigen op de Ene Geest die zonder gelijkheid of verschil is, zonder oorzaak of gevolg. Daarom staat er geschreven: "De enige weg is die van het Ene Voertuig; er is geen tweede of derde weg, uitgezonderd de wegen die Boeddha alleen maar benutte als relatieve hulpmiddelen [upaya] voor de bevrijding van wezens die in zinsbegoocheling dwaalden".

§ 9

V. Waarom was de Bodhisattva van Onbegrensde Reikwijdte niet in staat om het heilig teken op de kruin van Boeddha's hoofd te zien?

A. Er viel helemaal niets te zien voor hem. Waarom? De Bodhisattva van Onbegrensde Reikwijdte was de Tathagata; derhalve diende de behoefte om te kijken zich niet aan. De bedoeling van dat verhaal is te voorkomen dat jullie de Boeddha en levende wezens beschouwen als vaste bestaansvormen en daarmee in de fout vervallen ruimtelijke indelingen aan te brengen. Het is een waarschuwing: beschouw bestaansvormen niet als bestaand of niet-bestaand, anders verval je in de fout om ruimtelijke indelingen aan te brengen; het is een waarschuwing om individuen niet te beschouwen als onwetend of Verlicht; ook daardoor zou je vervallen in diezelfde fout. Alleen iemand die volkomen vrij is van denkbeelden kan een lichaam van onbegrensde reikwijdte bezitten. Alle begripsmatig denken heet dwalen. De aanhangers van zo'n dwalingen scheppen behagen in een veelheid van voorstellingen, maar zelfs massa's beelden brengen de Bodhisattva niet in beroering. *Tathagata* betekent de *zodanigheid* van alle voorkomende verschijnselen. Daarom staat er geschreven: "Maitreya is zo, heiligen en wijzen zijn zo". *Zodanigheid* betekent: niet onderhevig zijn aan ontstaan of aan vergaan; *zodanigheid* betekent: niet gezien worden en niet gehoord worden. De kruin van de Tathagata stelt volmaaktheid voor, maar tevens geen-volmaaktheid-te-bekennen. Maak dus niet de fout om een objectieve voorstelling van volmaaktheid te maken. Daarom is de Boeddhakaya^{xxxv} boven elke

aktiviteit verheven; hoed je dus ervoor onderscheid te maken tussen de tienduizenden afzonderlijke vormen.

Het vergankelijke kan men vergelijken met louter afwezigheid; de Grote Leegte is volmaaktheid waar gebrek noch overbodigheid heerst, een harmonieuze rust waarin elke activiteit gestild wordt. Beweer nu niet dat er andere gebieden zouden zijn buiten de Grote Leegte, want zo'n bewering zou onvermijdelijk leiden tot onderscheid. Daarom staat er geschreven: "Volmaaktheid is een diepe oceaan van wijsheid; samsara is duizelingwekkende verwarring".

Wanneer wij het hebben over de kennis die `ik' kan verwerven, de geleerdheid die `ik' kan bereiken, `mijn' intuïtief besef, `mijn' verlossing van de dood en `mijn' juiste wijze van levensonderhoud, dan lijken deze concepten ons bij elk succes aangenaam, maar met iedere mislukking neigen we ertoe ze te verwensen. Wat moet je met dat alles? Ik raad jullie aan in harmonieuze rust te verblijven, boven elke activiteit verheven. Maak jezelf niets wijs met allerlei oordelen en zoek nergens naar de waarheid, want al wat je hoeft te doen is geen concepten meer te laten ontstaan. Het is duidelijk dat innerlijke concepten en uiterlijke waarnemingen beide even misleidend zijn, en dat de Weg van de Boeddha's voor jullie net zo gevaarlijk is als de weg van de duivels. Kijk naar Manjushri: toen hij zich tijdelijk in dualisme begaf, werd hij onverwachts ingesloten door twee ijzeren bergen die elk ontsnappen onmogelijk maakten. Nu bezat Manjushri^{xxxvi} diep inzicht, terwijl Samantabhadra^{xxxvii} slechts over momentane kennis beschikte. Maar hoe het ook zij, wanneer diep inzicht en momentane kennis op de juiste manier verenigd worden, zal blijken dat zij niet langer bestaan. Er is enkel de Ene Geest, een Bewustzijn dat noch Boeddha noch levende wezens is: het bevat geen dualisme. Zodra je je de Boeddha voorstelt, zul je je een beeld moeten vormen van levende wezens, of van denkbeelden en geen-denkebeelden, essentiële en onbeduidende, waardoor je vanzelf beklemd zult raken tussen die twee ijzeren bergen.

Vanwege de hindernissen die het dualistisch redeneren opwerpt, richtte Bodhidharma zich alleen maar op de oorspronkelijke Geest, de essentie van ons allen, en wees erop dat dit feitelijk de Boeddha is. Hij bood geen bedrieglijke methoden om jezelf te vervolmaken; hij behoorde niet tot een school van geleidelijke realisatie. Zijn leer laat geen eigenschappen toe als licht en duister. Het^{xxxviii} is niet licht; dus is er ook geen licht! Het is niet duister; dus is er ook niets duisters! Hieruit volgt dat er ook geen Duisternis [oer-onwetendheid] is, en geen Einde aan de Duisternis. Eenieder die over de drempel van onze school stapt moet alles louter en alleen op grond van besef kunnen afhandelen. Dit soort gewaarzijn staat bekend als de Dharma; zodra men de Dharma gewaar is, spreken we van Boeddha; en gewaar zijn dat er feitelijk geen Dharma of Boeddha is, wordt het deelnemen aan de Sangha genoemd, ook wel bekend als `de monniken die boven elke activiteit verwijlen'; en het geheel zou men de Triratna kunnen noemen, oftewel de Drie Juwelen in één Substantie.

Wie de Dharma zoekt, moet niet bij de Boeddha zoeken, noch bij de Dharma, noch bij de Sangha. Hij moet het nergens willen zoeken. Als de Boeddha niet gezocht wordt, *is* er geen Boeddha te vinden! Als de Dharma niet gezocht wordt, *is* er geen Dharma te vinden! Als de Sangha niet gezocht wordt, *is* er geen Sangha te vinden!

§ 10

V. Uzelf bent op dit ogenblik lid van de Sangha en klaarblijkelijk bezig met het verkondigen van de Dharma. Hoe kunt u dan verklaren dat geen van beide bestaat?

A. Als je veronderstelt dat er een Dharma is die verkondigd kan worden, is het niet meer dan natuurlijk dat jullie me vragen die uiteen te zetten; maar als je uitgaat van een `mij', dan houdt dat een ruimtelijke bestaansvorm in! De Dharma is *geen* Dharma - het is *bewustzijn!* Daarom zei Bodhidharma:

*Weliswaar heb ik de Dharma van de Geest doorgegeven,
maar hoe kan de Dharma een Dharma zijn?*

*Immers: Geest noch Dharma
kunnen een objectief bestaan leiden.*

*Alleen zó begrijp je de Dharma
die van Geest op Geest is overgedragen.*

Weten dat er in waarheid niet één ding bestaat dat verworven kan worden, heet zetelen in een bodhimandala^{xxxix}. Een bodhimandala is een staat van Zijn waarin zich geen concepten aandienen,

waarin je oog hebt voor de innerlijke leegte van verschijnselen, ook bekend als de volkomen leegte van de Tathagata-Schoot.

*Er heeft nooit enig ding bestaan;
waar zou zich dus vervuilend stof kunnen hechten?
Als je de kern hiervan kunt vatten,
waarom dan nog praten over bovenzinnelijke zaligheid?^{xl}*

§ 11

V. Als “er nooit enig ding bestaan heeft”, kunnen we dan zeggen dat verschijnselen onwerkelijk zijn?

A. ‘Onwerkelijk’ is net zo zinloos als het tegendeel. Bodhi betekent geen idee hebben van werkelijkheid of onwerkelijkheid.

§ 12

V. Wat is de Boeddha?

A. Je Geest is de Boeddha. De Boeddha is Bewustzijn. Geest en Boeddha zijn ondeelbaar. Daarom staat er geschreven: “Iets dat Bewustzijn is, is de Boeddha; is het iets anders dan Bewustzijn, dan is het zeker iets anders dan Boeddha”.

§ 13

V. Wanneer ons eigen Bewustzijn de Boeddha is, hoe kon Bodhidharma dan zijn leer overdragen toen hij uit India kwam?

A. Toen hij uit India kwam droeg hij enkel Bewustzijn-Boeddha over. Hij wees enkel op de waarheid dat de geest van jullie allemaal vanaf het allereerste begin identiek is geweest met de Boeddha, en op geen enkele manier onderling gescheiden. Daarom noemen wij hem ook onze Patriarch. Eenieder die deze waarheid rechtstreeks begrijpt, laat in één klap de hele hiërarchie achter zich van heiligen en ingewijden die tot een van de Drie Voertuigen behoren. Jullie zijn altijd al één geweest met de Boeddha, dus doe nou niet alsof je via allerlei oefeningen die eenheid kunt *verwerven*.

§ 14

V. Als dat zo is, welke Dharma onderwijzen alle Boeddha's dan wanneer ze optreden in de wereld?

A. Alle Boeddha's die in de wereld opereren verkondigen niets anders dan de Ene Geest. Zo droeg Gautama Boeddha stilzwijgend aan Mahakashyapa de leer over dat de Ene Geest, de substantie van alle dingen, samenvalt met de Leegte en dat de hele wereld van verschijnselen ervan vervuld is. Dit heet de Wet van Alle Boeddha's. Jullie kunnen erover redetwisten zoveel als je wilt, maar hoe kun je zelfs maar hopen de waarheid te benaderen via woorden? En het valt niet subjectief en niet objectief waar te nemen. Volledig inzicht kan jullie dus slechts ten deel vallen via een onverklaarbaar mysterie. De weg daarheen heet de Poort van Handeling overschrijdende Stilte. Als je dit wilt begrijpen, weet dan dat er een plotseling besef ontstaat wanneer de geest is gezuiverd van alle rommel die verstandelijke, analytische gedachtenactiviteit met zich meebrengt. Wie de waarheid zoekt door middel van verstand en kennis, raakt alleen maar verder verwijderd ervan. Pas als je gedachten ophouden zich links en rechts te vertakken, pas als je elke idee van iets zoeken opgeeft, pas als je geest kalm is als hout of steen - dan pas zul je je op weg naar de Poort bevinden.

§ 15

V. Nu, op dit moment, verschijnen voortdurend allerlei foutieve gedachten in onze geest. Hoe

kunt u zeggen dat wij er geen zouden hebben?

A. Fouten bezitten geen substantie; ze zijn in elk opzicht een voortbrengsel van je eigen denken. Als je weet dat Bewustzijn de Boeddha is en dat Bewustzijn fundamenteel geen fouten bezit, dan zul je steeds wanneer er gedachten verschijnen heel duidelijk inzien dat *zij* verantwoordelijk zijn voor fouten. Wanneer je alle begripsmatige gedachtengangen zou voorkómen en jouw denkwijze zou stillen, dan zou er vanzelf geen fout meer in je over zijn. Daarom zegt men: "Wanneer gedachten verschijnen, verschijnen alle dingen. Wanneer gedachten verdwijnen, verdwijnen alle dingen".

§ 16

V. Waar is de Boeddha op dit ogenblik, nu er onzinnige gedachten opkomen in mijn geest?

A. Op dit ogenblik ben je je bewust van die onzinnige gedachten. Welnu, je bewustzijn is de Boeddha! En misschien kun je begrijpen dat er helemaal geen 'Boeddha' zou zijn wanneer je je niet zou binden aan die bedrieglijke mentale processen. Hoezo? Omdat jij een beweging van je geest vaste vorm laat vinden in een concept van de Boeddha; daarmee roep je een objectief wezen in het leven dat in staat zou zijn om Verlichting te bereiken. Op soortgelijke wijze worden met elk concept van verlossing zoekende levende wezens ook daadwerkelijk zulke wezens *geschapen* als voorwerp van je gedachten. Alle verstandelijke processen en gedachtengangen zijn het gevolg van begrippen die je erop na houdt. Wanneer je voortaan op geen enkele manier meer begrippen zou hanteren, waar zou de Boeddha dan kunnen blijven bestaan? Jij bevindt je in hetzelfde schuitje als Manjushri: zodra hij zichzelf toestond de Boeddha als een objectief wezen te beschouwen kwam hij vast te zitten, volledig ingesloten door twee ijzeren bergen.

§ 17

V. Waar is de Boeddha op het moment van Verlichting?

A. Waar komt jouw vraag vandaan? Vanwaar verschijnt jouw bewustzijn? Wanneer een eind is gekomen aan dit gepraat, wanneer alle beweging is gestild, elk zicht en elk geluid verdwenen - *dan* boekt het verlossingswerk van de Boeddha echt vooruitgang! Waar zul je de Boeddha dan nog gaan zoeken? Je kunt niet een tweede hoofd op je hoofd zetten, of een paar lippen op je lippen plakken; je kunt beter gewoon afzien van iedere vorm van dualistisch onderscheid. Heuvels zijn heuvels. Water is water. Monniken zijn monniken. Leken zijn leken. Maar deze bergen, deze rivieren, deze hele wereld, inclusief zon, maan en sterren - niets hiervan bestaat buiten jullie geest! Het hele uitgestrekte universum bestaat alleen maar in jou; zouden de diverse soorten verschijnselen dan soms ergens anders te vinden zijn? Buiten Bewustzijn bestaat er niets. De groene heuvels die je overal om je heen ziet en de open hemel die je boven de aarde ziet stralen - geen milimeter ervan bestaat buiten het gewaarzijn dat jijzelf ervan hebt gevormd! Zo is elk zicht en elk geluid enkel de Wijsheidsblik van de Boeddha.

Verschijnselen komen niet uit de lucht vallen, zij zijn afhankelijk van een omgeving. En hun verschijning als objecten maakt allerlei vormen van gespecialiseerde kennis nodig. Je kunt hier de hele dag over praten, maar wat zou er dan gezegd zijn? En je kunt van 's morgens vroeg tot 's avonds laat luisteren, maar wat zou je gehoord hebben? Daarom: ook al predikte Gautama Boeddha negenenvertig jaar lang, in werkelijkheid werd er geen woord gezegd.

§ 18

V. Aangenomen dat dit allemaal waar is, welke specifieke toestand wordt er dan met het woord Bodhi [Verlichting] aangeduid?

A. Bodhi is geen toestand. De Boeddha heeft het niet bereikt; levende wezens ontberen het niet. Het kan niet bereikt worden met het lichaam en niet gevonden worden met de geest. Alle levende wezens delen *nu al* in Bodhi.

§ 19

V. Maar hoe "maak je je de Bodhi-Geest eigen"?

A. Bodhi is niet iets dat je je eigen kunt maken. Als jullie je op ditzelfde moment ervan zouden kunnen vergewissen dat Bodhi niet toe te eigenen is en als je er volstrekt zeker van zou zijn dat er helemaal niets eigen gemaakt kan worden, dan zou dat al een blijf zijn van Bodhi-bewustzijn. Aangezien Bodhi geen toestand is, valt er ook niets te verwezenlijken voor jullie. En daarom staat er over Gautama Boeddha geschreven: "Toen ik me nog bevond in het rijk van Dipamkara Boeddha, was er werkelijk niets dat ik kon verwerven. Op dat ogenblik voorspelde Dipamkara Boeddha dat ook ik een Boeddha zou worden." Wanneer je zeker weet dat alle levende wezens al één met Bodhi zijn, zul je Bodhi niet langer beschouwen als iets dat bereikt moet worden. Misschien heb je onlangs nog mensen horen praten over 'Verlichting bereiken', maar je kunt dit rustig zien als een intelligente manier om de Boeddha te verjagen! Door die methode te volgen *lijk* je alleen maar Boeddhaschap te verwerven; al zou je eeuw na eeuw daaraan besteden, je zou alleen maar de Sambhogakaya en Nirmanakaya bereiken. Wat heeft dat allemaal te maken met je oorspronkelijke en ware Boeddha-Natuur? Daarom staat er geschreven: "Ergens buiten op zoek gaan naar een Boeddha die vormen bezit, heeft niets te maken met jezelf".

§ 20

V. Als we altijd al één zijn geweest met de Boeddha [het Absolute], waarom zijn er dan toch wezens die tot leven komen via de vier soorten geboorte en die opgenomen worden in de zes bestaanswerelden, elk met de karakteristieke vorm en condities die bij die wereld horen?

A. De fundamentele Boeddha-Substantie is een volmaakt geheel, zonder overdaad of behoefte. Hij doordringt de zes bestaanswerelden en toch blijft hij overal een volmaakt geheel. Elk afzonderlijk verschijnsel van de talloze verschijnselen in het universum *is* dus de Boeddha. Je kunt deze substantie vergelijken met kwik, dat altijd weer een volmaakt geheel vormt als het in verschillende richtingen uiteen valt. Wanneer het zich niet verspreidt, vormt het één stuk: het ene bevat het geheel, en het geheel bevat het ene. De diverse vormen en condities anderzijds kan men vergelijken met woningen. Zoals je een schuur opgeeft omwille van een huis, zo verruil je een fysiek lichaam voor een hemels lichaam; dat klimt zo op tot het niveau van Pratyeka-Boeddha's, Bodhisattva's en Boeddha's. Maar dit zijn stuk voor stuk zaken die *jij* kiest of verwerpt; vandaar de verschillen ertussen. Zo'n verdelingen kun je toch met geen mogelijkheid toepassen op de oorspronkelijke, essentiële natuur van het universum?

§ 21

V. Hoe verkondigen de Boeddha's in hun grenzeloze barmhartigheid en mededogen de Dharma [de Wet] aan levende wezens?

A. Wij noemen hun barmhartigheid en mededogen grenzeloos omdat die zonder oorzaak zijn [en daarom onbeperkt]. Barmhartigheid betekent in feite geen idee vormen dat een Boeddha Verlicht is, terwijl mededogen in feite betekent geen idee vormen dat levende wezens verlost moeten worden.

In werkelijkheid wordt hun Dharma niet in woorden verkondigd en ook niet op een andere manier vastgesteld; en degenen die ernaar luisteren horen niets en winnen niets. Het is alsof een imaginaire leraar sprak tegen imaginaire mensen. Wat al die dharma's [vormen van onderricht] betreft, wanneer ik in het belang van de Weg tot jullie spreek vanuit mijn diepste weten en jullie verder help, zullen jullie zeker in staat zijn te begrijpen wat ik zeg; wat barmhartigheid en mededogen betreft, wanneer ik in jullie belang het een of ander ga bedenken of andermans ideeën ga bestuderen, zullen jullie in geen van beide gevallen *van binnenuit* een werkelijk inzicht hebben verkregen in de ware aard van jullie eigen Geest. Dat zal je dus al met al geen steek verder helpen.

§ 22

V. Wat betekent 'intensieve betrokkenheid'?^{xli}

A. De vorm van intensieve betrokkenheid die structureel de meeste vruchten afwerpt is jullie geest te verschonen van al die verdelingen als 'mijn lichaam', 'mijn geest'. Zodra je iets buiten je eigen Geest gaat zoeken raak je verslingerd aan de jacht, net als Kaliraja^{xlii}. Maar wanneer je vermijdt dat je

geest op reis gaat buiten zichzelf ben je reeds een Kshanti-rishi. *Geen lichaam en geen geest* - dat is de Weg van de Boeddha's!

§ 23

V. Als ik deze Weg volg en afzie van overwegingen en gevolgtrekkingen, kan ik er dan zeker van zijn dat ik het doel bereik?

A. Zulk niet-overwegen *is* juist het volgen van de Weg! Waarom nog dat praten over bereiken en niet-bereiken? De zaak zit zo: door aan 'iets' te denken schep je iets en door te denken aan 'niets' schep je iets anders. Laat dat zinloze denken volkomen oplossen, dan zal er niets meer overblijven om te gaan zoeken!

§ 24

V. Wat wordt er bedoeld met het "Overschrijden van de Drie Werelden"?^{xliii}

A. De Drie Werelden Overschrijden betekent het overstijgen van onderscheid tussen goed en kwaad. Boeddha's verschijnen in deze wereld om een eind te maken aan verlangen, aan vorm en aan vormloze verschijnselen. Ook voor jullie zullen de Drie Werelden ophouden te bestaan wanneer jullie de gedachtenloze staat kunnen verwerven. Aan de andere kant, zolang jullie nog vasthouden aan het denkbeeld dat er ook maar iets - al was het maar zo nietig als het kleinste deeltje van een graankorrel - een objectief bestaan zou kunnen leiden, dan zal zelfs een volledig beheersen van alle Mahayana-geschriften je niet doen zegevieren over de Drie Werelden. Slechts wanneer je onderkent dat elk van die minuscule fragmenten niets is, kan Mahayana jou die overwinning bezorgen.

§ 25

Op een dag, nadat de Meester plaats had genomen op zijn zetel in de grote zaal, begon hij als volgt: Aangezien Bewustzijn de Boeddha [het Absolute] *is*, omvat het alle dingen, van Boeddha's [Verlichte Wezens] aan het ene uiterste tot de laagste onderkruipsels van reptielen of insecten aan het andere. Zij allen delen gelijkelijk in de Boeddha-Natuur en de substantie van de Ene Geest scheidt hen allen. Daarom droeg Bodhidharma na zijn komst uit het Westen niets anders over dan de Dharma van de Ene Geest. Hij wees rechtsreeks op de waarheid dat alle levende wezens in substantie nooit gescheiden zijn geweest van de Boeddha. Hij volgde geen van die misplaatste 'methodes die iets opleveren'. En konden *jullie* maar tot dat inzicht komen in jullie eigen Geest en zodoende jullie ware natuur ontdekken, dan zou er ook voor jullie helemaal niks meer te zoeken zijn.

§ 26

V. Hoe komt men dan tot dat inzicht in zijn eigen Geest?

A. Datgene dat deze vraag stelde *is* je eigen Geest; maar als je je gemak zou bewaren en af zou zien van de geringste mentale activiteit, dan zou je zijn substantie gewaarworden als een lege ruimte - je zou ontdekken dat hij geen vorm bezit, dat hij geen plaats inneemt en dat hij geen kenmerken van bestaan of niet-bestaan vertoont. Omdat hij niet waarneembaar is zei Bodhidharma: "De Geest, onze ware aard, is de ongeschapen en onverwoestbare Schoot; overeenkomstig de omstandigheden transformeert hij zich in verschijnselen." Gewoontegewijs spreken we van het verstand wanneer we de Geest bedoelen; maar zodra de Geest niet langer samenhangt met omstandigheden, kunnen we niet meer spreken in zo'n dualistische termen als bestaan en niet-bestaan. Bovendien, ook wanneer hij zijn creatieve functie vervult en objecten schept op grond van oorzaak en gevolg, is hij toch niet waarneembaar. Als je dit weet en vredig rust in het ongedefinieerde - dan volg je waarlijk de Weg van de Boeddha's. Daarom zegt de soetra: "Ontwikkel een geest die helemaal nergens op berust".

Alle levende wezens die gebonden zijn aan het wiel van leven en dood worden wedergeboren door het karma van hun eigen verlangens! Steeds weer blijft hun hart gebonden aan de zes bestaanswerelden, waardoor zij verdriet en lijden ervaren. Ch'ing Ming^{xliv} zegt: "De geest van sommige

mensen lijkt op die van apen die heel hardleers zijn; dat zijn mensen die allerlei regels en aanwijzingen nodig hebben om hun hart naar te kunnen voegen". Als er dus gedachten opkomen, volgen er allerlei soorten dharma's, maar zij verdwijnen wanneer de gedachte oplost. Hieruit kunnen we afleiden dat elke soort dharma slechts een schepping van de Geest is. En elke mogelijke bestaansvorm - mensen, deva's, helbewoners, asura's, elke levensvorm binnen de zes vormen van leven, elk van hen wordt geschapen door Bewustzijn. Konden jullie maar leren hoe je een staat van niet-overwegen kunt vinden, dan zou de keten van oorzaak en gevolg het meteen begeven.

Geef die onzinnige gedachten op, ze leiden alleen maar tot vals onderscheid! Er is geen `zelf' en geen `ander'. Er is geen `slechte begeerte', geen `agressie', geen `haat', geen `liefde', geen `overwinning', geen `mislukking'. Erken slechts de onjuistheid van verstandelijke of begripsmatige gedachtengangen en je natuur zal zich tonen in haar ongerepte zuiverheid - want dat is de enige manier om Verlichting te bereiken, de Dharma [Wet] te volgen, een Boeddha te worden, wat je maar wil. Probeer dit te begrijpen, want al je brede kennis, je moeizame inspanningen om vooruit te komen en je matiging in dieet en kledij, zullen jou je eigen Bewustzijn niet leren kennen. Al die oefenvormen zijn eigenlijk bedrieglijk, want ze leiden stuk voor stuk tot wedergeboorte temidden van `demonen' - vijanden van de waarheid - of temidden van de wrede natuurprocessen. Wat is de zin van zo'n ondernemingen? Chih Kung zegt: "Ons lichaam is een schepping van onze geest". Maar hoe zou je zo'n inzicht uit boeken kunnen halen? Als jullie de aard van je eigen Geest maar konden begrijpen en een eind konden maken aan oordeelsvorming, dan zou zelfs de geringste vergissing vanzelf uitgesloten zijn. Ch'ing Ming heeft dit in een gedicht weergegeven:

*Spreid gewoon een mat
waarop je je kunt vestigen
wanneer het denken gekluisterd is
aan bed, zieker en zieker.
Dan komt een eind aan alle karma
en alle waan lost zich vanzelf.
Dát wordt bedoeld met Bodhi!*

Het is nu eenmaal zo, dat zolang je geest gehoorzaamt aan de geringste gedachtenbeweging, jij volledig zult verkeren in de dwaling dat je `onwetend' en `Verlicht' als verschillende toestanden beschouwt; deze dwaling zal blijven bestaan, ongeacht je uitgebreide kennis van Mahayana of je vermogen de `Vier Graden van Heiligheid' en de `Tien Stadia van Ontwikkeling van Verlichting' te doorlopen. Want al die ondernemingen behoren tot het tijdelijke; zelfs je meest energieke inspanningen zijn gedoemd te mislukken, want hoe hoog je een pijl ook de lucht in schiet, uiteindelijk zal hij krachteloos op de grond vallen. Al die inspanningen hebben dus geen nut; je kunt er op rekenen dat je weer te maken krijgt met het rad van leven en sterven. Wanneer je je inlaat met dergelijke methodes geef je te kennen dat je de ware bedoeling van Boeddhenschap niet begrijpt. Het verdragen van zoveel onnodig lijden is toch één, groot misverstand, niet? Chih Kung zegt ergens: "Wanneer je niet een leraar ontmoet die in staat is het wereldse te doorzien, zul je het medicijn van de Mahayana-Dharma volkomen vergeefs blijven slikken".

Stel, jullie wijden je nu aan het bewaren van geestelijke kalmte, ieder moment, lopend, staand, zittend of liggend; volledig geconcentreerd heb je je intentie voor ogen: geen gedachtenspinsels, geen tweeslachtigheid, niets verwachten van anderen, en geen enkel belang; je laat alle dingen gewoon de hele dag hun gang gaan, alsof je te ziek bent om je er druk om te maken; de wereld weet niet eens dat jij bestaat; je hebt geen enkele behoefte om je aan anderen kenbaar te maken noch om onbekend te blijven; je geest als een blok steen zonder enige functie - dan zouden alle Dharma's [Universele Wetmatigheden] jouw weten helemaal doordringen. Na korte tijd zou je je sterk onthecht voelen. En zo zou je voor de eerste keer in je leven ontdekken hoe jouw reacties op verschijnselen afnemen; en uiteindelijk zou je de Drievoudige Wereld overstijgen en de mensen zouden zeggen dat er een Boeddha is verschenen in de wereld. Zuiver, belangeloos weten houdt in dat je een eind maakt aan de onophoudelijke stroom gedachten en beelden; daarmee eindigt het scheppen van karma dat leidt tot wedergeboorte - hetzij als een god, als mens of als helbewoner.

Wanneer eenmaal elk soort geestelijke constructie is beëindigd wordt er geen greintje karma meer gevormd. Dan zal jullie lichaam en geest in dit leven al volledig bevrijd worden. En stel dat dit niet meteen ertoe leidt dat je nooit meer wedergeboren wordt, dan kun je er in elk geval van op aan dat je overeenkomstig je eigen wensen zult worden wedergeboren. De soetra verklaart: "Bodhisattva's worden opnieuw belichaamd in de vorm die zij wensen". Maar wanneer zij plotseling het vermogen

zouden prijsgeven om hun geest vrij te houden van oordeelsvorming, dan zou gehechtheid aan vormen hen terugsluren in de wereld van verschijnselen en voor elk van die vormen zou karma hen beduvelen!

Met de oefenvormen van de Reine Land Boeddhisten is het ook zo gesteld, want al die oefeningen scheppen karma; je zou ze Boeddha-problemen kunnen noemen! Omdat zoiets jullie Geest zou blokkeren, zou ook hier de keten van oorzaak en gevolg jullie al snel te pakken hebben en je terugsluren in de toestand van degenen die nog niet bevrijd zijn.^{xlv}

Derhalve zijn al die dharma's die zogenaamd leiden tot het bereiken van Bodhi onwerkelijk. Gautama Boeddha gebruikte zijn uitspraken alleen maar als efficiënte hulpmiddelen om de mensen weg te voeren uit de duisternis van een nog ernstiger onwetendheid. Je kunt dat vergelijken met iemand die net doet alsof gele bladeren van goud zijn, om zo een kind te laten ophouden met huilen. Samyak-Sambodhi^{xlvi} is een andere naam voor het besef dat Dharma's geen gezag hebben. Als je dit eenmaal inziet, wat zou je je dan bezig houden met beuzelarijen? In harmonie met de omstandigheden van je huidige leven moeten jullie verder gaan, door bij elke gelegenheid de voorraad karma die je in vorige levens hebt verzameld te lossen; en bovenal moet je voorkomen een nieuwe voorraad vergelding op te bouwen!

Bewustzijn is één en al zinderende helderheid; werp de bedomptheid van jullie oude ideeën dus van je af. Ch'ing Ming zegt: "Maak je vrij van alles". In de Lotus Soetra staat een zin over twintig jaar lang mest scheppen; dit symboliseert de noodzaak om alles uit je geest te bannen wat neigt naar het vormen van concepten. Op een andere plaats stelt dezelfde soetra diepzinnigheid en betweterij gelijk aan een hoop koeiestront die opgeruimd moet worden. De `Tathagata-Schoot' is dus wezenlijk ruimte en stilte; daarin bevinden zich geen afzonderlijke dharma's, van welke soort of aard dan ook. En daarom zegt de soetra: "De onbegrensde gebieden van alle Boeddha's zijn alle even leeg".

Anderen hebben het misschien over de Weg van de Boeddha's als iets dat je kunt bereiken via verschillende devote oefeningen en via studie van de geschriften, maar van zulke ideeën moet je je verre houden. Rechtstreeks inzicht dat subject en object één zijn zal leiden tot een ondoorgrondelijk, raadselachtig, woordloos weten; en dit weten zal jullie doen ontwaken in de waarheid van Zen. Als je iemand tegenkomt die geen inzicht heeft, moet je volhouden niets te weten. Misschien is hij helemaal opgetogen over zijn ontdekking van een of andere `Verlichtingsweg'; maar als je je door hem laat overreden, zul jij geen enkele opgetogenheid ervaren, maar slechts bedruktheid en teleurstelling. Wat hebben dergelijke gedachten van iemand te maken met de studie van Zen? Zelfs al zou je van hem een of andere onbeduidende `methode' leren, dan zal dat slechts een dharma van gedachtenconstructies zijn die niets met Zen te maken heeft. Daarom zat Bodhidharma voor een muur in meditatie verzonken; hij probeerde niet mensen ertoe te brengen een mening te vormen. Er staat dan ook geschreven: "De ware leer van de Boeddha's is, dat zelfs het principe van waaruit handelen ontstaat uit de geest gebannen moet worden; elk dualisme behoort tot het gebied der demonen".

Jullie ware natuur is iets dat nooit verloren gaat, zelfs niet in ogenblikken van blindheid, en het wordt ook niet verworven op het ogenblik van Verlichting. Het is de Natuur van de Bhutatathata [het Absolute]. Het is noch begoocheling, noch juist inzicht. Het vult de gehele Leegte en bestaat in wezen uit de substantie van de Ene Geest. Hoe kunnen objecten die jouw geest scheidt dan buiten de Leegte bestaan? De Leegte kent fundamenteel geen ruimtelijke afmetingen, geen drijfveren, illusies of inzichten. Je moet goed begrijpen dat zich daarin geen dingen bevinden, geen mensen, en geen Boeddha's; want deze Leegte bevat nog geen splinter van iets ruimtelijk waarneembaars; het is nergens van afhankelijk, en hecht zich aan niets. Het is aldoordringende, vlekkeloze schoonheid; het uit zichzelf bestaande en ongeschapen Absolute. Hoe kan het dan zelfs nog een punt van discussie zijn dat de *werkelijke* Boeddha geen mond heeft en geen Dharma verkondigt, of dat het *werkelijk* horen geen oren vereist, want wie zou het kunnen horen? Ach, de waarheid is een onbetaalbaar juweel!

§ 27

Onze Meester kwam oorspronkelijk uit Fukien, maar op jonge leeftijd al legde hij zijn geloften af op de Huang Po berg in dit distrikt. Op het midden van zijn voorhoofd bevond zich een klein bultje in de vorm van een parel. Hij had een zachte, aangename stem en hij bezat een bescheiden, rustig karakter.

Enkele jaren na zijn inwijding maakte hij een reis naar de T'ien T'ai berg, en onderweg trof hij toevallig een monnik met wie hij het al vlug goed kon vinden, als met een oude bekende; zij vervolgden hun reis daarom gezamenlijk. Toen zij hun weg versperd zagen door het diepe water van een bergstroom, stopte onze Meester en leunde op zijn stok, waarop zijn vriend hem aanspoorde verder te

gaan.

“Nee, ga jij maar eerst”, zei onze Meester. Dus plaatste de ander zijn grote strooien hoed in het kolkende water en bereikte op die manier gemakkelijk de overkant.

De Meester verzuchtte: “En door zo'n vent heb ik me laten vergezellen! Ik had hem een mep met mijn stok moeten verkopen!”

§ 28

Op een keer vroeg Meester Kuei Tsung aan een monnik die op het punt stond afscheid van hem te nemen, waarheen hij wilde gaan.

“Ik ben van plan om alle plaatsen te bezoeken waar de vijf soorten Zen worden onderwezen”, antwoordde hij.

“O”, riep Meester Kuei Tsung uit. “Op andere plaatsen mogen ze dan misschien vijf soorten Zen hebben, maar hier hebben we maar één soort.”

Maar toen de monnik vroeg welke dat was, kreeg hij onverwachts een klap. “Ik snap het, ik snap het!” riep hij opgewonden.

“Zeg het dan, zeg het!” bulderde Kuei Tsung. De monnik maakte dus aanstalten om nog iets te gaan zeggen, maar op datzelfde moment kreeg hij weer een klap.

Later kwam deze zelfde monnik bij het klooster van onze Meester aan, en op de vraag van Huang Po waar hij vandaan kwam, verklaarde hij dat hij onlangs Kuei Tsung verlaten had.

“En welke aanwijzingen ontving je van hem?” vroeg onze Meester, waarop de monnik voornoemd verhaal vertelde.

Tijdens de volgende bijeenkomst gebruikte onze Meester deze anekdote voor zijn toespraak en zei: “Meester Ma [Kuei Tsung] overtreft werkelijk de Vierentachtig Bodemloos Verlichten! De vragen die mensen stellen zijn stuk voor stuk niks beter dan stinkende drek die de bodem vervuult. Kuei Tsung is de enige die wat waard is.”

§ 29

Onze Meester woonde eens een vergadering bij op het Bureau van de Keizerlijke Zout-Inspectie waarbij ook Keizer T'ai Chung aanwezig was als shramanera^{xlvii}. De shramanera zag onze Meester de ceremonie-zaal binnengaan en drie diepe buigingen maken voor de Boeddha; hij vroeg hem daarom: “Wanneer we niets te zoeken hebben bij de Boeddha, de Dharma of de Sangha, waartoe dan deze buigingen?”

“Al heb ik niets te zoeken bij de Boeddha,” antwoordde onze Meester, “noch bij de Dharma of de Sangha, ik betuig graag mijn respect op deze manier.”

“Maar wat is dan de zin ervan?” drong de shramanera aan, waarop hij plots een klap kreeg.

“O,” riep hij uit, “dat is grof!”

“Wat heeft dat te betekenen?” riep de Meester. “En zó iemand durft onderscheid te maken tussen beschaafd en grof!” Met die woorden verkocht hij hem nog een klap, waarop de shramanera elders zijn heil zocht!

§ 30

Tijdens zijn reizen bracht onze Meester een bezoek aan Nan Ch'üan [zijn senior]. Op een dag, rond de tijd van het middagmaal, nam hij met zijn nap plaats tegenover de hoge zetel van Nan Ch'üan. Toen deze hem opmerkte kwam hij op hem toe om hem verwelkomen en vroeg: “Sinds wanneer volgt u de Weg al?”

“Het begon nog voor de tijd van Bhimsa Raja^{xlviii}”, luidde het antwoord.

“Zo!?” riep Nan Ch'üan uit. “Het lijkt erop dat hier een waardige kleinzoon staat van Meester Ma.” Daarop liep onze Meester kalm weg.

Enkele dagen later, toen onze Meester uitging, merkte Nan Ch'üan op: “U bent zo groot, waarom draagt u zo'n belachelijk kleine hoed?”

“Nou,” antwoordde onze Meester, “hij bevat hele universa.”

“Zo, en waar blijf ik dan?” informeerde Nan Ch'üan. Maar de Meester zette zijn hoed op en

wandelde weg.

§ 31

Op een andere dag zat onze Meester in de theerimte, toen Nan Ch'üan hem opzocht en vroeg: "Wat wordt er bedoeld met 'Helder inzicht in de Boeddha-Natuur vloeit voort uit beoefening van dhyana [meditatie, geestesbeheersing] en prajna [wijsheid]'?"

Onze Meester antwoordde: "Dat wil zeggen dat we van 's morgens vroeg tot 's avonds laat nergens op moeten rekenen."

"Maar met alle respect: is dat niet gewoon uw eigen interpretatie van de betekenis?"

"Hoe zou ik zo aanmatigend kunnen zijn?"

"Weet u, sommige mensen zijn misschien bereid om contant te betalen voor rijstwater, maar wie zou er gek genoeg zijn om iets te geven voor dit soort zelfgemaakte strooien sandalen?"

Hierop bewaarde onze Meester het stilzwijgen.

Later vertelde Wei Shan het incident aan Yang Shan, en vroeg of het stilzwijgen van onze Meester een nederlaag betekende.

"O nee!" antwoordde Yang. "Je weet toch zeker dat Huang Po de bekwaamheid heeft van een tijger?"

"Waarachtig, uw wijsheid kent geen grenzen", riep de ander uit.

§ 32

Op een keer vroeg onze Meester verlof om even weg te mogen en Nan Shan vroeg waar hij heen ging.

"Ik ga even wat groenten halen."

"Waarmee ga je ze afsnijden?"

Onze Meester hield zijn mes omhoog, waarop Nan Shan opmerkte: "Nou ja, dat voldoet voor een gast, maar niet voor de huisbaas."

Onze Meester gaf blijk van zijn waardering met drie diepe buigingen.

§ 33

Op een dag kwamen vijf nieuwelingen zich gezamenlijk voorstellen aan onze Meester. Een van hen bleef rechtop staan in plaats van de gebruikelijke buiging te maken en groette tamelijk nonchalant met een beweging van zijn handen.

"En, weet jij hoe je een goede jachthond moet zijn?" vroeg onze Meester hem.

"Ik moet de geur van de antilope volgen."

"Stel dat hij geen geur zou achterlaten, wat volg je dan?"

"Dan zou ik de afdrukken van zijn hoeven volgen."

"En als er geen hoefafdrukken zouden zijn, wat dan?"

"Dan zou ik nog altijd de sporen van het beest kunnen volgen."

"Maar als er nou zelfs geen sporen zijn? Hoe zou je het dan kunnen volgen?"

"In dat geval," zei de nieuweling, "zou het vast en zeker een dode antilope zijn."

Onze Meester zei niets meer op dat moment, maar de volgende morgen vroeg hij na afloop van zijn toespraak: "Wil de antilopejager van gisteren nu naar voren komen?" De monnik deed wat hem gevraagd werd, en onze Meester vroeg: "Gisteren, mijn waarde vriend, werd je zonder veel omhaal achtergelaten. Hoe was dat?"

Constaterend dat de ander hierop niet reageerde, vervolgde hij: "Tja, je mag jezelf dan wel een echte monnik noemen, maar je bent gewoon een nieuw groentje."

§ 34

Eens betrad ik toevallig het terrein van het K'ai Yuan klooster bij Hung Chou, waar onze Meester zojuist de eerste dagelijkse samenkomst had beëindigd. Al dadelijk viel mijn oog op een

muurschildering; de dienstdoende monnik deelde me mee dat het een portret was van een beroemde monnik.

"Zo?" zei ik. "Ja, ik kan zijn evenbeeld hier zien, maar waar is de man zelf?" Op mijn vraag kreeg ik geen antwoord.

Daarom merkte ik op: "Maar er *zijn* toch wel Zen-monniken hier in deze tempel, nietwaar?"

"Ja," antwoordde de funktionaris, "*er is er één.*"

Hierna vroeg ik een onderhoud aan met de Meester en vertelde hem van mijn recente gesprek.

"P'ei Hsiu!" riep de Meester.

"Ja heer!" antwoordde ik respektvol.

"Waar ben *jij*?"

Beseffend dat op zo'n vraag geen antwoord te geven was, maakte ik van de gelegenheid gebruik om onze Meester te verzoeken weer de zaal binnen te gaan om verder te gaan met zijn toespraak.

§ 35

Toen de Meester zijn plaats had ingenomen in de vergaderzaal, begon hij:

"Jullie hier zijn net dronkaards. Ik weet niet hoe het jullie lukt om op de been te blijven in zo'n bezopen conditie. Ja, ik ben bang dat ieder die jullie ziet niet meer bijkomt van het lachen. Het lijkt allemaal zo *eenvoudig*, waarom moeten we dan nog zo'n dag als deze meemaken? Kunnen jullie niet begrijpen dat er in het hele T'ang-keizerrijk *geen* in Zen geschoolde leraren zijn?"

Toen vroeg een van de aanwezige monniken: "Hoe kunt u dat nu zeggen? Iedereen kan zien dat we op dit moment hier recht tegenover iemand zitten die in de wereld opereert als leraar van monniken en als gids voor mensen!"

"Pas op, ik zei niet dat er geen *Zen* is," antwoordde onze Meester. "Ik wees er alleen maar op dat er geen *leraren* zijn!"

Later meldde Wei Shan dit gesprek aan Yang Shan en vroeg hem wat het betekende.

Yang Shan zei: "Die zwaan is in staat om de pure melk te onttrekken aan een aangelengd mengsel. Het is zonneklaar dat hij niet zomaar een simpele vogel is!"

"Inderdaad ja," antwoordde de ander, "hij heeft iets heel subtiels duidelijk gemaakt."

§ 36

Op een dag nam ik een Boeddhabbeeld mee; ik knielde respektvol voor onze Meester en vroeg hem of hij mij een spirituele naam wilde geven.

"P'ei Hsiu!" riep hij.

"Ja, Meester?"

"Hoe komt het dat je je nog steeds bezig houdt met namen?"

Het enige dat ik kon doen was zwiingend buigen.

En een andere keer bood ik onze Meester een gedicht aan dat ik geschreven had. Hij nam het in zijn handen, maar ging weldra weer zitten en schoof het terzijde. "Begrijp je?" vroeg hij.

"Nee, Meester."

"Maar *waarom* begrijp je het niet? Denk eens na! Als alles met inkt en papier kon worden uitgedrukt, wat voor zin zou een school als de onze dan nog hebben?"

Mijn gedicht luidde als volgt:

*De hoogstaande met een parel op zijn voorhoofd
erfde de Intuïtieve Geest van zijn Meester, en
verbleef tien jaar aan het water in Szech'uan.
Als een kelk, gedragen door de stroom, is hij nu
tot rust gekomen aan de oever van de Chang.
Duizend leerlingen volgen hem als waardige
draken die geuren naar uitheemse bloesem.
Al zijn zij allen Boeddha's in wording,
toch dienen zij hem onbaatzuchtig.
Weet iemand wie Overdracht ten deel zal vallen?*

Onze Meester reageerde later met een ander gedicht:

*Bewustzijn is een machtige oceaan,
grenzeloos water.
Woorden zijn slechts lotuspoeder
voor aandoeninkjes.
Er zijn tijden waarop mijn handen
werkloos rusten.
Maar als ik ze voor mijn borst vouw,
verwelkom ik geen leeglopers!*

§ 37

Onze Meester sprak: Degenen die verder willen komen op de Weg moeten eerst de droesem opruimen die is aangekoekt door het gebruik van fragmentarische kennis. Bovenal moeten ze vermijden om op zoek te gaan naar iets objectiefs of ergens speciale waarde aan te gaan hechten. Al horen zij het diepste onderricht, zij moeten reageren alsof een licht briesje hun oren streelde, alsof ze eventjes een windvlaag voelden. Ze mogen in geen geval proberen dergelijke leringen na te volgen. Wie handelt in overeenstemming met dit dringend verzoek, vestigt diepgang. Het vredig schouwen der Tathagata's geschiedt op basis van de Zen-geest die de cirkel van geboorte en dood voorgoed heeft doorbroken. Vanaf de tijd dat Bodhidharma voor het eerst niets dan de Ene Geest overdroeg, is er geen andere werkzame Dharma geweest. Hij verwees naar de gelijkheid van Bewustzijn en Boeddha en liet zien hoe de hoogste vormen van Verlichting overstegen kunnen worden. Dit is werkelijk de enige gedachte die hij heeft nagelaten. Wil je binnentreden door de poort van onze school, laat dit dan je enige Dharma zijn.

Wat voor zin heeft het om hier te komen, als je iets hoopt te ontvangen van leraren of oefenvormen? Er wordt niet voor niks gezegd dat je waakzaam moet zijn: als je ook maar de geringste neiging koestert om je te verliezen in verstandelijk denken, dan zal die neiging er juist voor zorgen dat allerlei duivels greep op je krijgen. Maar voor hetzelfde geld zal een bewust bestrijden van zo'n neiging of zelfs maar het besef dat je zo'n neiging *niet* hebt, voldoende zijn om je uit te leveren aan demonische machten. Die duivels zullen echter niet van buitenaf komen; het zullen voortbrengselen van je eigen geest zijn. De enige werkelijkheid is de 'Bodhisattva' die zijn bestaan op geen enkele manier kenbaar maakt, zelfs niet in spirituele zin - de Spoorloze. Mocht je jezelf ooit toestaan te geloven in iets meer dan een zuiver vergankelijk bestaan van alle verschijnselen, dan zul je een ernstige vergissing maken, bekend als het illusoir geloof in een eeuwig leven; maar als je ervan uitgaat dat de innerlijke leegte der verschijnselen alleen maar afwezigheid inhoudt, dan verval je in een andere fout, namelijk de dwaalleer van het defintief vergaan.

Daarom, een wijs gezegde als "De Drievoudige Wereld is slechts Eén Geest; de tienduizenden verschijnselen zijn louter bewustzijn" wordt onderwezen aan mensen die er voorheen nog grotere misvattingen op na hielden en te lijden hadden van ernstige waarnemingsfouten.^{xlix} Zo ook was de leer, dat de Dharmakaya iets is dat men pas verwerft na het bereiken van volledige Verlichting, louter bedoeld als instrument om de Theravadin-heiligen hun grovere vergissingen te laten herstellen. Omdat Gautama Boeddha vaak geconfronteerd werd deze foute visies, ontzenuwde hij de misvatting dat de universele substantie, die men met Verlichting gewaar wordt, uit stoffelijke of energetische deeltjes zou bestaan.

Het is toch onmogelijk dat Gautama Boeddha, die dit soort visies verwierp, de huidige opvattingen omtrent Verlichting in het leven zou hebben geroepen? Maar omdat al die theorieën nog overal verkondigd worden, raken de mensen verward in tweestrijd tussen een hunkeren naar 'licht' en een zich wapenen tegen 'duisternis'. In hun bezorgdheid om enerzijds te *zoeken* naar Verlichting en anderzijds te *ontsnappen* aan de driften en beperkingen van het lichamelijk bestaan, beschouwen zij een Verlichte Boeddha en onverlichte levende wezens als verschillende bestaansvormen. Een hardnekkig vasthouden aan zulke dualistische opvattingen zal je opnieuw geboren doen worden in de zes soorten bestaan, leven na leven, eeuw na eeuw, voor altijd en eeuwig! En waarom is dat zo? Omdat je er een verkeerde voorstelling op na houdt van de leer dat de oorspronkelijke bron van de Boeddha's de uit zichzelf bestaande Natuur is. Laat me jullie nogmaals verzekeren dat de Boeddha niet in het licht vertoeft en de levende wezens niet in duisternis, want de Waarheid laat zulk onderscheid niet toe. De

Boeddha is niet machtig en levende wezens zijn niet zwak, want de Waarheid laat zulk onderscheid niet toe. De Boeddha is niet Verlicht en levende wezens zijn niet onwetend, want de Waarheid laat zulk onderscheid niet toe. Dat komt alleen maar doordat jullie willen praten over een *uitleg* van Zen!

Zodra de mond zich roert, begint de ellende. Ofwel men negeert de wortel en heeft het alleen maar over de takken, ofwel men negeert de realiteit van de 'denkbeeldige' wereld en praat slechts over Verlichting. En anders kletsen de mensen wel over universele krachten die een transformerend effect hebben, terwijl ze voorbij gaan aan de Substantie waaruit alles voortkomt - het is waar: discussie levert *nooit* iets op.

Nogmaals, *geen enkel* verschijnsel bestaat werkelijk, al kun je nu ook weer niet zeggen dat verschijnselen *niet bestaan*. Als karma zich voordoet betekent dit nog niet dat het bestaat; en karma dat overwonnen is houdt daarmee niet op te bestaan. Zelfs de oorzaak ervan bestaat niet, want die oorzaak veroorzaakt in werkelijkheid niets. Bovendien, de Geest is niet de Geest, want welke lading die term ook mag dekken, hij kan niet raken aan de werkelijkheid die hij symboliseert. Ook vorm is niet werkelijk vorm. Als ik nu dus beweer dat er geen verschijnselen zijn en geen Oorspronkelijke Geest, dan zal jullie misschien iets gaan dagen van de intuïtieve Dharma die stilzwijgend van Geest op Geest overgaat. Aangezien verschijnselen en niet-verschijnselen één zijn, bestaan er geen verschijnselen en niet-verschijnselen; de enig mogelijke overdracht is daarom van Geest op Geest.

Wanneer een plotse gedachtenflits in je geest opkomt en je beseft dat het een droom is of een illusie, dan kun je je vestigen in de staat die de Boeddha's in het verleden hebben bereikt - niet dat de Boeddha's van het verleden werkelijk hebben bestaan of dat de Boeddha's van de toekomst nog moeten komen. Koester vooral niet het verlangen een toekomstige Boeddha te worden; zorg er alleen maar voor dat geen enkele van de zich steeds weer aandienende gedachten jou weet te boeien. Ook mag je er op geen enkele manier naar streven om hier en nu een Boeddha te worden. Al zou er een Boeddha verschijnen, beschouw hem niet als 'Verlicht' of 'onwetend', 'goed' of 'slecht'. Maak meteen een eind aan elke impuls om je met hem in te laten. Vermorzel hem in een handomdraai! Probeer hem in geen geval vast te houden, want geen duizend boeien zouden hem vast kunnen houden en een kilometer touw zou hem nog niet kunnen binden. Nu je dit weet, doe dan vastberaden je best om hem te verdrijven en uit te schakelen.

Ik zal jullie nu heel eenvoudig uiteenzetten hoe je die Boeddha kunt kwijtraken. Denk eens aan het zonlicht. Misschien zeg je dat het vlakbij is, maar al ga je er continent na continent achteraan, je zult het nooit kunnen grijpen met je handen. Je zou ook kunnen zeggen dat het ver weg is, maar kijk, het bevindt zich hier voor je ogen. Jaag het na, en het zal je ontsnappen; ontvlucht het, en het volgt je op de voet. Je kunt het niet bezitten; je komt er nooit van af. Dit voorbeeld maakt duidelijk hoe het gesteld is met de ware Natuur van alle dingen; voortaan hoeven jullie hierover dus niet meer te kniezen of te piekeren.

En ga nu niet rondbazuinen dat mijn advies om de Boeddha te vermorzelen oneerbiedig was of dat mijn vergelijking met het zonlicht getuigde van waardebesef, alsof ik tussen twee uitersten laveer! Volgelingen van andere scholen zouden het wellicht met jullie eens zijn, maar onze Zen-school erkent noch de oneerbiedigheid van het eerste, noch de waardering van het tweede. Maar anderzijds zeggen we ook weer niet dat het eerste typisch iets voor een Boeddha is, of dat je het tweede alleen maar kunt verwachten van onwetende levende wezens.

Het hele zichtbare universum *is* dus de Boeddha; en dat geldt ook voor al het hoorbare: houd je je aan één principe, dan blijkt al het andere daarop teruggevoerd te kunnen worden. Door één ding te zien, zie je *alles*. Door de geest van welk individu dan ook te kennen, ken je *alle* Geest. Zodra je oog valt op één weg, omvat jouw visie *alle* wegen, want nergens is de Weg afwezig. Wanneer je blik valt op een stofje, dan zie je op datzelfde moment alle uitgestrekte natuurlijke systemen met hun grote rivieren en machtige bergen. Kijken naar een druppel water is de natuur van alle water in het universum zien. En wat belangrijker is: door zo de eenheid van verschijnselen te schouwen, schouw je de eenheid van Bewustzijn. Al die verschijnselen zijn wezenlijk leeg en toch is deze Geest waaraan ze gelijk zijn niet louter afwezigheid. Daarmee bedoel ik dat hij wel bestaat, maar op zó'n wonderlijke wijze dat wij niet in staat zijn dit te vatten. Het is een bestaan dat geen bestaan is, een niet-bestaan dat desondanks bestaat. Deze ware Leegte 'bestaat' dus op een of andere onverklaarbare manier.

Volgens hetgeen zojuist gezegd is kunnen we alle onmetelijke fysieke systemen omvatten met onze Ene Geest, al zijn ze nog zo talrijk. Waarom dan nog praten over 'binnen' of 'buiten'? Als honing de onveranderlijke eigenschap van zoetheid bezit, is het logisch dat alle honing zoet is. Het zou onzin zijn om te beweren dat de ene honing zoet is en de andere bitter! Dat is *onmogelijk*! Daarom zeggen we dat de Leegte geen binnen en buiten heeft. Er is enkel de spontaan bestaande Bhutatathata [het Wezenlijke]. En om diezelfde reden zeggen we dat hij geen centrum bezit. Er is enkel de spontaan

bestaande Bhutatathata.

Levende wezens *zijn* dus de Boeddha. De Boeddha is één met hen. Beide bestaan volledig uit de ene `substantie'. Het waarneembaar universum en Nirvana, activiteit en roerloze kalmte - *alles* bestaat uit de ene `substantie'. Dat geldt ook voor de werelden, en voor de staat die het wereldse overstijgt. Ja, de wezens die de zes levensdomeinen doorkruisen, zij die de vier soorten geboorte hebben meegemaakt, alle uitgestrekte natuurlijke systemen met hun bergen en rivieren, Boeddha-Natuur en illusie - *alles* is zo. Als we zeggen dat zij alle uit één substantie bestaan, bedoelen we dat hun namen en vormen, hun bestaan en niet-bestaan leeg is. Hoe onmetelijk de grote natuurlijke systemen ook zijn, in werkelijkheid bevinden ze zich in de ene onbegrensde leegte. Waar *kunnen* er dan Boeddha's zijn die verlossen of levende wezens die verlost moeten worden? De ware aard van al `het bestaande' is van één en dezelfde kwaliteit: Zodanigheid. Hoe *kunnen* verdelingen dan ook maar de geringste werkelijkheidswaarde bezitten?

Wanneer je van mening bent dat verschijnselen zich vanzelf voordoen, dan verval je in de dwaling de dingen een zelfstandig en spontaan bestaan toe te kennen. Anderzijds, wanneer je de *anatman*-leer¹ aanvaardt, dan kan het concept `anatman' jou doen belanden bij de Theravaders.

Jullie hier proberen de hele ruimte in te schatten en elk ding tot op de milimeter nauwkeurig te meten. Ik zeg jullie nogmaals: verschijnselen bezitten geen vormverschillen. Wezenlijk behoren zij tot de volmaakte harmonie die achter het vergankelijk gebied van vormen voortbrengende krachten ligt; zij delen dus alle in de lege ruimte en zijn één met de werkelijkheid. Omdat geen enkel lichaam een werkelijke vorm bezit, zeggen we dat verschijnselen leeg zijn; en omdat Bewustzijn vormloos is, zeggen we dat de natuur van alle dingen leeg is. Beide zijn vormloos, en beide worden leeg genoemd. Sterker nog: geen van de talloze theorieën leidt enig bestaan buiten jullie eigenlijke Geest. Al dat gepraat over Bodhi, Nirvana, het Absolute, de Boeddha-Natuur, Mahayana, Theravada, Bodhisattva's, enzovoort: het is alsof je herfstbladeren voor goud verkoopt. Om het beeld van de gesloten vuist te gebruiken: wanneer hij geopend wordt kunnen alle wezens - goden en mensen - zien dat hij leeg is. Daarom staat er geschreven:

*Er heeft nooit enig ding bestaan;
waar zou zich dus vervuilend stof kunnen hechten?*ⁱⁱ

Als "er nooit enig ding heeft bestaan" verliezen verleden, heden en toekomst hun betekenis. Wie dus de Weg zoekt, moet die betreden met de directheid van een messtoot. Men zal hiervan volledig doordrongen moeten zijn, wil men kunnen binnentreden. Dat is de reden waarom Bodhidharma, hoewel hij op zijn tocht van India naar China vele landen doorkruiste, slechts één persoon tegenkwam, de eerbiedwaardige Ko, aan wie hij stilzwijgend het Geesteszegel kon overdragen, het Zegel van jullie eigen *ware* Geest. Verschijnselen zijn het Zegel van Bewustzijn, net zoals Bewustzijn het Zegel is van verschijnselen. Wát Bewustzijn ook mag zijn, verschijnselen zijn eraan gelijk - beide zijn even werkelijk en delen evenzeer in de Dharma-Natuur die in alles schuilt. Wie tot intuïtief inzicht in deze waarheid komt, is een Boeddha geworden en heeft de Dharma verworven. Ik wil nog een keer duidelijk stellen dat je Verlichting niet lijflijk kunt grijpen [verwerven, waarnemen, etc.], want je lichaam is vormloos; ook mentaal grijpen is onmogelijk, want je geest is vormloos; ook grijpen via je wezenlijke natuur is onmogelijk, aangezien die natuur de Oorspronkelijke Bron van alle dingen is, de Ware Aard van alles, de onvergankelijke Werkelijkheid van Boeddhaschap! Hoe kun je de Boeddha gebruiken om de Boeddha te grijpen, vormloosheid om vormloosheid te grijpen, bewustzijn om bewustzijn te grijpen, leegte om leegte te grijpen, de Weg om de Weg te grijpen? In werkelijkheid *is* er niets te grijpen [waar te nemen, te verwerven, te menen, etc.] - zelfs niet-grijpen kan niet gegrepen worden. Daarom zegt men: "Er is *geen enkel* houvast." Hier leer je enkel hoe je je originele Geest moet zien.

Verder moeten jullie, wanneer het tijdstip van inzicht aanbreekt, niet denken in termen van begrijpen, niet-begrijpen, of geen niet-begrijpen, want geen van deze levert enige greep op. Als men deze Dharma van Zodanigheid `grijpt' wordt zij vanzelf `gegrepen', maar degene die `grijpt' is zich net zo min bewust ervan dat hij dat gedaan heeft, als iemand die hier geen weet van heeft zich bewust is van zijn falen. Ach, deze Dharma van Zodanigheid - zo weinig mensen hebben het tot nu toe kunnen vatten, dat er geschreven staat: "Hoe weinig mensen laten hun ego varen in deze wereld." Wat degenen betreft die dit proberen te vatten via de toepassing van een speciaal principe of via het scheppen van een bijzondere omgeving, of via een of ander geschrift, een theorie, leeftijd, tijdperk, naam, woord, of via hun zes zintuigen - in welk opzicht verschillen zij van houten poppen? Maar als er onverwachts één mens zou verschijnen, iemand voor wie vormen of namen geen aanleiding tot gevolgtrekking zouden

zijn, dan verzeker ik jullie dat je hem door alle werelden heen zou kunnen zoeken zonder ooit een spoor van hem te vinden! Zijn Ongenaakbaarheid zou hem een plaats bezorgen als opvolger der Patriarchen en hem de erenaam 'Shakyamuni's ware spirituele Zoon' opleveren: de botsende bestanddelen van zijn persoonlijk zelf [ego] zouden zijn verdwenen, en hij zou inderdaad de Ene zijn! Daarom staat er geschreven: "Wanneer de Koning Boeddhaschap verwerft, verlaten de prinsen hun woning om monnik te worden". De betekenis van dit gezegde is moeilijk te doorgronden! Het nodigt je uit tot afzien van zoeken naar Boeddhaschap, aangezien elk *zoeken* tot mislukking is gedoemd. Misschien zal een of andere dwaas die de echo van zijn stem hoort wanneer hij boven op een bergtop een kreet slaakt, er in het dal naar gaan zoeken. Maar vergeefser kon zijn zoektocht niet zijn! Eenmaal in het dal slaakt hij weer een kreet en meteen klimt hij omhoog om tussen de toppen op zoek te gaan - nou ja, hij kan duizenden levens en tienduizend eeuwen besteden om via het volgen van de echo te zoeken naar de bron van die geluiden! Volkomen zinloos zal hij de onberekenbare golven van leven en dood trotseren! Het is veel beter om *geen* geluid te maken, dan zal er ook geen echo zijn - en dat is hoe de bewoners van Nirvana leven! Geen luisteren, geen kennen, geen geluid, geen pad, geen spoor - wordt zelf zo, dan kunnen jullie zetelen naast Bodhidharma!

§ 38

V. Kunt u me alstublieft de passage in de soetra's uitleggen waarin wordt ontkend dat zich een Zwaard van Zodanigheid bevindt in de Koninklijke Schatkamer.

A. De Koninklijke Schatkamer is de natuur van de Leegte. Ook al heeft die alle onmetelijke wereldsystemen van het universum in voorraad, geen ervan bestaat buiten jouw Geest. Een andere naam ervoor is de Bodhisattva-Schat van de Grote Leegte. Als je zegt dat die bestaat of niet bestaat of noch het een en noch het ander, dan maak je er slechts een ramshoorn^{lii} van! Een ramshoorn in die zin, dat je er een voorwerp van je zinloze zoektocht van hebt gemaakt.

§ 39

V. Maar is er dan geen Waarheidszwaard in de Koninklijke Schatkamer?

A. Alweer zo'n ramshoorn!

V. Maar als er geen Waarheidszwaard is, waarom staat er dan geschreven: "De Vorst nam het Waarheidszwaard uit de Koninklijke Schatkamer en maakte een begin met zijn veroveringen"? Waarom licht u ons dat niet toe, en ontkent alleen maar zijn objectieve bestaan?

A. De vorst die het zwaard pakte duidt op een ware geestelijke zoon van de Tathagata; maar als je zegt dat hij het wegnam, zeg je daarmee dat hij de Schatkamer ergens van *beroofde*. Wat een onzin om te spreken over het wegnemen van een stuk van de Leegte-Natuur die de Bron is van alle dingen! Als er ook maar iets is dat je te pakken hebt kunnen krijgen, dan mag je dat wat mij betreft rustig een stel ramshoorns noemen!

§ 40

V. Maakte Kashyapa, toen hij het Boeddhaschapszegel ontving van Gautama Boeddha, tijdens het verdere verloop van de overdracht nog gebruik van woorden?

A. Ja.

V. Als hij dan met woorden inbreuk maakte op de overdracht, zou men zelfs hém moeten rekenen tot de mensen met ramshoorns.

A. Kashyapa verkreeg een rechtstreekse zelfverwerkelijking van de oorspronkelijke Geest, hij is dus niet iemand met hoorns. Eenieder die deze rechtstreekse verwerkelijking van de Tathagata-Geest verkrijgt en daarmee inzicht verwerft in de echte identiteit van de Tathagata en diens werkelijke vorm en gedaante ziet, zo iemand kan tegen anderen spreken met het gezag van de ware geestelijke zoon van Boeddha. Maar Ananda^{liiii}, die zijn Meester toch twintig jaar lang diende, was niet in staat om door diens uiterlijke vorm en gedaante heen te zien; daarom waarschuwde de Boeddha hem met de woorden: "Wie zich uitsluitend bezig houdt met het helpen van de wereld, kan niet ontkomen aan het gezelschap van hoorndragers."

§ 41

V. Wat wordt er bedoeld met de passage: "Manjushri stond met getrokken zwaard voor Gautama"?

A. Toen `de Vijfhonderd Bodhisattva's' hun vorige levens leerden kennen, ontdekten zij hoe hun vroegere karma tot stand was gekomen. In dit verhaal verwijst `de Vijfhonderd' in feite naar de vijf zintuigen. Op basis van hun kennis over hun vroegere karma zochten zij de Boeddha, Bodhisattvaschap en Nirvana op een objectieve manier. Dit was de reden waarom Manjushri het Bodhi-Zwaard nam, om daarmee het concept van een tastbare Boeddha uit de wereld te helpen; en daarom staat hij bekend als verdelger van de menselijke verdiensten!

V. Wat betekent het Zwaard werkelijk?

A. Het belichaamt inzicht in de Geest.

V. Inzicht in de Geest is dus het Zwaard waarmee het concept van een tastbare Boeddha doorklieft wordt. Aangenomen dat we daarmee dergelijke concepten inderdaad tot zwijgen kunnen brengen, hoe komt die uitschakeling dan feitelijk tot stand?

A. Je moet de uit eenheid voortkomende wijsheid gebruiken om je concepten vormende dualistische instelling uit te schakelen.

V. Aangenomen, het concept van iets tastbaars en van Verlichting als iets dat gezocht moet worden, kan uitgeschakeld worden door het Zwaard van Eenheid te trekken, waar kan dat zwaard dan gevonden worden?

A. Aangezien eenheidswijsheid zowel gewaarzijn als niet-gewaarzijn vernietigt, moet het wel behoren tot het Ongrijpbare, het Onbekende.

V. Maar met kennis kan men kennis niet vernietigen, en met een zwaard geen zwaard.

A. Nee, een zwaard vernietigt wel *degelijk* een zwaard - ze vernielen elkaar - en dan blijft er geen zwaard meer over om te grijpen. Kennis vernietigt wel *degelijk* kennis - de ene kennis ontkracht de andere kennis - en dan blijft er geen kennis meer over om te grijpen. Het is alsof moeder en zoon samen overlijden.

§ 42

V. Wat houdt "inzicht in de ware Aard" in?

A. Die Aard en jouw zicht erop zijn één. Je kunt hem niet gebruiken om iets meer of iets erbuiten te zien. Die Aard en jouw luisteren ernaar zijn één. Je kunt hem niet gebruiken om iets meer of iets erbuiten te horen. Wanneer je een idee vormt van de ware aard van iets als zijnde iets zichtbaars of hoorbaars, dan laat je een dharma van onderscheid ontstaan. Laat me je nogmaals zeggen dat het waargenomen niet kan waarnemen. Ik vraag jullie: kan er een hoofd gezet worden bovenop van je hoofd? Ik zal jullie een voorbeeld geven om de zaak nog duidelijker te maken. Stel je een schaal voor met losse parels, kleine en grote bolletjes. Elk ervan is zich op geen enkele manier bewust van de andere en geen ervan berokkent de andere enige last. Gedurende hun ontstaan zeiden ze niet: "Nu kom ik tot leven", en wanneer ze beginnen te verouderen zullen ze niet zeggen: "Nu ben ik aan het aftakelen". Deze regel geldt voor elk wezen dat geboren is in de zes levensvormen via de vier soorten geboorte. Boeddha's en levende wezens zijn zich niet onderling bewust van elkaar. De vier categorieën Theravadin-ingewijden die in staat zijn Nirvana binnen te gaan, worden Nirvana niet gewaar noch wordt Nirvana hen gewaar. En Theravadins die de `drie stadia van heiligheid' hebben bereikt en de `tien uitzonderlijke eigenschappen' bezitten, worden Verlichting niet gewaar noch wordt Verlichting hen gewaar. Zo is het met alles, tot en met vuur en water, of hemel en aarde. Deze elementen-paren zijn zich niet onderling bewust van elkaar. Levende wezens gaan niet de Dharmadhatu [het Absolute] *binnen*, noch komen de Boeddha's er *vandaan*. Er is geen komen en gaan binnen de Dharmata [de Natuur van het Absolute], en er is niets waarneembaars. Als dit zo is, waarom dan nog dat gepraat over "ik zie", "ik hoor", "ik win aan inzicht via Verlichting", "ik verneem de Dharma uit de mond van een Verlicht lemand", of over "Boeddha's die verschijnen in de wereld om de Dharma te verkondigen"? Katyayana werd berispt door Vimalakirti omdat hij op grond van deze geconditioneerde mentaliteit die tot het vergankelijke behoort, de leer uitdroeg dat materie werkelijk bestaat.

Ik verzeker jullie dat alle dingen vanaf het allereerste begin nooit een probleem hebben gevormd. Waarom zou je dus proberen ze te *verklaren*? Waarom proberen te zuiveren wat nooit

besmet is geweest? Daarom staat er geschreven: "Het Absolute is *zodanigheid* - hoe wil je daarover praten?" Jullie hier denken nog steeds dat Bewustzijn iets is dat bestaat of niet bestaat, dat puur is of vervormd, iets dat men kan bestuderen zoals je een stuk definieerbare kennis bestudeert, of dat het een concept is - elk van deze definities werpt je gegarandeerd terug in de eindeloze kringloop van leven en dood. Wie dingen *waarneemt*, wil ze altijd identificeren, wil er greep op krijgen. Degenen die op deze manier hun verstand gebruiken als instrument om zicht te krijgen op de dingen, zullen er zeker van uitgaan dat vooruitgang via stadia verloopt. Als je zo'n persoon bent, ben je net zo ver van de waarheid als de aarde van de hemel. Waarom toch dat gepraat over "inzicht krijgen in je ware aard"?

§ 43

V. U zegt dat onze oorspronkelijke natuur en het waarnemen ervan één en hetzelfde zijn. Dat is alleen maar mogelijk wanneer die natuur geen enkele differentiatie kent. Kunt u ons dan uitleggen hoe het komt dat wij, ondanks het feit dat we niet werkelijk objecten kunnen waarnemen, toch alleen maar zien wat dichtbij is en iets dat ver weg is niet kunnen zien?

A. Dat heeft te maken met een misverstand dat gebaseerd is op jullie waanideeën. Jullie denken dat de Universele Natuur wel degelijk echte objecten bevat, jullie denken dat 'niets objectief waarneembaars' enkel waar zou zijn als er niet zoiets zou bestaan als datgene wat wij waarneembaar *noemen*; die redenering snijdt geen hout. De natuur van het Absolute is noch waarneembaar noch onwaarneembaar; en met verschijnselen is het hetzelfde gesteld. Hoe kan iemand die zijn ware aard heeft verwerkelijk ook maar ergens iets beleven dat daarvan los staat? Daarom, de zes levensvormen die voortkomen uit de vier soorten geboorte, tezamen met de grote systemen in dit universum met hun rivieren en bergen, delen *alle* in de ene pure substantie met onze eigen natuur. Daarom zegt men: "Een verschijnsel gewaar zijn *is* de Universele Natuur gewaar zijn, want verschijnselen en Bewustzijn zijn één en hetzelfde". Het is enkel omdat jullie vasthouden aan uiterlijke vormen dat je ertoe komt om dingen te 'zien', te 'horen', te 'voelen' en te 'kennen' als individuele bestaansvormen. Het echte gewaarzijn ligt buiten jullie vermogen, zolang jullie je hiermee bezighouden.

Door jullie benaderingen voegen jullie je bij de volgelingen van de gangbare Mahayana en Theravadin leerstellingen die uitgaan van een diep *waarnemen* teneinde werkelijk inzicht te bereiken. Daarom zien zij wel wat dichtbij is, maar niet wat zich ver weg bevindt; maar iemand die de juiste weg volgt, denkt niet op zo'n manier. Ik verzeker jullie dat er geen 'innerlijk' of 'uiterlijk' is, geen 'dichtbij' of 'ver weg'. De fundamentele aard van alle dingen bevindt zich vlakbij je, maar die *zien* jullie zelfs niet; en toch blijven jullie maar praten over jullie onvermogen om te zien wat ver weg is. Welke zin kan zo'n aanpak nou hebben?

§ 44

V. Welke hulp kunt u bieden, meester, aan degenen onder ons die dit allemaal maar moeilijk kunnen vatten?

A. Ik heb *niets* te bieden. Ik heb nooit iets aan anderen te bieden gehad. Jullie blijven altijd maar bezig met het *ontwikkelen* van gevoel en het *zoeken* naar begrip, omdat jullie je door bepaalde lieden van de wijs laten brengen. En zo belanden leerling en leraar in eenzelfde hopeloze verwarring. Onthoudt alleen maar de volgende aanwijzingen:

Ten eerste: leer volkomen immuun te worden voor waarnemingen die van uiterlijke vormen afhangen, zodat je je lichaam vrijwaart van een ontvankelijk zijn voor uiterlijkheden.

Ten tweede: leer geen aandacht te schenken aan enige onderscheid dat ontstaat uit je waarnemingen, zodat je je lichaam vrijwaart van nutteloze scheiding tussen het ene verschijnsel en het andere.

Ten derde: zorg er goed voor dat je waarderingen als aantrekkelijk of vervelend vermijdt, zodat je je lichaam vrijwaart van ijdele belangen.

Ten vierde: voorkom dat je allerlei dingen overweegt in je geest, zodat je je lichaam vrijwaart van op oordelen gebaseerde kennis.^{liv}

Eén ogenblik van tweeslachtig denken is voldoende om je weer te binden aan de twaalfvoudige

keten van oorzaak en gevolg^{lv}. Onwetendheid houdt het rad van oorzaak en gevolg in beweging, en scheidt daarmee een eindeloze reeks karmische processen. Dit is de wet waaraan ons hele leven onderworpen is tot aan het moment van ouderdom en dood.

In dit verband kunnen we denken aan Sudhana die eerst vergeefs op zoek ging naar Bodhi in honderdtien plaatsen binnen de twaalfvoudige kringloop van oorzakelijkheid, maar uiteindelijk Maitreya ontmoette die hem naar Manjushri stuurde. Manjushri vertegenwoordigt hier jullie oer-onwetendheid aangaande de werkelijkheid. Gedachte na gedachte voert jullie buiten jezelf, op zoek naar wijsheid; daarmee blijft een continu proces gaande van gedachten die verschijnen, weer verdwijnen, en gevolgd worden door andere. En zo blijven jullie hier allemaal geboorte, ouderdom, ziekte en dood ervaren - en karma verzamelen met alle gevolgen vandien. Want zo werkt het komen en gaan van de 'vijf luchtbellen' of, anders gezegd, de vijf skandha's. Ach, konden jullie er maar voor zorgen dat geen enkele gedachte zich meer aandiende, dan zouden de Achttien Zinnerijken^{lvi} in rook opgaan! Hoe goddelijk zou je lichaam dan zijn, en hoe weids het weten dat in jullie bewustzijn zou gloren! Zo'n bewustzijn zou het Terras van de Geest genoemd kunnen worden. Maar zolang jullie je blijven verliezen in gehechtheden, maken jullie kadavers van je lichaam, levenloze behuizingen voor demonen!

§ 45

V. "Vimalakirti bewaart het stilzwijgen; Manjushri zingt lof." Hoe kunnen zij nu beiden werkelijk de Ingang naar Eenheid hebben betreden?

A. De Ingang naar Eenheid is jouw oorspronkelijke Geest. Spreken en zwijgen zijn relatieve concepten die tot het vergankelijke behoren. Wanneer er niets gezegd wordt, vindt er geen wording plaats. Dat was de reden voor Manjushri's lofzang.

V. Vimalakirti sprak niet. Betekent dit dat klank vergankelijk is?

A. Klank en stilte zijn één! Er is geen verschil. Daarom staat er geschreven: "Noch de ware natuur, noch de oorsprong van Manjushri's zang zullen vergaan". Weet dat de klank van de Tathagata's stem eeuwigdurend is, en dat er niet zoiets is als de periode voordat hij begon te verkondigen of de periode nadat hij was gestopt met verkondigen. Het verkondigen door de Tathagata is identiek met de Dharma die hij onderwees, want er is geen verschil tussen het verkondigen en de dingen die verkondigd worden; net zoals er geen verschil is tussen verschijnselen als de Stralend Open Lichamen van een Boeddha, de Bodhisattva's, de Shravaka's, de natuurlijke systemen met hun bergen en rivieren, of water, vogels, bomen, wouden en al het andere. Het verkondigen van de Dharma geschiedt tegelijkertijd hoorbaar én onhoorbaar. Al praat men de hele dag lang, er wordt geen woord gezegd. Als je dit begrijpt, dan weet je dat enkel stilte tot de Essentie behoort.

§ 46

V. Is het waar dat de Shravaka's^{lvii} hun vormen slechts kunnen laten opgaan in een vormloos gebied dat nog steeds deel uitmaakt van de vergankelijke Drievoudige Wereld, en dat zij niet in staat zijn vorm volledig te laten opgaan in Bodhi?

A. Ja. Vorm is gekoppeld aan het stoffelijke. Dergelijke heiligen zijn slechts bedreven in het van zich afwerpen van wereldse visies en handelingen; hierdoor ontkomen zij aan wereldse illusies en kwellingen. Zij kunnen niet geheel en al opgaan in Bodhi; derhalve bestaat nog steeds het gevaar dat demonen hen rechtstreeks van het Bodhi-veld komen plukken. Zij zitten onbekommerd op hun afgelegen plek en nemen de Bodhi-Geest slechts wazig waar. Terwijl degenen die zich wijden aan Bodhisattvaschap en zich al binnen de Bodhi van de Drie Werelden bevinden, niets afwijzen en zich niets toeëigenen. Hun niets-toeëigenen maakt het zinloos hen op enig bestaansvlak te zoeken; hun niets-afwijzen maakt het demonen onmogelijk hen te vinden.

Maar met de geringste behoefte om je ergens aan te hechten schep je dadelijk een geestelijk symbool, en zo'n symbolen brengen op hun beurt weer al die 'heilige waarden' tot leven die je terugvoeren naar het opnieuw ondergaan van de verschillende soorten wedergeboorte. Laat daarom leegte jouw symbolisch beeld zijn, want dan zal het woordloze onderricht van Zen zich aan je kenbaar maken. Onthoud slechts dat elke vorm van symboliek verdacht is; dit verdenken 'symboliseert' de Grote Leegte waar geen eenheid of veelheid bestaat - de Leegte die geen werkelijke leegte is, het Symbool dat geen werkelijk symbool is. Dan zullen de Boeddha's van alle onmetelijke universa zich in een flits

aan jou openbaren; en dan zul je in de horden wriemelende en kronkelende levende wezens niets anders dan schaduwen zien! Onmetelijke continenten zullen jou slechts één enkel druppeltje in de grote oceaan lijken. De meest diepzinnige leringen die ooit bestaan hebben zullen slechts dromen en illusies lijken. Je zult alle geesten herkennen als Een Geest en in alles Eenheid zien - inclusief die duizenden heilige boeken en al die ontelbare goedbedoelde commentaren! Dat alles is louter en alleen jouw Ene Geest. Konden jullie maar ophouden met tasten naar vormen, dan zouden al deze echte belevingen van jullie zijn! Daarom staat er geschreven: "Binnen de Zodanigheid van de Ene Geest zijn de diverse wegen naar Verlichting niets anders dan uiterlijke opsmuk."

§ 47

V. Maar als ik me nu in mijn vorige levens heb gedragen als Kaliraja, en mensen levend heb ontleed?

A. De heiligen die door hem zijn gemarteld symboliseren jullie eigen Geest, en Kaliraja symboliseert het deel van jullie dat *op zoek* gaat. Zo'n onedele houding noemt men zucht naar persoonlijk gewin. Als jullie, leerlingen van de Weg, alleen maar willen onderzoeken wat je tegenkomt, zonder enige poging om waarachtig te leven, in welk opzicht verschillen jullie dan van hem? Door je blik te vestigen op een vorm, ruk je een wijze [jijzelf] zijn ogen uit. En als je blijft stilstaan bij klank, snij je een wijze zijn oren af - zo staat het ook met jullie andere zintuigen en verstand, want hun diverse waarnemingsprocessen worden messen genoemd.

V. Wanneer we alle lijden tegemoettreden met het geduld der wijzen en alle geestdodende waarnemingen vermijden, dan zal datgene dat dit proces berustend ondergaat toch niet de Ene Geest kunnen zijn, want die kan niet onderworpen worden aan het verdragen van pijn.

A. Jij bent een van die mensen die het Ongevormde in verstandelijke modellen gieten, zoals het *concept* van geduldig lijden of het *concept* van niets buiten jezelf zoeken. Daarmee doe je jezelf geweld aan!

V. Toen die heiligen in stukken gesneden werden, waren zij zich toen bewust van pijn; en als zich daar geen wezens bevonden die vatbaar waren voor lijden, wie of wat leed er dan?

A. Als je geen pijn lijdt nu, wat zeur je dan?^{lviii}

§ 48

V. Verkreeg Dipamkara Boeddha^{lix} zijn intuïtieve inzicht in de werkelijkheid binnen één periode van vijfhonderd jaar of niet?

A. Er bestaat geen verkrijgen binnen zo'n tijdsbestek. Je mag nooit vergeten dat dit zogenaamde verkrijgen van intuïtief inzicht niet inhoudt dat je je terugtrekt uit het dagelijks leven of dat je op zoek gaat naar Verlichting. Je hoeft alleen maar te begrijpen dat tijdsindelingen niet werkelijk bestaan; het verkrijgen van de kern-intuïtie vindt dus niet plaats binnen of buiten een vijfhonderjarige periode.

V. Is het niet mogelijk om alwetendheid te bereiken, zodat we elke gebeurtenis van verleden, heden en toekomst kennen?

A. Er valt absoluut *niets* te bereiken.

V. Hoe lang duurt een cyclus van vijfhonderd yuga's?

A. Eén zo'n cyclus zou ruim voldoende voor jou moeten zijn om een ontwaakte wijze te worden. Want toen Dipamkara Boeddha zijn intuïtieve inzicht in de Dharma `verkreeg', was er werkelijk geen greintje verkrijgbaar van het een of het ander.

§ 49

V. De soetra's leren dat de boeien van hartstocht en illusie die gedurende talloze kalpa's zijn gesmeed, voldoen als middel om de Dharmakaya te verwerven, zelfs zonder dat men eerst monnik hoeft te worden. Wat wil dat zeggen?

A. Al beoefen jij driemiljoen eeuwen lang *middelen* om Verlichting te verwerven, als je je niet ooit ontdoet van je overtuiging dat er werkelijk iets bereikt kan worden, zul je evenveel eeuwen van je

doel verwijderd blijven als er zandkorrels langs de Ganges zijn. Maar vat je de Dharmakaya in een flits, door een rechtstreeks inzicht in zijn ware natuur, dan zul je zijn aangekomen bij het hoogste doel van de Drie Voertuigen. Waarom? Omdat het geloof dat de Dharmakaya op een of andere manier bereikt kan worden tot de leringen behoort van richtingen die de waarheid niet begrijpen.

§ 50

V. Als ik bij het waarnemen van een object een plotseling inzicht krijg, wil dat dan zeggen dat ik Bodhidharma's bedoeling begrijp?

A. Bodhidharma's geest ging zelfs verder dan de leegte.

V. Maar individuele objecten bestaan dus wel?

A. Dingen beschouwen als afzonderlijke bestaansvormen of als niet-afzonderlijk, zijn beide dualistische denkbeelden. Bodhidharma zei: "Er zijn afzonderlijke bestaansvormen en er zijn niet-afzonderlijke bestaansvormen, maar tegelijkertijd zijn zij noch afzonderlijk noch niet-afzonderlijk; want al het relatieve is vergankelijk". Als jullie, leerlingen, alle vroegere theorieën niet achter je kunt laten, waarom noemen jullie je dan Zen-monnik? Ik adviseer jullie om je enkel met Zen bezig te houden en niets te zoeken in verkeerde methodes die alleen maar uitdraaien op een wirwar van concepten. Iemand die water drinkt weet vanzelf wel of het koud of warm is. Of je nu loopt of zit, zorg dat je van moment op moment verre houdt van elke oordeelsvorming. Doe je dat niet, dan zul je nooit bevrijd worden van de keten van wedergeboorte.

§ 51

V. Als de Boeddha werkelijk verwijlt in ongeëvenaarde gemoedsrust boven de veelheid van vormen, hoe komt het dan dat zijn lichaam duizenden relieken opleverde?

A. Als je er werkelijk zo over denkt, verwar je de stoffelijke nalatenschap met de ware.

V. Bestaan er werkelijk sharira's^{ix}, of zijn dat de verzamelde verdiensten van Boeddha?

A. Zoiets bestaat niet. En het zijn ook geen verdiensten.

V. Waarom staat er dan geschreven: "De Boeddha-relieken zijn etherisch en subtiel; de gouden exemplaren zijn onverwoestbaar"? Wat zegt u daarvan, meester?

A. Als je aan dergelijke dingen geloof hecht, waarom noem je je dan een Zen-leerling? Kun jij je zoiets voorstellen als beenderen in de Leegte? De geesten van alle Boeddha's zijn één met de Grote Leegte. Welke gebeente denk je daar dan te vinden?

V. Maar als ik nu echt enkele beenderen gezien had, wat dan?

A. Dan zou je het resultaat van je eigen gedachtenspingsels hebben gezien.

V. Hebt u misschien een paar van zo'n relieken, meester? Laat u ze ons alstublieft zien?

A. Een werkelijke reliek zou verdomd moeilijk te zien zijn! Om die te vinden zou je de machtige Sumeru-berg tot stof moeten verpulveren, en wel met je eigen blote handen!

§ 52

De Meester sprak: Enkel wanneer jullie geest ophoudt zich ook maar ergens druk over te maken, zul je de ware weg van Zen gaan begrijpen. Je zou het zo kunnen zeggen: de weg der Boeddha's gedijt in een geest die volkomen verlost is van verstandelijke gedachtengangen, terwijl onderscheid tussen dit en dat horden demonen tot leven brengt! Tot slot: denk eraan dat er nooit het geringste greintje van iets waarneembaars heeft bestaan of zal bestaan, nu niet en nooit niet.

§ 53

V. Aan wie droeg de Patriarch [Bodhidharma] de Dharma stilzwijgend over?

A. Er werd geen Dharma aan iemand overgedragen.

V. Waarom vroeg de Tweede Patriarch dan aan Bodhidharma om overdracht van de Geest?

A. Als je meent dat er iets werd overgedragen, dan zeg je daarmee dat het *zoeken* van de Tweede Patriarch Bewustzijn opleverde, maar geen enkele vorm van zoeken kan jou ooit tot Bewustzijn

brenge; daarom *spreken* we slechts van het overdragen van Bewustzijn. Als je werkelijk iets *krijgt*, zal jou dat meteen weer binden aan het rad van leven en dood!

§ 54

V. Doorbrak de Boeddha regelrecht het oer-duister van onwetendheid?

A. Ja. Het oer-duister is de omgeving waarin elke Boeddha Verlichting realiseert. Je zou dus juist de omgeving waarin karma wordt geschapen een bodhimandala^{lxi} kunnen noemen. Elk deeltje materie, elk verschijnsel is één met de Eeuwige en Onveranderlijke Werkelijkheid! Welke plek je ook betreedt, je zult je steeds bevinden binnen het Heiligdom van Verlichting, al is dat niet iets waarneembaars. Ik verzeker jullie dat iemand die de waarheid begrijpt van 'niets te bereiken' zich al in de vrijplaats bevindt die hem zijn Verlichting brengt.

V. Is oer-onwetendheid helder of duister?

A. Geen van beide. Dat zijn dualistische termen. Oer-onwetendheid is tegelijkertijd niet helder en niet duister; en met 'niet-helder' wordt precies die Oorspronkelijke Helderheid bedoeld die uitgaat boven het onderscheid tussen licht en donker. Alleen al deze ene zin is genoeg om de meeste mensen hoofdpijn te bezorgen! Daarom zeggen we: de wereld is kommer en kwel, zolang oppervlakkige verschijnselen zich aan ons voordoen.

Al zouden we, net als Sariputra, uit alle macht proberen een middel tot bevrijding te ontdekken, dan nóg zouden we op geen enkele manier de wijsheid en alwetendheid kunnen peilen waarmee de Boeddha's elke ruimte overschrijden. Het is volkomen duidelijk. Eens, toen Gautama drieduizend sterrenstelsels had uitgemeten, verscheen er plots een Bodhisattva en liep er met één enkele stap overheen. Maar zelfs die wonderlijke stap was niet in staat de ruimte van één porie van Samantabhadra's huid te overbruggen! Nou, welke geestelijke verworvenheden kunnen jou helpen de bedoeling hiervan te doorgronden?

V. Maar als dit soort dingen op geen enkele manier geleerd kan worden, waarom staat er dan geschreven: "Terugkerend tot onze Oorspronkelijke Natuur overschrijden we dualisme; maar de betrekkelijke hulpmiddelen vormen vele poorten naar de waarheid"?

A. Wij komen thuis in onze Oorspronkelijke Natuur die elke dualiteit overschrijdt; die Natuur is in feite ook de ware natuur van het universum van het oer-duister, en dat is weer de Boeddha-Natuur. De "betrekkelijke hulpmiddelen die vele poorten vormen naar de waarheid" is van toepassing op Shravaka's die van mening zijn dat ons universum afhankelijk is van ontstaan en vergaan, en op Pratyeka-Boeddha's die weliswaar de bodemloze herkomst van ons universum erkennen maar van mening zijn dat het onderhevig is aan toekomstige vernietiging; daarom concentreren zij allen zich volledig op het overwinnen ervan. Maar de ware Boeddha's beseften dat ontstaan en vergaan van het wereldse beide niet verschillen van het eeuwige. Met andere woorden, er is geen ontstaan of vergaan. Dit alles inzien is werkelijk Verlicht zijn. Nirvana en Verlichting zijn dus hetzelfde.

Toen de lotus zich opende en het universum zich ontsloot, ontstond de tweedeling tussen het Absolute en het wereldse; of liever, het Absolute verscheen in twee aspecten die tezamen pure volmaaktheid behelzen. Deze aspecten zijn onveranderlijke werkelijkheid en potentiële vorm. Levende wezens kennen allerlei paren van tegenstellingen als wording en ontbinding, en al die andere paren. Hoed je ervoor je te hechten aan één helft van zo'n paar. Wie in zijn enkelvoudig streven naar Boeddhaschap de wereld verfoeit, belastert daarmee alle Boeddha's van het universum. Want zodra die Boeddha's de wereld betraden, namen zij de mestschop om zich te ontdoen van rommel als boeken over het bovenzinnelijke en andere wetenswaardigheden.

Ik raad jullie aan al jullie oude ideeën over het *bestuderen* of *waarnemen* van Bewustzijn te laten varen. Als je die kwijt bent, zul je je ook niet langer verliezen in spitsvondigheden. Beschouw dit proces als het verwerken van mest. Ja, mijn advies is elke bemoeienis met verstandelijk denken en intellectuele processen op te geven. Wanneer je niet langer gestoord wordt door zulke dingen, zul je zonder enige twijfel de Hoogste Verlichting verwerven. Maak in geen geval een scheiding tussen het Absolute en het wereldse. Als een waardig leerling van Ts'ao Hsi Zen^{lxii} moet je geen enkele vorm van onderscheid maken. Vanaf het begin al hebben de Wijzen onderwezen dat het minimaliseren van activiteiten de ingang tot hun Dharma vormt; laat dan *geen* activiteit de ingang tot mijn Dharma zijn! Ik wijs jullie de Poort van de Ene Geest, maar allen die deze poort bereiken zijn bang om er binnen te gaan. Ik ben toch geen onheilsprofeet?! Slechts een enkeling begrijpt dit, en die is dan ook de enige die Boeddhaschap verwerkelijkt. Waardeer dit kostbaar goed!

§ 55

V. Maar hoe kunnen we voorkomen dat we de vergissing begaan onderscheid te maken tussen 'dit' en 'dat'?

A. Door te beseffen dat je, ook al eet je de hele dag lang, geen rijstkorrel door je keel hebt gekregen; en dat een dagenlange tocht je geen stap verder heeft gebracht - en door je onveranderlijk te onthouden van ideeën als 'zelf' en 'anderen'. *Laat de gebeurtenissen van je dagelijks leven jou niet vangen, maar onttrek je er ook nooit aan.* Enkel door deze aanpak kun je de titel 'Een Ontwaakt Mens' verdienen.

Zorg dat je uiterlijke verschijningsvorm nooit verwacht met werkelijkheid. Maak niet de fout te denken in termen van verleden, heden en toekomst. Het verleden is niet voorbij; het heden is een veranderlijk moment; de toekomst hoeft niet te komen. Wanneer je geestesbeheersing beoefent^{lxiii}, zit dan in de juiste houding, blijf volkomen ontspannen, en laat je niet storen door de geringste beweging van je geest. Alleen dit verdient de naam bevrijding.

Luister: doe je best! doe je best! Van de duizend of tienduizend die proberen deze Poort binnen te treden, gaan er slechts drie of misschien vijf verder. Als jullie mijn raadgevingen in de wind slaan, zullen problemen niet lang op zich laten wachten. Er staat niet voor niets geschreven:

*Benut alle kracht voor verwerkelijking in dit leven!
Je zult jezelf anders nog eeuwenlang belasten!*

§ 56

De Meester overleed op deze berg gedurende de T'ai Chung regering (847-859) van de T'ang dynastie. Keizer Hsüan Tsung verleende hem postuum de titel 'De Zen-meester Die Elke Beperking Opheft'. Zijn herdenkingspagoda staat bekend als 'De Toren van het Weidse Karma'.

NOTEN

- i.. Voor een recente vertaling van deze tekst en een gedegen behandeling van deze materie, zie: Reynolds, John Myrdhin: *Self-Liberation Through Seeing With Naked Awareness*. Barrytown NY, 1989. [noot Ned. vertaler]
- ii.. Meer over deze en andere controverses in het historisch overzicht: Dumoulin, Heinrich: *Zen Buddhism; A History. Volume I - India and China*; New York / London 1988. [noot Ned. vertaler]
- iii.. De Drie Voertuigen (Tri-yana): Shravaka-yana, Pratyeka-yana en Bodhisattva-yana.
- iv.. Hieraan is zijn postume naam ontleend.
- v.. In de provincie Kiangsi.
- vi.. Wei Lang.
- vii.. De Huang Po berg.
- viii.. Barmhartigheid, deugdzaamheid, geduld, intensieve betrokkenheid, juiste geestesbeheersing, en het inzetten van de hoogste wijsheid.
- ix.. Zie noot 3.
- x.. Deze verschillende indelingen in tientallen vormen een onderdeel van de leer die sommige andere scholen aanhangen.
- xi.. Dit citaat verwijst naar de Diamant Soetra, zoals ook vele andere citaten, direkt of indirekt. In een vorig leven van Gautama Boeddha voorspelde Dipamkara Boeddha dat Gautama ooit Boeddhachap zou bereiken.
- xii.. Huang Po breidt deze term hier uit tot Hinayana-aanhangers in het algemeen.
- xiii.. Het hoogste van de Drie Lichamen (Tri-kaya), synoniem voor het Absolute (zie ook noot 24).
- xiv.. Er is een verhaal van een man die een dief aanzag voor zijn lang verloren zoon; hij bereidde hem een warm welkom, waardoor de dief in staat was te ontkomen met een groot deel van 's mans kostbaarheden.
- xv.. Sommige Mahayana-aanhangers geloven dat mensen worden wedergeboren met deze kwaliteitskernen; het zijn "Verlichtingspotenties" die verschillen in werking, overeenkomstig de verschillende verdiensten die men in zijn vorige levens heeft verzameld.
- xvi.. Zoals gewoonlijk hanteert Huang Po ook hier de term Shravaka in de zin van Hinayana-aanhanger.
- xvii.. In de regel gebruikt (of misbruikt) Huang Po dit woord om Madhyamika-aanhangers aan te duiden, volgelingen van het Middelste Voertuig (vgl. noot 3).
- xviii.. Hier staat Prajna (Wijsheid) voor Zen.
- xix.. De drie grote scholen die geleidelijke Verlichting onderwijzen (vgl. noot 3)
- xx.. Inclusief de vorm die leidt tot het ontwaken van anderen.
- xxi.. Term uit de Lotus Soetra.
- xxii.. Hier in de betekenis van Boeddhisten.

- xxiii.. In het algemeen Boeddha's die geen belangstelling hebben voor Verlichting van anderen.
- xxiv.. Zoals gebruikelijk maakt Huang Po een eigenzinnig gebruik van bekende Sanskriet-termen. De Dharmakaya is het hoogste aspekt van Boeddhenschap, eenheid met het Absolute; de Sambhogakaya is het energetisch Lichaam van een Boeddha in zijn bovenzinnelijke bestaansvorm; en de Nirmanakaya kan elk van de vele transformaties zijn die een Boeddha gebruikt om actief te zijn in de wereld.
- xxv.. Een gebruikelijk woord voor "monnik".
- xxvi.. Deze alinea heeft een sterke Taoïstische inslag. Het citaat is van Chuang Tzu en het woord Tao [de Weg] komt hier veelvuldig voor.
- xxvii.. Ook hier een bekend Taoïstisch begrip: *wu wei*, "niet-doen", in de zin van: niets invullen, spontaan handelen.
- xxviii.. Koning van de Hel.
- xxix.. Een beroemd citaat uit de Diamant Soetra.
- xxx.. Vorst van de Duivels.
- xxxi.. Een befaamde monnik uit de zesde eeuw.
- xxxii.. Uit het "Lied van Verlichting" van Yung Chia, een monnik uit de zevende eeuw.
- xxxiii.. Zie noot 8.
- xxxiv.. Weergaloos-Volmaakte-Verlichting.
- xxxv.. Het Absolute (letterlijk: Boeddha-Lichaam).
- xxxvi.. Een bodhisattva; belichaamt Hoogste Wijsheid.
- xxxvii.. Een bodhisattva; belichaamt Liefde en Inzet.
- xxxviii.. In de zin van: de Waarheid.
- xxxix.. Een heilige plaats voor verwezenlijking van Verlichting.
- xl.. Een beroemd gedicht van Hui Neng, de Zesde Patriarch.
- xli.. Een van de zes paramita's (vgl. noot 8).
- xlii.. Het verhaal luidt dat Kaliraja enkele wijzen aan stukken heeft gesneden, waaronder een vroegere incarnatie van Gautama Boeddha. Deze verdroeg het langzame ontledingsproces met de gelijkmoedigheid van een kshanti-rishi, een wijze die de paramita van geduld (kshanti) beoefent en niet klaagt onder de grootste kwellingen.
- xliii.. Verlangen, vorm en vormloosheid. Deze vormloosheid - een van de drie dimensies of werelden waaruit samsara bestaat - is iets heel anders dan de Grote Leegte.
- xliv.. Een beroemd lekevolgeling.
- xlv.. De Reine Land School predikt volkomen overgave aan Amida, de Boeddha van Grenzeloos Licht en Leven.
- xlvi.. Volmaakte Verlichting.
- xlvii.. Hier waarschijnlijk in de betekenis van een leek die tien geloften heeft afgelegd, in plaats van de gebruikelijke vijf.

xlvi.. Vele eeuwen voordat de huidige wereldcyclus begon; een toespeling op eeuwigheid.

xlix.. In Huang Po's tijd was er een stroming, de Wei Shih Tsung, die verkondigde dat er weliswaar niets bestond buiten bewustzijn, maar dat dit laatste in zekere zin een substantie was en derhalve "werkelijk".

i.. De leer van *anatman* (niet-zelf, geen zelf) heeft altijd voor controverses gezorgd binnen het Boeddhisme. Voor Gautama Boeddha was het een van de kernthema's in zijn onderricht, maar de interpretaties ervan verschillen aanzienlijk.

ii.. Zie noot 40.

iii.. Ramshoorns symboliseren hartstochten en illusies.

iiii.. Gautama Boeddha's zachteardige leerling, wiens mededogen groter was dan zijn wijsheid.

liv.. Vier van de vijf skandha's (bestanddelen van een levend wezen): rupa (vorm), vedana (gewaarwording), samja (onderscheid), samskara (voorkeur) en vijnana (besef).

lv.. De twaalf schakels zijn: onwetendheid; het dientengevolge ingaan in de schoot; bewustzijn; geboorte; ontwikkeling van zintuigen; contact met uiterlijke verschijnselen; gewaarwordingen ten gevolge daarvan; hunkeren naar de vreugde die men daaraan ontleent; het vergaren van objecten die vreugde verschaffen (geld, bezit, etc.); toename van verder karma; wedergeboorte; het ervaren van verdriet over ouder worden en sterven.

lvi.. De zes zintuigen (inclusief verstand), met hun zes objecten en de zes soorten waarneming.

lvii.. Theravadin-heiligen die de leer van de leegte niet aanvaardden, maar die de letterlijke betekenis van de soetra's volgen.

lviii.. Dit snedig antwoord kan ook betekenen: "Waarom kom je hier Zen-bevrijding onderzoeken, als je niet de pijn en de frustraties kent van het leven in samsara?"

lix.. Geestelijk voorvader van Gautama Boeddha, vierentwintig generaties eerder.

lx.. Relieken van Boeddha.

lxi.. Zie noot 39.

lxii.. De Zen-school waartoe Huang Po behoorde.

lxiii.. Zazen (dhyana), meditatie.